

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Euroopan muuttunut siirtolaistilanne 2015-2016
Kehysanalyysi Helsingin Sanomien kirjoituksista

Senni Tuominen
Pro gradu-tutkielma
Toukokuu 2017
Ohjaaja: Hanna Ojanen

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma
TUOMINEN, SENNI: Euroopan muuttunut siirtolaistilanne 2015-2016 - Kehysanalyysi Helsingin Sanomien kirjoituksista
Pro gradu –tutkielma s. 102
Kansainvälisen politiikan opintosuunta
Toukokuu 2017

TIIVISTELMÄ

Tässä pro gradu –tutkielmassa tutkitaan, miten Helsingin Sanomat on kehystänyt Euroopan siirtolaistilannetta vuosina 2015-2016. Hyödynnän siirtolaisuuteen ja turvallisuuteen sekä siirtolaisuuteen ja mediaan liittyviä teoreettisia näkökulmia. Tutkielmassa tarkastellaan kehysanalyysin keinoin, millaisia kehyksiä Helsingin Sanomista on löydettävissä liittyen Euroopan siirtolaistilanteeseen vuosina 2015-2016 ja miten löydetty kehykset on rakennettu. Aineisto on rajattu siten, että se kattaa kaksi toisistaan erillistä ajallista pistettä, elokuun 2015 ja maaliskuun 2016. Tutkielmassa tarkastellaan myös, millaisena Helsingin Sanomien kirjoittelu näyttäytyy vasten Euroopan unionissa ja unionin jäsenvaltioissa siirtolaistilanteen hoitamiseksi tehtyjä poliittisia ratkaisuja.

Helsingin Sanomien kirjoittelusta löytyi valitulla aikarajauksella kolme eri kehystä: 1) Uhkakehys 2) Euroopan kriisi –kehys ja 3) Pakolaisten kriisi –kehys. Kehykset rakentuivat sanavalintojen, metaforien ja vertausten kautta. Kehykset olivat olemassa samanaikaisesti ja osa niistä esiintyi jopa samojen tekstien sisällä. Uhkakehys esitti EU:n alueelle saapuvat epäsäännölliset siirtolaiset uhkana alueen vakaudelle ja turvallisuudelle. Elokuussa 2015 Uhkakehys oli hallitsevampi, kun taas maaliskuussa Euroopan kriisi –kehys korostui. Euroopan kriisi –kehys esitti siirtolaistilanteen uhkana unionin yhtenäisyydelle ja yhteisille arvoille, erityisesti Schengen-alueen tulevaisuudelle. EU:n ja Turkin välinen pakolaissopimus oli maaliskuussa 2016 oleellinen osa Euroopan kriisi-kehystä. Pakolaisten kriisi –kehys taas asetti siirtolaiset lähtömaiden, salakuljettajien ja EU:n politiikkojen uhreiksi.

Turkin kanssa tehty sopimus esitettiin Helsingin Sanomissa Euroopan unionin keskeisiä arvoja uhkaavana, mutta toisaalta myös osana yhteisen eurooppalaisen identiteetin rakentumista. Turkki näyttäytyi ”toisena” ja toisaalta Turkki-sopu esitettiin ensimmäisenä konkreettisenä askeleena, jonka unioni teki yhdessä siirtolaistilanteen hoitamiseksi. Helsingin Sanomien kirjoittelussa mainitsematta jäävät siirtolaistilanteen mahdolliset positiiviset seuraukset, Turkki-sopimusta edeltänyt EU-tason poliittinen päätöksenteko ja siirtolaistilanteen taustojen avaaminen. Kirjoittelu uudistaa tutkielmassa käytetyn teoreettisen viitekehyksen antamia ennako-oletuksia siltä osin, että siirtolaisuus esitetään uhkana ja siirtolainen itse kutistuu passiiviseksi hallinnan objektiksi ja uhriksi tai toisaalta uhkaa vaksi henkilöksi.

Asiasanat: siirtolaisuus, Euroopan unioni, EU-politiikka, kehys, kehysanalyysi

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimukseni tavoite	2
2. TAUSTOITUS	4
2.1. Siirtolaisuuteen liittyvä termistö	4
2.2. Euroopan unionin siirtolaispolitiikka	8
2.3. Euroopan muuttunut siirtolaistilanne 2015-2016.....	19
3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	26
3.1. Lähtökohtia siirtolaisuuteen	26
3.2. Ihmisten nimeäminen laittomiksi ja pakolaisiksi	27
3.3. Siirtolaisuus ja turvallisuus	32
3.4. Media ja siirtolaisuus.....	44
4. MENETELMÄ.....	48
4.1. Kehyksen käsite	48
4.2. Kehysanalyysi tutkimusmenetelmänä	50
5. AINEISTO	52
6. ANALYYSI	53
6.1. Yleiskatsaus aineistoon.....	54
6.2. Uhkakehys.....	57
6.3. Euroopan kriisi -kehys.....	64
6.4. Pakolaisten kriisi -kehys	74
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	82
7.1. Kehykset asetettuna Entmanin kehysmalliin.....	83
7.2. Pohdinta	84
8. LÄHTEET	89

1. JOHDANTO

Kesällä vuonna 2015 Euroopan unioni kohtasi ennen näkemättömän tilanteen, kun noin miljoona epäsäännöllistä siirtolaista saapui sen alueelle yhden vuoden aikana. Siirtolaiset saapuivat unionin alueelle useimmin ylittämällä Välimeren. (IOM 2015.) Suurimmat turvapaikkaa hakevat ryhmät tulijoiden keskuudessa olivat syyrialaiset, afganistanilaiset ja irakilaiset (Eurostat 2017). Kuvat siirtolaisista vaarallisissa salakuljettajien kumiveneissä Välimerellä tai oleskelemissa leiriolosuhteissa vailla suojaa ja ruokaa Euroopan unionin rajojen sulkeutuessa heidän edessään, aiheuttivat kritiikkiä Euroopan unionin siirtolaispolitiikkaa kohtaan niin julkisessa keskustelussa kuin ihmisoikeusjärjestöjenkin taholta.

Kesällä 2015 puhuttiin jo Välimeren humanitaarisesta kriisistä. Vuoden 2015 aikana Välimerelle arvioitiin hukkuneen noin 3770 siirtolaista (IOM 2015). Samalla myös huoli siirtolaisia vastaanottavien unionin jäsenvaltioiden kantokyvystä kasvoi ja keinoja siirtolaisten saapumisen estämiselle yritettiin etsiä. Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot eivät onnistuneet reagoimaan siirtolaismäärän lisääntyessä yhtenäisesti. Osa jäsenvaltioista otti käyttöön rajakontrollit Schengenin sopimuksesta huolimatta, kun taas esimerkiksi Saksa toivotti vielä vuonna 2015 kaikki pakolaiset tervetulleiksi. Mediassa viitattiin Eurooppaa koettelemaan siirtolaiskriisiin. (katso esim. BBC 6.2.2016.)

Epäsäännöllisillä siirtolaisilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka saapuvat alueelle tai oleskelevat tässä tapauksessa EU:n alueella ilman lupaa, eli käytännössä saapuvat ilman viisumia tai jäävät oleskelemaan unionin alueelle oleskeluluvan loputtua. Heillä ei ole tarvittavia laillisia asiakirjoja saapua ja oleskella alueella tai he saapuvat väärennettyjen asiakirjojen turvin. Monet EU:n jäsenvaltiot määrittelevät tällaiset siirtolaiset 'laittomiksi siirtolaisiksi'. Laittoman siirtolaisen käsite on latautunut, kun taas käyttämällä termiä 'epäsäännöllinen siirtolainen' voidaan välttyä syrjiviltä konnotaatioilta ja korostaa, että ihminen itsessään ei ole laitton, vain hänen tapansa saapua tai oleskella unionin alueella on. (Euroopan Komissio 2009, 23.) EU:n alueelle on käytännössä erittäin vaikea saapua laillisesti hakemaan turvapaikkaa, joten myös Välimeren yli tulevat turvapaikanhakijat saapuvat EU:n alueelle epäsäännöllisesti usein salakuljettajan avulla, kunnes he jättävät turvapaikkahakemuksen. (Euroopan Parlamentti, Policy Department C: Citizens' Rights and

Constitutional Affairs 2016, 13.) Esimerkiksi Helsingin Sanomat, jonka kirjoituksista tämän tutkimuksen aineisto koostuu, ei käytä termiä 'epäsäännöllinen siirtolainen', vaan puhuu lähinnä 'laittomista siirtolaisista', 'turvapaikanhakijoista' tai 'pakolaisista'. Nämä termit sisältävät valmiin oletuksen alueelle saapuneen henkilön ominaisuuksista ja motiiveista.

Muuttunut siirtolaistilanne nosti tapetille jo aikaisemmin tunnistetut ristiriidat unionin perustavanlaatuisten arvojen, kuten liikkumisenvapauden ja ihmisoikeuksien sekä unionin turvallisuuskeskeisen ulkorajoja sulkevan siirtolaispolitiikan välillä. Vuoden 2015 jälkeen EU on pyrkinyt tehostamaan ulkorajojensa valvontaa vahvistamalla rajavalvontavirasto Frontexia, jäsenvaltiot ovat ottaneet unionin sisärajoilla rajatarkastuksia ja kontroleja käyttöön ja unioni on laatinut yhdessä Turkin ja Balkanin maiden kanssa toimintasuunnitelman sekä tehnyt sopimuksen Turkin kanssa Euroopan vastaisen rajan sulkemisesta. Tavoitteena on ollut hallita rajoja paremmin ja jopa pysäyttää siirtolaiset unionin rajojen ulkopuolelle.

1.1. Tutkimukseni tavoite

Tutkimuksessani tartun kesällä 2015 Euroopassa alkaneeseen poikkeukselliseen siirtolaistilanteeseen. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisista näkökulmista Euroopan siirtolaistilannetta on käsitelty vuosina 2015 – 2016 Helsingin Sanomien kirjoittelussa. Tavoitteeseeni pääsen analysoimalla, millä tavalla Euroopan siirtolaistilannetta kehystetään Helsingin Sanomien kirjoittelussa valitulla aikavälillä. Aion myös pohtia, millainen on Helsingin Sanomien välittämä kuva Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden tekemistä ratkaisuista siirtolaistilanteen hoitamiseksi ja millaisena tämä kuva näyttäytyy, kun sitä tarkastellaan vasten unionin ja jäsenvaltioiden tekemää politiikkaa.

Tutkielmani laajempi viitekehys on sosiaalinen konstruktivismi, jonka mukaan maailma rakentuu sosiaalisessa kanssakäymisessä. Sillä, miten asiat esitetään ja miten niistä puhutaan, on väliä, sillä todellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa. Tässä tutkimuksessa nojaan Foucault'laiseen valtakäsitykseen: valta on sillä, joka kykenee luomaan käsityksiä ja ylläpitämään ajatusmalleja. Valtaa on esimerkiksi juuri sillä, joka saa äänensä kuuluviin ja joka esitetään aktiivisena toimijana mediassa. (Foucault 1978.) Tämä valtakäsitys selittää Helsingin Sanomien roolia vallankäyttäjänä ja sitä, että on merkityksellistä tutkia pintaa syvemältä, miten se kirjoittaa Euroopan siirtolaistilanteesta.

Tutkimusaineistoni koostuu mediateksteistä. Media on aktiivisesti mukana prosessissa, jossa konstruoidaan etäisyyttä, rajoja ja toiseutta. Median rooli on poliittinen, sillä poliittista elämää konstituoidaan median läpi. (Horsti 2003a, 43.) Siirtolaisuus ja turvapaikanhakijat ovat näyttäytyneet länsimaisessa mediassa usein rinnastettuina uhkaan ja negatiivisiin seuraamuksiin (Pietikäinen 2003, 29). Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisimpänä sanomalehtenä merkittävä median edustaja ja näin ollen myös vallankäyttäjä suomalaisessa yhteiskunnassa luomassa käsityksiä siirtolaisuudesta, Euroopan siirtolaistilanteesta ja eurooppalaisesta siirtolaispolitiikasta. Se, miten Helsingin Sanomat kirjoittaa siirtolaistilanteesta ja siihen liittyvistä poliittisista ratkaisuista, vaikuttaa lukijoiden mielikuviin niin siirtolaisista kuin eurooppalaisesta siirtolaispolitiikasta. Suhde on vuorovaikutteinen, jolloin myös mediassa luodut mielikuvat omalta osaltaan taas rakentavat ja vahvistavat todellisuutta.

Tutkielmani teoreettisessa viitekehyksessä avaan teoreettista ajattelua siitä, millaisia käsitteitä siirtolaisista käytetään ja mitä ennakkokäsityksiä esimerkiksi laittoman siirtolaisen ja pakolaisen käsitteet sisältävät. Erilaisia ennako-oletuksia sisältävien käsitteiden käyttäminen rakentaa sosiaalista todellisuutta. Lähestyn aineistoani myös turvallisuustutkimuksen näkökulmasta sekä avaan median ja siirtolaisuuden suhteeseen liittyvää teoretisointia. Nostan esiin myös Didier Bigon teoretisointia Euroopan unionin identiteetin epävarmuudesta, joka johtaa vaikeuksiin luoda yhteistä siirtolaispolitiikkaa unionissa. Kriittinen turvallisuustutkimus antaa työkaluja havaita aineistosta puhetapoja, jotka ohjaavat lukijaa ajattelemaan siirtolaisuutta turvallisuusuhkana.

Keskityn tutkimuksessani Välimeren kautta Eurooppaan suuntautuneeseen epäsäännölliseen siirtolaisuuteen vuosina 2015 – 2016, tarkemmin rajattuna elokuussa 2015 ja maaliskuussa 2016. Tutkin Helsingin Sanomien elokuussa 2015 ja maaliskuussa 2016 julkaisemaa Euroopan siirtolaistilannetta koskevaa kirjoittelua. Elokussa 2015 keskustelu Euroopan siirtolaistilanteesta vilkastui myös suomalaisessa mediassa. Maaliskuussa 2016 oltiin jo päästy tilanteeseen, jossa EU ja sen jäsenvaltiot olivat tehneet ratkaisuja vaikean tilanteen ratkaisemiseksi ja neuvottelut pakolaissovusta Turkin kanssa olivat käynnissä. Valitut ajankohdat edustavat hyvin erilaisia hetkiä Euroopan siirtolaistilanteen määrittelyssä ja ratkaisemisessa. Lähdän liikkeelle siitä oletuksesta, että tämä ero näkyy myös Helsingin Sanomien kirjoittelussa, sillä maaliskuussa 2016 EU:ssa tehtiin merkittäviä ja kiistanalaisia päätöksiä siirtolaistilanteen rauhoittamiseksi. Loppukesästä 2015 tultaessa maaliskuuhun 2016 oli siirtolaistilanne myös jakanut EU:n jäsenvaltioita ja tilanteen vaikutukset näkyivät konkreettisesti myös Suomessa muun muassa merkittävänä määränä turvapaikanhakijoita.

Tutkin kehysanalyysin keinoin, millä tavalla Euroopan siirtolaistilanne vuosina 2015-2016 kehystettiin Helsingin Sanomien kirjoittelussa ja millaisena kirjoittelu näyttäytyy, kun sitä tarkastellaan vasten EU:n ja sen jäsenvaltioiden reaktioita ja ratkaisuja siirtolaistilanteen hoitamisessa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millä tavalla Euroopan siirtolaistilanne 2015-2016 kehystetään Helsingin Sanomissa?
2. Ja laajemmin: Millaisena kirjoittelu näyttäytyy vasten EU:n ja EU:n jäsenvaltioiden tekemää politiikkaa siirtolaistilanteen hoitamiseksi?

2. TAUSTOITUS

2.1. Siirtolaisuuteen liittyvä termistö

Siirtolaisuuteen liittyvää terminologiaa käytetään usein epätarkasti, jolloin esimerkiksi käsitteet kuten pakolainen, turvapaikanhakija ja siirtolainen sekoittuvat helposti keskenään. Käyn seuraavassa osiossa lyhyesti läpi tätä terminologiaa.

2.1.1. Pakolainen, turvapaikanhakija, laitton siirtolainen

Vuonna 1951 allekirjoitettu Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus määrittelee ensimmäisessä artiklassa pakolaisen henkilöksi, 1) joka on saanut pakolaisstatuksen kotimaansa ulkopuolella tai 2) jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolainen oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai pelon vuoksi haluton palaamaan kotimaahansa. Pakolaisuudelle lueteltuihin kohdan kaksi ehtoihin viitataan usein ”sisällyttävänä” (inclusion) lausekkeina, sillä vaikka pakolainen ei täyttäisi ensimmäistä ehtoa, hänet voidaan luokitella ja hyväksyä pakolaiseksi toisen perusteella. (Worster 2012, 97.)

Pakolaisen määritelmän ja pakolaissopimuksen synty ajoittuu noin sadan vuoden päähän. Kansainvälinen yhteisö reagoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustamalla kansainvälisen pakolaisregiimin, jonka tavoitteena oli vakauttaa Euroopassa ”valtiottomien” ihmisten status ja kontrolloida heitä. Tämän jälkeen yli sata valtiota on allekirjoittanut kansainvälisiä sopimuksia, jotka

määrittelevät pakolaiset omaksi kategoriakseen ihmisoikeusrikkomusten uhreja, joille kuuluu erityinen suojelu sekä etuudet. (Loescher 1994, 351.) Moderni pakolaisia koskeva lainsäädäntö voidaankin jäljittää aikaan, jolloin Kansainliitto nimitti pakolaisasioiden korkean edustajan vuonna 1921. Toisen maailmansodan jälkeen pakolaisasiasta tuli entistä poliittisempi, kun YK:n ensimmäinen pakolaisasiaa ajava instituutio International Refugee Organization (IRO) perustettiin Neuvostoliiton ja sen liittolaisten vastustaessa. Vaikka vain 18 YK:n 54 jäsenvaltiosta rahoitti IRO:a, saatiin silti kymmeniä tuhansia pakolaisia uudelleensijoitettua instituution puitteissa. Vuonna 1951 IRO korvattiin uudella järjestöllä, YK:n pakolaisjärjestöllä UNHCR:llä. Järjestön mandaatti oli universaali ja yleinen sisältäen aikaisempien sopimusten mukaiset pakolaiset, mutta myös muut, vuonna 1951 laaditun yleissopimuksen määritelmään istuvat henkilöt. (Goodwin-Gill 2014, 37.)

Pakolaisuus ei ole uusi ilmiö ja pakolaisia onkin ollut läpi historian, mutta kansallisten rajojen merkityksen kasvaminen on lisännyt pakolaisuuden ja esimerkiksi vainoa pakenevien ihmisten poliittista merkitystä. Suvereniteetin ja kansallisvaltion voidaan nähdä olevan modernin pakolaisuuden edellyttäjiä. Vaikka vastaavaa siirtolaisliikettä on ollut aikaisemminkin, ei sitä välttämättä ole tunnistettu tai nimetty pakolaisliikkeeksi ennen kansallisrajojen luomista. Itsenäistymisaalto ja kansallisrajojen piirtäminen 1950- ja 60-luvuilla johti esimerkiksi Afrikassa pakolaisilmiön nopeaan nousuun. Ylipäänsä kansallisrajojen piirtäminen etnisistä ja kulttuurisista rajoista huolimatta on johtanut massapakolaisuuteen. (Ferris 1985, 2). Pakolaisen käsite onkin toisaalta valtion tavoitteiden ja ihmisoikeuksien läheisen vuorovaikutuksen tulos ja on yhä tiiviisti sidoksissa valtion valtaoikeuksiin ja ihmisoikeuksiin, politiikkaan ja lakiin (Gammeltoft-Hansen 2011, 11).

Toisaalta valtiot ovat myös samanaikaisesti olleet varsin epäileväisiä pakolaisuuteen liittyvän kansainvälisen yhteistyön suhteen. Pakolaisvirrat aiheuttavat sisäistä epävakautta, luovat valtioiden välisiä jännitteitä sekä uhkaavat kansainvälistä turvallisuutta. (Loescher 1994, 351.) Koska UNHCR:n mandaatti ei ollut sidottu mihinkään aikaan tai paikkaan, eivätkä valtiot halunneet sitoutua sokeasti tulevaisuuden vaikeasti ennustettavaan määrään pakolaisia, päätyivät ne asettamaan tarkat kriteerit pakolaisuudelle, ja näin rajoittamaan pakolaisten määrää (Goodwin-Gill 2014, 37). Loescher onkin argumentoinut, että valtiot eivät luoneet kansainvälistä pakolaisregiimiä puhtaasti altruistisista syistä, vaan taustalla on ollut halu ylläpitää alueellista ja kansainvälistä vakautta sekä palvella valtioiden intressejä. Tämä intressi mielessä luotiin yhteiset pelisäännöt, ei pelkästään pakolaisten määritelmää koskien, vaan myös koskien heidän kohteluaan ja heihin liittyvän taakanjakamista koskien. (Loescher 1994, 351.)

Loescher ei ole ainoa, joka näkee pakolaisuuden käsitteen asettuvan valtion intressien ja muiden normien väliin. Vaikka vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus onkin yksi pakolaisten asemaa koskevan kansainvälisen lainsäädännön kulmakivistä, on se kuitenkin hyvin kapea instrumentti, joka suojelee vain rajattua määrää tarkoin määriteltyjä ihmisiä. Toisaalta se edustaa valtioiden moraalista imperatiivia suojella turvapaikkaa tarvitsevia henkilöitä, mutta toisaalta se myös osoittaa valtioiden halun rajata tätä massaa ja evätä pääsy niiden alueelle kaikilta sellaisilta henkilöiltä, jotka niiden vastuulle lankeavat. (Worster 2012, 94–95.)

Tästä kaikesta seuraa tärkeä huomio: pakolaisuuden määritelmä jää kahden hyvin merkittävän eri periaatteen väliin. Toinen on valtion suvereniteetti, alueellinen määräysvalta ja itsemääräämisoikeus. Kilpailevassa asemassa ovat humanitaariset periaatteet, jotka ovat peräisin yleisestä kansainvälisestä oikeudesta. (Goodwin-Gill & McAdam 2007, 1.)

Sanana 'pakolaisuus' viittaa lähtökohtaisesti pakomatkaan, ihmiseen joka pyrkii pois ja pakenemaan sietämättömästä henkilökohtaisesta tilanteesta. Sillä ei juuri ole väliä, minne pako suuntautuu, vaan kohteena ymmärretään olevan vapaus ja turva. Syitä tällä pakenemiselle voivat taas olla alistavat yhteiskuntajärjestelmät, vaara menettää oma vapaus tai henki, köyhyys, luonnonkatastrofit, sodat ja sisäiset konfliktit. Mikä tärkeintä, termiin pakolainen sisältyy implisiittisesti myös se piirre, että kyseinen henkilö nähdään olemisen arvoisena ja häntä tulisi avustaa sekä tarvittaessa suojella pakenemisen syiltä. (Goodwin-Gill 1989, 1–2.) Termi ”pakolainen” on siis hyvin tarkasti rajattu ja sillä on myös tärkeä painotus. Kun puhutaan ”pakolaisista”, viitataan siis ihmisiin, jotka ovat joutuneet *pakon edessä* pakenemaan kotimaastaan vainon vuoksi. Kun termiä toisinaan käytetään yleisnimityksenä siirtolaisuudesta tai kuvaamaan esimerkiksi kaikkia Eurooppaan pyrkiviä siirtolaisia, indikoidaan silloin vahvasti, että nämä ihmiset saapuvat oikeutetusti Eurooppaan. Lisäksi termin käyttö indikoi sitä, että näillä ihmisillä on myös *oikeus* saada suojelua vieraasta valtiosta.

Maahanmuuttovirasto määrittelee turvapaikanhakijaksi henkilön, joka hakee kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolelta. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Vain pieni osa kaikista turvapaikanhakijoista saa pakolaisaseman, joka määrittyy edellä kuvatun tarkasti rajatun Geneven pakolaissopimuksen mukaisesti. Turvapaikanhakija voi kuitenkin saada kansainvälistä suojelua myös muilla perusteilla, vaikka hän ei täyttäisi Geneven sopimuksen asettamaa kriteeristöä pakolaisuudelle. EU-maissa turvapaikanhakijalle voidaan myöntää toissijaista suojelua määritelmädirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU)

mukaisesti, mikäli henkilöä uhkaa epäinhimillinen kohtelu kotimaassa, tai mikäli henkilöä ei voida palauttaa kotimaahansa esimerkiksi aseellisen selkkauksen vuoksi.

'Turvapaikanhakija' onkin niin sanotusti yleistermi henkilöstä, joka on lähtenyt kotimaastaan ja saapunut vieraaseen maahan hakeakseen turvapaikkaa. Turvapaikanhakijoiksi kutsutaan myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät täytä turvapaikkaperusteita eli pakolaisaseman myöntämiseksi asetettuja ehtoja. On tärkeää huomata, että myös turvapaikanhakija voi olla, jopa samanaikaisesti, niin pakolainen, laitton siirtolainen kuin taloudellinen pakolainenkin.

Termistä turvapaikanhakija on syytä tehdä vielä yksi oleellinen käytännön huomio, ennen 'laittoman siirtolaisen' –termin käsittelyä. Esimerkiksi EU:n alueelle saapuvat turvapaikanhakijat ylittävät unionin ulkorajan lähes kaikissa tapauksissa laittomasti, esimerkiksi saapumalla salakuljettajan avulla Välimeren yli unionin alueen puolelle. Koska kansainvälisen oikeuden mukaan henkilöllä on oikeus hakea turvapaikkaa toisesta valtiosta, tarkoittaa tämä sitä, että vaikka henkilö saapuisi vieraan valtion alueelle ilman lupaa, niin sanotusti laittomasti, ei hänen voida katsoa saapuneen maahan laittomasti tai oleilevan siellä laittomasti, mikäli hän hakee turvapaikkaa maahan saapuessaan.

Mitä laittomalla siirtolaisuudella kulloinkin tarkoitetaan ja mitä se on, riippuu pitkälti senhetkisestä lainsäädännöstä, valvonnasta ja rajakäytännöistä sekä siirtolaisten ja salakuljettajien reaktioista näihin olosuhteisiin. Myös raja-alueen fyysiset olosuhteet vaikuttavat. Tästä huolimatta voidaan kuitenkin jaotella kolme laittoman siirtolaisuuden päätyyppiä, joiden kautta länsimaat määrittelevät laittoman siirtolaisuuden. Vaikka näillä tyypeillä voikin olla alakategorioita tai muunnelmia, antavat ne kuitenkin perusidean. Ensimmäinen tyyppi on laitton rajanylitys. Toinen on rajanylitys näennäisen laillisesti, mutta käyttäen väärennettyjä henkilöpapereita tai dokumentteja tai käyttäen aitoja dokumentteja laittomassa tarkoituksessa. Kolmanneksi, kyse on laittomasta siirtolaisuudesta, mikäli henkilö jää oleilemaan maan alueelle laillisen oleskeluluvan vanhettua. (Heckmann 2004, 1106.)

Laitton siirtolaisuus voidaan myös organisoida eri tavoin. Joissakin tapauksissa laitton maahantulo tai maahanmuutto on täysin siirtolaisena olevan henkilön itsensä organisoimaa. Toisissa tapauksissa siirtolaiset saattavat ostaa salakuljetuspalveluita, vähintään joillekin kohdille reittiä. Kolmas esimerkki ovat tapaukset, joissa salakuljetusverkosto kontrolloi koko siirtolaisoperaatiota, toimien niin lähtömaassa kuin kohdemaassakin. (Heckmann 2004, 1111–1112.) On selvää, etteivät kaikki salakuljettajiin turvautuvat henkilöt ole pakolaisia, vaan nämä saapuvat ryhmät koostuvat eri syistä lähteneistä ihmisistä. Osa heistä on ”taloudellisia pakolaisia”, osa taas täyttää vuoden 1951

sopimuksessa asetetut pakolaisen kriteerit paetessaan kokien aiheellista pelkoa vainotuksi joutumisesta, osa taas on jotakin tältä väliltä. (Mountz 2010, 5.)

Kun lailliset keinot ja väylät päästä jonkin maan alueelle ovat olemattomat, kasvaa myös siirtolaisten tarve sopeutua ja turvautua laittomiin keinoihin. Jos laillisten etuovien ja tai edes sivuovien löytäminen ei ole mahdollista, joudutaan turvautumaan laittomiin taka-oviin. (Bade 2004, 351.) Kasvava osuus siirtolaisista joutuukin turvautumaan salakuljettajiin päästäkseen pakolaisia vastaanottavan länsimaan suvereenille maaperälle (Mountz 2010, 5). Euroopassa 1970-luvulta lähtien tiukennettua maahanmuuttolainsäädäntöä seurasi kasvava turvapaikanhakijoiden määrä. Tämän seurauksena myös turvapaikkapolitiikkaa kiristettiin 1980- ja 90-luvuilla. Tämän kehityksen seurauksena Euroopan ovet ovat suljetut, eivätkä jätä edes turvapaikkaa hakeville pakolaisille laillisia reittejä päästä alueelle. (Bade 2004, 351.) Laittoman siirtolaisuuden järjestäminen täysin itse siirtolaisen toimesta on harvinainen poikkeus Eurooppaan pyrkivien siirtolaisten keskuudessa. Käytännössä perille pääseminen vaatii jonkin asteista salakuljettamista ainakin jossakin vaiheessa matkaa. (Heckmann 2004, 1111.) Direktiivin 2001/51/EY seurauksena jokainen kaupallinen laivaliikenne tai lentoyhtiö, joka ottaa matkustajakseen henkilön ilman tarvittavia matkustusasiakirjoja, on vastuussa tämän henkilön palautuskustannuksista pois EU:n alueelta. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa Välimeren toiselta puolelta, kuten Libanonista, Egyptistä tai Etiopiasta lentäminen, suoraan ja turvallisesti, ilman salakuljettajan palveluita, ei onnistu ilman viisumia. Näin ollen siirtolaisille ei jää muuta vaihtoehtoa, kuin käyttää salakuljettajien palveluita ja ylittää Välimeri pahimmillaan merikelvottomilla aluksilla. Kaiken lisäksi matkakustannukset kohoavat huomattavasti korkeammaksi salakuljettajaa käyttämällä. (Rosling, Youtube-video, julkaistu 22.4.2015; Neuvoston direktiivi 2001/51/EY.)

2.2. Euroopan unionin siirtolaispolitiikka

Euroopan unionin siirtolaispolitiikka on ollut korkealla sen politiikkaprioriteeteissa erityisesti siitä lähtien, kun Maastrichtin sopimus toi siirtolaisasiat unionin kompetenssin piiriin vuonna 1993. Sen kehitystä on tarkasteltu akateemisesti monista eri näkökulmista. Analyysit ovat usein nähneet unionin turvapaikka- ja siirtolaispolitiikan yleisesti ottaen rajoittavana politiikkana, joka tavoittelee ihmisten pitämistä EU-alueen ulkopuolella. Unionin yhteisen turvapaikka- ja siirtolaispolitiikan kehitystä on analysoitu myös turvallistamisen viitekehyksen kautta, nähden siirtolaisuuden ja

turvapaikan tulleen turvallisetuiksi EU:ssa tukijoiden kuten, Huysmans, Bigo ja Guild toimesta. (Leonard 2009, 371.)

Kiristyvään siirtolaispolitiikkaan ja siirtolaisuuden näkemiseen turvallisuusuhkana liittyy kiinteästi EU:n ulkorajojen valvonta. Jatkuvasti enemmän integroitu ulkorajojen valvonta Euroopan unionissa on saanut huomiota erityisesti Laekenin huippukokouksen jälkeen vuodesta 2001 eteenpäin. Vuoden 2001 syyskuun terrori-iskujen sekä esimerkiksi vuoden 2004 Madridin iskujen jälkeen on ollut nähtävissä oikeus- ja sisäasioiden (Justice and Home Affairs, JHA) poliitikkojen muuttuminen yhä turvallisuuskeskeisemmiksi EU:ssa ja vaatimus tiukempaan ulkorajojen kontrollointiin on nostanut päätään.

Vuoden 2004 EU-kansalaisten mielipiteitä mittaavaan Eurobarometri-tutkimuksen mukaan 80 % vastaajista toivoi unionin alueelle pääsyn tiukempaa kontrollointia. Unionin kansalaisten mielipide on siis selvästi tiukentuvat rajankontrollin takana. Osittain tätä mielipidettä rakentaa juuri media, joka omalta osaltaan liittyy Eurooppaan kohdistuvaan siirtolaisuuteen erilaisia uhkakuvia ja muokkaa julkista mielipidettä. Tällainen toimija on myös Helsingin Sanomat. Julkisella mielipiteellä taas on vaikutus siihen, miten demokraattisesti valitut valtionpäämiehet toimivat ja millaisia asioita he nostavat agendalle. Toisaalta myös toimijat, kuten Helsingin Sanomat, vahvistaa ja uudelleen rakentaa jo olemassa olevia mielipiteitä ja käsityksiä siitä, mitä siirtolaisuus tarkoittaa Euroopalle.

Kasvava huoli on johtanut eriteltyyn kontrollointiin, joka on irrallaan alueellisista logiikoista ja jossa ulkorajankontrollia kohdennetaan tiettyihin kohderyhmiin. Tämä on seurausta siitä, että EU joutuu tasapainottelemaan liikkumisen vapauden periaatteen ja rajakontrollien välillä. Niinpä integroitu rajojen hallinta edustaa yritystä sovittaa yhteen erilaisia taloudellisia, poliittisia, laillisia sekä turvallisuuteen perustuvia imperatiiveja. Tämä on haaste, sillä samanaikaisesti pyritään edistämään vaihdantaa, pitämään kiinni valtion suvereniteetin periaatteesta, kunnioittamaan ihmisten vapauksia ja oikeuksia sekä löytämään tehokas ratkaisu erilaisia turvallisuusuhkia vastaan. (Jorry 2007, 1.)

2.2.1. Siirtolaispolitiikan historia EU:ssa

Euroopan unioni on pyrkinyt rakentamaan yhteistä siirtolaispolitiikkaa erityisesti vuonna 1997 solmitun Amsterdamin sopimuksen jälkeen. Amsterdamin sopimuksessa siirtolais- ja turvapaikkapolitiikka siirrettiin jäsenvaltioiden hallitusten välisestä yhteistyöstä yhteisön toimivallan piiriin. Tampereen huippukokouksessa vuonna 1999 jatkettiin yhteisen siirtolais- ja

turvapaikkapolitiikan kehittämistä ja tällöin muotoiltiin unionin yhteistä lähestymistapaa. Yhteisen politiikan kehittämiseen kuuluivat kumppanuussuhteet lähtömaihin, yhteinen turvapaikkajärjestelmä, kolmansien maiden kansalaisten oikeudenmukainen kohtelu sekä maahanmuuttovirtojen hallinta (Eurooppa-neuvosto, puheenjohtajan päätelmät 1999).

Verrattuna kansainvälisen areenan keskusteluun siirtolaisuuden ja kehityksen suhteesta sekä vallalla olevaan optimismiin siirtolaisuuden positiivisista kehitysvaikutuksista, on Euroopan unionin fokus ollut varsin turvallisuuskeskeinen (Lavenex & Kunz 2008, 441). Viime vuosina siirtolaisuus on ollut poliittisten debattien jatkuvana kohteena EU:ssa ja monissa jäsenvaltioissa huomiota ja kannatusta ovat saaneet siirtolaisvastaiset oikeistolaiset puolueet. Siirtolaiskeskustelu ei kuitenkaan ole ollut jäsenvaltioissa vain radikaalimpien puolueiden käsissä, vaan esimerkiksi David Cameron ja Nicholas Sarkozy ovat molemmat antaneet vaalilupauksia siirtolaisten määrän rajoittamisesta. Jäsenvaltioiden keskuudessa siirtolaisuus on nähty enenevässä määrin haasteena. (Cardwell, Kaunert & Léonard, 2013, 24.)

Yleistäen voisi sanoa, että siirtolaisuus nähtiin Länsi-Euroopassa vielä 1950- ja 60- luvuilla pitkälti ylimääräisen työvoiman lähteenä. Taloudellinen tilanne ja työvoimamarkkinat vaativat joustavaa työvoimaa, jota ei ollut saatavilla kotimaan markkinoilla. Tullessa 1970-luvulle siirtolaisista tuli Euroopassa yhä suurempi julkinen huolenaihe ja entistä kontrolloivampia ja rajoittavampia toimia otettiin käyttöön. Nämä syrjäyttivät sallivamman maahanmuuttopolitiikan, mutta vielä pitkään tämänkin jälkeen maahanmuuttajat nähtiin lähinnä joustavana ja väliaikaisena työvoimana. Muutokset politiikassa perustuivat lähinnä muutoksiin työmarkkinoilla ja tarpeeseen suojella kotimaisen työvoiman oikeuksia. (Huysmans 2006, 66.) 1970-luvulla jäsenvaltiot solmivat paljon kahdenvälisiä työperäistä maahanmuuttoa koskevia sopimuksia ja sopimukset keskittyivät pitkälti matalasti koulutettuun työvoimaan, joilla valtiot täyttivät työvoiman tarpeensa. Työvoimaa tuotiin erityisesti Espanjasta, Marokosta, Italiasta ja Turkista (Adepoju et al 2010, 52).

Taloudellisen taantuman seurauksena 1980-luvulta lähtien vierastyövoimaohjelmat tulivat tiensä päähän ja lähes kaikki EU-maat ovat kiristäneet matalasti koulutetun työvoiman pääsyä EU:hun sen ulkopuolelta (Adepoju et al. 2010, 52). Unionin yhteistä siirtolaispolitiikkaa ryhdyttiin hahmottamaan ”pakon edessä” turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa rajusti. Vuodesta 1985 eteenpäin siirtolaiskysymyksistä tuli vahvasti politisoituneita ja kysymykset turvapaikoista ja muusta siirtolaisuudesta sekoittuivat usein. Turvapaikanhaku nähtiin yhtenä väylänä taloudelliseen maahanmuuttoon EU-alueelle. Tämän seurauksena turvapaikanhaku ja laitton maahanmuutto ovat

edelleen asioita, jotka helposti linkittyvät toisiinsa EU:n politiikassa. Kasvaneesta huolesta johtuen siirtolaisuudesta tuli tärkeä osa jäsenvaltioiden välistä keskustelua ja vaikka se ei ollutkaan osa integraatioprosessia virallisesti, antoi se alustavan rakenteen siirtolaispolitiikalle. Kehittyi hallitusten välisiä verkostoja, jotka olivat kiinnostuneita yhteistyöstä siirtolaisuuden, turvapaikanhaun ja pakolaisuuden rajoittamiseksi. Osittain tämän seurauksena siirtolais- ja turvapaikkapolitiikka tuli osaksi EU:n perussopimusta. (Huysmans 2006, 66–67.)

EU:n siirtolaispolitiikkaa koskeva lainsäädäntö on varsin monimutkainen ja se koostuu erityyppisistä säännöistä. Siirtolais- ja turvapaikka-asioihin liittyy kansainvälisiä sopimuksia, sitoumuksia, sopimuksia, säännöksiä, direktiivejä ja tiedonantoja, jotka kaikki sijoittuvat eri tasoille EU:n oikeussysteemissä. Primaarilainsäädännön piiristä on syytä mainita Amsterdamin sopimus. Vuonna 1999 solmittu sopimus on siinä mielessä merkityksellinen, että se toi maahanmuutto- ja turvapaikka-asiat Euroopan yhteisön sopimukseen ja yhteisön politiikkaan. Sopimus velvoitti Eurooppa-neuvoston adoptoimaan yhteisiä toimintoja liittyen esimerkiksi rajavalvontaan, viisumeihin, turvapaikka- ja pakolaisstatuksen standardeihin ja menettelytapoihin sekä maahanmuuttopolitiikan keinoihin. (Neisser 2007, 141–142.) Vaikka yhteisiä standardeja on luotu, on vuoden 2015 alusta alkanut suuri siirtolaisten määrä paljastanut vakavia puutteita esimerkiksi joidenkin jäsenvaltioiden menettelytavoissa, eikä rajavalvontakaan ole toteutettu yhteisten pelisääntöjen mukaan. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii esimerkiksi Unkari, rakensi syyskuussa 2015 unionin ulkorajalleen aidan pitääkseen turvapaikanhakijat poissa maaperältään. (katso esim. BBC 6.2.2016)

Sekundaarilainsäädännössä tärkeitä laillisen siirtolaisuuden kannalta ovat direktiivit koskien perheiden yhdistämistä (2003/86/EC), pitkään oleskelleiden EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten asemaa koskeva direktiivi (2003/109/EC), sekä direktiivit koskien opiskelua ja tutkimusta (2004/11 ja 2005/71). Turvapaikanhakijoiden asemaa koskevista säädöksistä ehkä tunnetuin ja tärkein on Dublinin sopimus, jonka mukaan kunkin jäsenvaltion on käsiteltävä EU:n ulkopuolisesta maasta tulleen turvapaikkahakemus omalla alueellaan. Lisäksi on säädetty mm. määritelmädirektiivi, turvapaikkamenettelydirektiivi sekä vastaanottodirektiivi.

Dublinin yleissopimus astui voimaan 1.1.1997. Yleissopimus koskee Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioon jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan valtion ratkaisemista. (Dublinin yleissopimus 1997.) Dublinin sopimus on Euroopan turvapaikkajärjestelmän kulmakivi. Myöhemmin on asetettu Dublin II ja Dublin III asetukset (Neuvoston asetus (EY) N:o 343/2003 ja Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus N:o 604/2003). Ne vahvistavat perusteita ja menettelyjä,

joiden mukaisesti määritetään kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön jäsenvaltioon jättämän turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio.

Dublinin yleissopimuksen 6 artikla tiivistää sopimuksen perusidean: ”Kun voidaan osoittaa, että turvapaikanhakija on luvattomasti ylittänyt jäsenvaltion rajan tullessaan jäsenvaltioon maitse, meritse tai lentoteitse Euroopan yhteisöihin kuulumattomasta valtiosta, on turvapaikkahakemuksen velvollinen käsittelemään se jäsenvaltio, johon turvapaikanhakija on näin tullut.” Toisin sanoen, se EU:n jäsenvaltio, jonka maaperälle turvapaikanhakija ensimmäisenä saapuu, on vastuussa hänen turvapaikkahakemuksensa käsittelystä.

Dublin-systeemiä onkin kritisoitu epäreiluksi, sillä se kuormittaa nimenomaan ensimmäisiä vastaanottajavaltaioita ja niiden turvapaikkatutkintaa. Dublinin yleissopimuksen soveltaminen ei ole käytännössä toiminut siirtolaistilanteen muututtua vuonna 2015. Italian ja Kreikan katsottiin olevan hyvin kuormittuneita, sillä suurin osa siirtolaisista saapui ensimmäisenä näiden maiden maaperälle. Seurauksena Kreikka ja Italia eivät välttämättä enää ota saapujia aineelliseen tutkintaan, vaan antavat heidän jatkaa matkaansa pidemmälle unionin alueelle. (katso esim. The Independent 8.12.2016) Dublin-palautukset esimerkiksi Kreikkaan onkin jäädytetty (Asylum Information Database 2017.)

Myös esimerkiksi Suomessa Dublin-palautukset Unkariin lopetettiin, vaikka Unkari olisi vastuunmäärittämisasetuksen nojalla ollut vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Korkein hallinto-oikeus katsoi päätöksessään KHO:2016:53, että turvapaikanhakijat joutuvat Unkarissa turvattomiin oloihin, eivätkä viranomaiset Unkarissa turvaa oikeudenmukaista turvapaikkaprosessia.

Tällä hetkellä Euroopan unionin siirtolaispolitiikka on hyvin monimutkainen ja monikasvoinen. Lissabonin sopimus ja sitä seurannut Tukholman ohjelma ”Avoin ja turvallinen Eurooppa kansalaisia ja heidän suojeluaan varten” ohjaavat EU:n politiikanteon tavoitteita monilla eri politiikkasektoreilla, myös siirtolaisuudessa. Toisaalta EU:lla on arvoihin perustuvaa siirtolaispolitiikkaa, mutta toisaalta samaan aikaan yhä enemmän huomiota annetaan myös rajoitettaville toimille ja turvallisen alueen luomiselle. Tähän viittaavat toki myös Tukholman ohjelman painopisteet, ”oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alue”. Siirtolaisuus onkin sijoitettu turvallisuuteen ja rikollisuuteen liittyvien asioiden rinnalle yhteisessä päätöksenteossa. (Cardwell, Kaunert & Léonard 2013, 24.)

Euroopan siirtolaiskonteksti on muuttunut kylmän sodan jälkeen, vaikka siirtolaisuus ilmiönä ei olekaan uusi. Euroopan näkökulmasta katsottuna muuttuvia trendejä on ollut monia. Ensinnäkin

siirtolaiset tulevat entistä useammista maista, ja samalla jokainen EU maa on jossain määrin joko lähettävä, vastaanottava tai kauttakulkumaa. Tämän lisäksi siirtolaisten keskuudessa on enemmän monimuotoisuutta mitä tulee siirtolaisuuden syihin. Lisäksi osa uusista siirtolaisuuden muodoista, kuten ihmisten laiton kauppa ja salakuljetus, on havaittu ongelmallisiksi. Tämän myötä myös uusia vastauksia siirtolaisuuteen on haettu monien eri toimijoiden taholta. Monenvälinen sekä kansainvälinen yhteistyö siirtolaisuuden saralla on lisääntynyt kansainvälisesti. (Geddes 2005, 791.) Viimeisen vuosikymmenen aikana EU on kehittänyt uutta laaja-alaisempaa lähestymistapaa siirtolaisuuteen ja sen hallintaan. Tavoitteena on ollut aidosti kokonaisvaltainen lähestymistapa unionin ulkopuolelta tulevaan siirtolaisuuteen ja huomiota on saanut unionin ulkoinen toiminta ja ulkoinen siirtolais- ja turvapaikkapolitiikka, jonka keskiössä on yhteistyö unionin ulkopuolisten maiden kanssa. Euroopan unionin ulkoinen siirtolaispolitiikka ja ulkoinen siirtolaisuuden hallinta koostuukin monista toimijoista, erityisesti unionista, sen jäsenvaltioista sekä kolmansista maista. (Euroopan Komission internet-sivut, Migration and Home Affairs, Global Approach to Migration and Mobility, 2017.)

Unioni otti vuonna 2005 käyttöön globaalin lähestymistavan siirtolaisuuteen, jonka se päivitti vuonna 2011 globaaliksi lähestymistavaksi siirtolaisuuteen ja liikkuvuuteen (COM (2011) 743 Final). Globaali lähestymistapa perustuu neljään tasa-arvoiseen tavoitteeseen, jotka ovat laillisen maahanmuuton parempi organisointi, epäsäännöllisen siirtolaisuuden ehkäisy ja torjuminen, siirtolaisuuden kehitysvaikutusten maksimoiminen sekä kansainvälinen suojelu. Tavoitteet toteutetaan yhteistyössä kolmansien maiden kanssa. Työkaluihin kuuluvat kahdenväliset ja monenväliset dialogit ja toimintasuunnitelmat, lailliset instrumentit (kuten palautussopimukset), operationaalinen tuki ja kapasiteetin vahvistaminen sekä yhteiset ohjelmat ja projektit kolmansien maiden, kansalaisyhteiskunnan ja kansainvälisten järjestöjen kanssa. (COM (2011) 743 Final.)

Ulkoiden siirtolaispolitiikan kehitystä ja uusien kansainvälisten siirtolaisuusuhteiden luomista selittää siirtolaisuuden käsitteellinen laajentuminen kylmän sodan jälkeen Euroopassa. On tapahtunut muutos siinä, miten siirtolaisuus ymmärretään ja nähdään poliittisena ongelmana. Käsitteen laajenemisella tarkoitetaan enemmän siirtolaisuuden uusien muotojen nostamista tai ymmärtämistä, liittyen esimerkiksi laajamittaiseen turvapaikanhakuun, epäsäännölliseen siirtolaisuuteen sekä ihmiskauppaan ja salakuljetukseen. Se, että siirtolaisuutta ymmärretään ja tarkastellaan nyt poliittisena ongelmana, on johtanut myös uudenlaiseen yhteistyöhön esimerkiksi EU:n ja kolmansien valtioiden välillä, kuten vuonna 2005 käyttöönotettu globaali lähestymistapa siirtolaisuuteen osoittaa. Tämä ennustaa debattia valtion suvereniteetista sekä toiminnan ulkoistamisesta, josta EU:ta on

syytetty sen otettua mukaan ympäröiviä alueita mukaan siirtolaisvirtojen kontrollointiin. (Geddes 2005, 794.)

2.2.2. Euroopan unionin yhteiset ulkorajat ja ulkorajavalvonta

Siirtolaisuuden aiheuttamat kasvavat turvallisuushuolet ovat johtaneet eriteltyyn kontrollointiin, joka on irrallaan alueellisista logiikoista ja jossa ulkorajankontrollia kohdennetaan tiettyihin kohderyhmiin. Tämä on seurausta siitä, että EU joutuu tasapainottelemaan liikkumisen vapauden periaatteen ja rajakontrollien välillä. Niinpä integroitu rajojen hallinta edustaa yritystä sovittaa yhteen erilaisia taloudellisia, poliittisia, laillisia sekä turvallisuuteen perustuvia imperatiiveja. Tämä on haaste, sillä samanaikaisesti pyritään edistämään vaihdantaa, pitämään kiinni valtion suvereniteetin periaatteesta, kunnioittamaan ihmisten vapauksia ja oikeuksia sekä löytämään tehokas ratkaisu erilaisia turvallisuushuolia vastaan. (Jorry 2007, 1.)

EU:n yhteisen ja integroidun rajojen hallinnan juurina nähdään usein Schengenin sopimus, unionin (itä)laajentuminen sekä syyskuun yhdeksännen päivän terroritekojen luoma ilmapiiri, jossa siirtolaisuus on nähty kasvavissa määrin uhkana sisäiselle turvallisuudelle niin Euroopassa kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Australiassakin. Amsterdamin sopimuksen voimaantulon jälkeen vuonna 1999 'vapauden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden aluetta' ('Area of Freedom, Security and Justice') on vahvistettu kasvavissa määrin ja siitä on tullut yksi perustavanlaatuisista tavoitteista EU:ssa. Unionin ulkorajat rajaavat tämän alueen muusta maailmasta ja toimivat kilpenä sitä vastaan ja ovat siten erottamaton osa aluetta. Ulkorajojen rooli näkyy erityisesti kahdessa alueelle määrittelyssä tarkoituksessa; turvallisuuden takaamisessa alueen kansalaisille ja siirtolaisvirtojen tehokkaassa kontrolloinnissa. (Monar 2005, 145.)

Rajakontrolliyhteistyö alkoi systemaattisessa mielessä EU:ssa 1980-luvun lopulla Schengenin sopimuksen myötä. Vuonna 1985 luodun Schengenin sopimuksen tavoitteena oli poistaa Schengen- maiden väliset rajatarkastukset ja luoda vapaan liikkuvuuden alue. (Monar 2005, 145.) Sopimukseen kuuluu tällä hetkellä 26 valtiota, joista Norja, Islanti ja Sveitsi eivät ole EU:n jäsenvaltioita. Yhdessä valtiot muodostavat vapaan liikkumisen alueen, jossa tavarat ja ihmiset voivat liikkua valtiosta toiseen ilman säännöllisiä rajatarkastuksia. Samalla tällä alueella on luonnollisesti yhteiset ulkorajat,

joiden tarkastuksia on vastaavasti tiukennettu. (Euroopan Komission internetsivut, Schengen Area, 2017.¹)

Alun perin viiden jäsenvaltion välille suunnitellun sopimuksen ajatuksena oli, että ulkorajavalvontaan liittyvät yhteiset standardit, toimintatavat ja jopa instrumentit kompensoisivat sisärajoihin liittyvän kontrollin menetystä. Schengenin sopimus astui voimaan vuonna 1995 ja siitä lähtien tarkastukset ja valvonta sopimukseen kuuluvien valtioiden ulkorajoilla ovat noudattaneet yhteisiä periaatteita. Sopimuksen seurauksena todella syntyi yhtäläinen turvallisuusalue ja jokaisen sopimukseen kuuluvan valtion ulkorajoista tuli myös kaikkien valtioiden huoli. (Monar 2005, 145–146.) Pienikin aukko rajaturvallisuudessa on riittävä tekemään koko rajasta toimimattoman ja yhteisestä lähtökohdasta rajojen valvontaan tuli välttämättömyys (d’Oultremont & Martin 2015). Alueeseen liittyi perustamishetkellä 13 EU:n jäsenvaltiota sekä näiden lisäksi Islanti ja Norja, jotka eivät ole EU:n jäseniä. Toisaalta taas jäsenmaat Iso-Britannia ja Irlanti eivät liittyneet Schengeniin. Perustamisestaan lähtien Schengenin puitteissa on laajennettu ulkorajavalvonnan yhteisten standardien ja toimintatapojen runkoa, ja sopimuksessa asetettiin yhteiset säännöt tarkastuksille ja tarkkailulle alueen ulkorajoilla. Tämän lisäksi informaation jakamista lisättiin Schengen information sharing –tietojärjestelmän avulla (SIS). Nykyisin alueen yhteistä ulko- ja sisärajojen valvontaa määritellään enimmiltä osin Schengenin rajasäännöstössä, joka on korvannut alkuperäisen säännösten. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 562/2006; Monar 2005, 145–146.)

Ulkorajayhteistyö Schengenin sopimuksen puitteissa kohtasi kuitenkin alusta asti ongelmia, sillä implementointi 15 valtion eri lainsäädäntöjen ja yhtä usean hallinnollisen organisaation puitteissa osoittautui haastavaksi tehtäväksi (Jorry 2007, 4). Vaikka ulkorajayhteistyö ei ollut vielä tässä vaiheessa kovin tiivistä, on Schengenin sopimus kuitenkin ollut todella merkittävä yhteisen ulkorajavalvonnan kannalta, sillä ilman yhteistä eurooppalaista aluetta ei tarvittaisi myöskään yhteistä ulkorajojen valvontaa. Yksikään sopimukseen kuuluva valtio ei pysty huolehtimaan yksin ulkorajojen pitävyydestä ja samalla yhdenkin valtion heikosti kontrolloitu ulkoraja aiheuttaa potentiaalisesti ongelmia kaikille alueen jäsenvaltioille ja niiden sisäiselle turvallisuudelle (d’Oultremont & Martin, 2015).

Schengenin sopimuksen jälkeen usea muukin tekijä vaikutti suotuisasti yhteisen ulkorajavalvonnan kehittymiseen. Amsterdamin sopimuksen voimaantulo vuonna 1999 on yksi merkittävimmistä

---

¹ Internet-sivuilla vierailtu 29.4.2017

tapahtumista, sillä se toi mukanaan Schengenin systeemin sulauttamisen EU:hun. (Monar 2005, 147.) Samalla Schengenin integroiminen osaksi unionin perustamissopimuksia teki siitä erottamattoman osan eurooppalaista 'vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen' määritelmää ja suojelua (Jorry 2007, 4).

2.2.3. EU:n perustavanlaatuisten arvojen ja tiukentuvan siirtolaispolitiikan välinen jännite

Euroopan unionin siirtolaisregiimin voidaan nähdä olleen ristiriitainen suhteessa unionin periaatteisiin vapaasta liikkuvuudesta, ns. liberaalin vapaan liikkuvuuden regiimiin. Vapaa liikkuvuus koskee EU-kansalaisia ja EU:n sisäistä siirtolaisuutta. Vapaa liikkuvuus on ollut yksi oleellisista tekijöistä Euroopan integraatioprosessissa ja yhteisten normien ja sääntöjen soveltaminen rajanylitykseen liittyvissä asioissa läntisen Euroopan maiden välillä on vakiinnuttanut asemansa unionissa sekä unionin kansainvälisissä suhteissa. (Lavenex & Uçarer 2002, 3.)

Ristiriitoja on löydettävissä myös EU:n maineesta liberaalien ja demokraattisten normien kunnioittajana ja unionin harjoittaman siirtolaispolitiikan väliltä. EU-maiden jo 1970-luvulta asti harjoittama politiikka, jossa on otettu käyttöön erilaisia tapoja rajoittaa maahanmuuttoa ja pakolaisvirtoja Eurooppaan, on lisännyt laittoman siirtolaisuuden määrää sekä heikentänyt valtioiden mahdollisuuksia huolehtia esimerkiksi pakolaisten oikeuksista. (Bosewell 2003, 619.)

Unionissa onkin varsin suuri ero suhtautumisessa työperäiseen siirtolaisuuteen ja toisaalta turvapaikanhakijoihin ja epäsäännölliseen siirtolaisuuteen. Työperäinen siirtolaisuus vaikuttaa olevan laajasti tervetullutta, kun taas samaan aikaan jälkimmäinen ei ole. Reilu vuosikymmen sitten ajateltiin, että siirtolaispaineen jatkuessa ympäröiviltä alueilta, tulee EU:n siirtolais- ja turvapaikkapolitiikalla olemaan suuri vaikutus Lähi-idän, Pohjois-Afrikan ja Saharan eteläpuolisen Afrikan kehitykseen. Geddes ennusti, että Euroopassa EU on nimenomaan se toimija, joka pyrkii ylläpitämään geopoliittisia rajoja. (Geddes 2005, 801–802.) Jo tuohon aikaan tiukentuneet keinot pyrkiä estämään laitton EU-alueelle pääsy ovat pakottaneet siirtolaiset käyttämään entistä vaarallisempia reittejä Eurooppaan ja turvautumaan esimerkiksi salakuljettajiin ja ihmiskauppaisiin (Bosewell 2003, 619).

2.2.4. Ulkorajapolitiikka kompromissina

Euroopassa suhtauduttiin erityisesti 1990-luvulta lähtien jatkuvasti huolestuneemmin laittomaan siirtolaisuuteen sekä kansanväliseen rikollisuuteen ja niiden aiheuttamaan turvallisuusuhkaan. Tätä huolta vahvistivat entisestään 9/11 terroriteot sekä esimerkiksi Madridin 2004 ja Lontoon 2005 terrori-iskut. Kuten todettu, Amsterdamin sopimus, joka solmittiin 1997 ja astui voimaan 1999, toi Schengenin osaksi EU:ta ja samalla teki siitä erottamattoman vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kanssa. Eurooppa-neuvoston Tampereen ohjelma vahvisti tätä aluetta ja korosti samalla tarvetta löytää kokonaisvaltainen vastaus siirtolaisuus- ja turvapaikkapolitiikkaan. Jäsenvaltioiden välinen yhteistyö korostui maahanmuuttovirtojen hallinnassa. (Eurooppa-neuvosto, puheenjohtajan päätelmät 1999.) Ohjelma edusti ensimmäisiä askelia, jossa siirtolaisuus ja rajavalvonta nähtiin etusijassa turvallisuusperspektiivistä (Pollak & Slominski 2009, 908). Unionin dokumenteissa viitattiin toistuvasti epäsäännölliseen siirtolaisuuteen ja rajanylitykseen liittyvään rikollisuuteen. Tämä assosiaatio perustui osaltaan huoleen, että terroristeja ja rikollisia salakuljetettaisiin unionin ulkorajojen yli unionin alueelle. Ihmisten salakuljetus nähtiin myös tulonlähteenä rikollis- ja terroristiverkostoille. (Carling & Hernández-Carretero 2011, 44.)

Vaikka Schengenin jäsenvaltioilla olikin yhteiset standardit ja toimintatavat, olivat ne silti tietoisia kansallisten lainsäädäntöjen ja hallinnon yhteensopimattomuudesta, joka aiheutti vaihtelevuutta ulkorajojen turvallisuustasossa riippuen sitä valvovasta jäsenvaltiosta (Monar 2005, 147). Jorry (2007) on tunnistanut Schengenin systeemin ja sen puitteissa toteutetun ulkorajayhteistyön ongelmakohdiksi luottamuksen puutteen jäsenvaltioiden välillä, kommunikaatiovaikeudet eri valtioiden rajatoimijoiden välillä ja resurssien puutteen (Jorry 2007, 9).

Jo ennen mainittuja terrori-iskuja useat jäsenvaltiot olivat yhdessä ehdottaneet yhteisen eurooppalaisen toimijan perustamista ulkorajojen turvaamista varten. Ehdotuksen yhteisestä eurooppalaisesta rajapoliisijoukoista esittelivät Saksa ja Italia vuoden 2001 alussa. Idea oli kunnianhimoinen, mutta se ei saanut taakseen kaikkien jäsenvaltioiden kannatusta. Lähinnä sitä pitivät hyvänä esimerkiksi Espanja, Ranska ja Belgia. (Leonard 2009, 276.) Sitä perusteltiin keinona edistää poliittista integraatiota ja jäsenvaltioiden välistä solidaarisuutta, sillä se jakaisi ulkorajojen valvonnan taakkaa tasaisemmin jäsenvaltioiden välille. Yhteisen rajavalvontajoukon nähtiin myös sallivan paremman resurssien ja ammattitaidon käyttämisen. Monet jäsenvaltiot, kuten esimerkiksi Iso-Britannia, vastustivat toimijan perustamista, vaikka näkivätkin yhteistyön lisäämisen tärkeänä. (Monar 2005, 147.) Oltiin siis tilanteessa, jossa oli löydettävä kompromissi hyvin tiivistä ulkorajayhteistyötä kannattavien jäsenvaltioiden ja siihen varauksellisemmin suhtautuvien jäsenvaltioiden välillä.

Laekenin Eurooppa-neuvostossa joulukuussa 2001 saavutettiin kompromissi, jossa annettiin komissiolle ja neuvostolle mandaatti ”määrittellä ulkorajojen valvonnasta vastaavien yksiköiden väliset yhteistyömekanismit ja selvittää ulkorajojen yhteisen valvontamekanismin tai yhteisten valvontayksiköiden perustamisen edellytyksiä” (Eurooppa-neuvosto, puheenjohtajan päätelmät 2001). Termejä ”Euroopan rajapoliisi” tai ”Euroopan rajavalvoja” ei käytetty johtopäätöksissä, vaikka jotkin hallitukset ja mediat niihin viittasivatkin (Monar 2005, 148; Leonard 2009, 377).

Vastauksena Laekenin mandaattiin Komissio esitteli neuvostolle ja Euroopan parlamentille ehdotuksen ”Kohti Euroopan unionin jäsenvaltioiden ulkorajojen yhdenmukaista valvontaa” (COM (2002) 233 Final). Tämä tiedonanto esitteli asteittaisen siirtymisen kohti ulkorajojen integroitua valvontaa, joka koostuu viidestä toisiaan tukevasta komponentista: yhteinen lainsäädäntö, operatiivista toimintaa koskeva yhteinen koordinaatio- ja yhteistyömenettely, yhteinen yhdenmukaisten riskien arviointihenkilöstö ja yhteensopivat laitteisto ja toiminnasta aiheutuvien kustannusten jakaminen EU:n jäsenvaltioiden kesken. (COM (2002) 233 Final: Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille 2002, 12.) Tiedonanto voidaan nähdä yrityksenä tyydyttää niin yhteisen rajavalvonnan kannattajat kuin siihen skeptisesti suhtautuvat jäsenvaltiot, sillä molemmat pystyivät löytämään tiedonannosta elementtejä, joita tukea. Monet jäsenvaltiot eivät kuitenkaan jakaneet komission näkemystä siitä, että yhdenmukaisten ulkorajavalvonnan tulisi johtaa Euroopan yhteisen rajavartiostojoukkojen syntyyn. (Monar 2005, 148.)

Italia esitteli toukokuussa 2002 toteutettavuustutkimuksen Euroopan yhteisten rajavartiostojoukkojen luomisesta. Tutkimus oli kansallisten (omia laitoksiaan puolustavien) asiantuntijoiden tekemä, eikä siinä otettu selkeästi kantaa, pitäisikö tällainen rakenne luoda. Enemmän se puhui kansallisten rajavartiolaitosten verkoston puolesta, joka olisi yhteydessä erilaisten yhteisten elementtien kautta. Näitä olisivat yhteiset keskuskeskukset, yhteiset erikoistehtävien yksiköt, riskiarviot, rahallinen taakanjakoa. Tutkimus ehdotti monikeskuksesta verkostoa, eikä se ollut kovin selkeä. Edes kaikki siihen osallistuneet jäsenvaltiot eivät olleet tyytyväisiä. (Monar 2005, 148-149.)

Terrori-iskujen aiheuttaman paineen sekä epäsäännöllisen siirtolaisuuden näkemisen turvallisuushana lisäksi ulkorajavalvonnan yhdyntymistä edisti myös vireillä ollut unionin itälaajentuminen. Unionin viides laajentumiskierros loi paineita kehittää yhdenmukaista rajojen valvontaa, sillä paineen tiedettiin jakautuvan epätasaisesti uusien ja vanhojen jäsenvaltioiden kesken. Suurena huolenaiheena vanhojen jäsenvaltioiden puolelta oli se, etteivät uudet lähinnä unionin itäisiä

rajoja kontrolloivat jäsenvaltiot ylittäisi muiden jäsenvaltioiden standardeihin rajavalvonnan osalta ja unioni kohtaisi kasvavasti epäsäännöllistä ja epätoivottua siirtolaisuutta. (Jorry 2007, 1-2.) Unionin laajentumisen seurauksena sen ulkoraja niin maalla kuin merelläkin pitenee useita satoja kilometrejä (Monar 2005, 145).

Frontex eli Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtiva virasto perustettiin 26.10.2004 Euroopan unionin neuvoston asetuksella (EY) N:o 2007/2004. Se on nähty institutionaalisenä vastauksena kasvavaan tarpeeseen lisätä jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä unionin ulkorajavalvonnan saralla, siirtolaisuuden ja turvapaikan näyttäytyessä yhä enemmän uhkina EU:n sisäiselle turvallisuudelle.

Frontexin tehtävänä on edistää, koordinoita ja kehittää eurooppalaista rajojen hallintaa, toimien linjassa Euroopan perusoikeussopimuksen kanssa. Entisen pääjohtajan Ilkka Laitisen mukaan Frontexin tehtävä on vahvistaa EU-kansalaisten turvallisuutta ja vapautta täydentämällä jäsenvaltioiden rajojen valvontajärjestelmiä. (Laitinen 2007, 128.) Se toimii yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa sekä niiden kolmansien maiden kanssa, joiden kautta siirtolaiset kulkevat kohti Eurooppaa.

Operationaalisesti Frontex aloitti toimintansa vuonna 2005. Jorryn mukaan Euroopan unionin rajavalvontaviranomaisen Frontexin perustaminen heijastelee tarvetta löytää institutionaalinen ratkaisu näille ongelmille. Frontex edustaa hyvin spesifin työkalun suunnittelua, jonka avulla on tarkoitus edistää taakanjakoa ja yhdenmukaisuutta yhtenäistetyn rajavalvonnan alalla. Frontex on nähty institutionaalisenä vastauksena tilanteeseen, jossa pyrittiin vahvistamaan solidaarisuuden periaatetta jäsenvaltioiden välillä ja yhtenäistämään rajavalvontaa (Jorry 2007, 9) sekä sopivana institutionaalisenä kompromissina kansallisen rajavalvonnan ja rajavalvonnan yhteisöllistämisen välissä (Pollak & Slominski 2009, 908).

2.3. Euroopan muuttunut siirtolaistilanne 2015-2016

Siirtolaisten määrä Euroopan unionin alueelle kasvoi merkittävästi vuonna 2015, aiheuttaen niin unionille kuin jäsenmaillekin uuden tilanteen, joka vaati nopeita reaktioita. Suurimmat määrät siirtolaisia tulivat EU:n alueelle Välimeren yli. Erityisesti itäisen Välimeren reitillä nähtiin suurta kasvua unionin rajan ylittäneiden määrässä. Vuonna 2015 turvapaikkaa haki yhteensä 1,3 miljoonaa

henkilöä EU:n jäsenvaltioissa. Kansainvälisen pakolaisjärjestön IOM:n mukaan vuoden 2015 aikana hieman yli miljoona ihmistä ylitti Välimeren, noin 30 000 ylitti unionin rajan maateitse. (IOM 2015.) Kyseessä oli merkittävä muutos, sillä vielä vuonna 2014 unioniin saapui noin 280 000 siirtolaista. Vuonna 2015 saapujista suurin ryhmä olivat syyrialaiset, mutta myös afgaaneja, irakilaisia, iranilaisia, somalialaisia ja eritrealaisia nähtiin merkittäviä määriä. Vuonna 2016 siirtolaisten määrä painui jälleen laskuun ja Välimeren kautta tuli noin 361 400 henkilöä. (UNHCR 2017.)

Vuonna 2015 Välimeren kautta saapuvien siirtolaisten määrän kasvaessa, kiihtyi myös keskustelu Välimerellä hukkuneiden määristä. IOM:n tilastojen mukaan Välimerellä hukkui vuonna 2015 3777 henkilöä. Yllättävää kyllä, tämä luku ei merkittävästi poikkea vuoden 2014 hukkumisluvusta, 3279. Tästä huolimatta julkinen keskustelu Välimeren humanitaarisesta tilanteesta kiihtyi vasta vuonna 2015, samalla kun saapuvien siirtolaisten määrä silminnähden kasvoi. Vuoden 2016 hukkumisluvut asettuivat 5085 henkilöön samalla, kun ylittäjienkin määrä väheni. (IOM, Missing Migrants Project 2017.)

Nopeasti muuttunut siirtolaistilanne on nähty testinä sille, miten EU pystyy toimimaan omien periaatteidensa ja arvojen mukaisesti (d'Oultremont & Martin 2015). Molemmat, sekä suuri saapujien määrä, että suuri kuolonuhrien määrä herättivät kritiikkiä EU:ta ja sen jäsenvaltioita kohtaan. Esimerkiksi jäsenvaltioiden hallitukset ja unionin kansalaiset olivat huolissaan ja tyytymättömiä tilanteen hallitsemattomuuteen. Samalla niin unionin kansalaiset kuin kansainväliset organisaatiot, kuten UNHCR:n, IOM:n ja Amnesty International, kritisoivat unionia Välimeren humanitaarisesta tilanteesta. Miten EU pystyy käsittelemään suuren määrän siirtolaisia ja takaamaan oman alueensa vakauden? Toisaalta, miten EU voi sallia tilanteen, jossa Välimerelle hukkuu tuhansia ihmisiä vuosittain?

Siirtolaisilla, ei edes niillä, jotka hakivat kansainvälistä suojelua, ollut väylää päästä unionin alueelle laillisesti. Tästä huolimatta heidän oli päästävä fyysisesti unionin alueelle, jotta voisivat hakea turvapaikkaa. Näin ollen turvapaikkaa hakevat ihmiset saapuivat unionin alueelle epäsäännöllisesti ja hallitsemattomasti, salakuljettajien avulla ja veneillä, jotka eivät aina olleet merikelpoisia. Tämän seurauksena mahdollisuus järjestäytyneestä saapumisesta unionin alueelle oli olematon. (Euroopan Parlamentti, Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs 2016, 13.)

Vuosi 2015 testasi EU:n legitimitettä ja asetti painetta niin jäsenvaltioiden hallituksille kuin EU:n instituutioillekin. EU ryhtyi toimiin vastatakseen ja reagoidakseen siirtolaistilanteeseen. Euroopan

komission presidentti Jean-Claude Juncker nosti siirtolaisuuden yhdeksi EU-politiikan avainalueeksi. Maaliskuussa 2015 komissio esitteli uuden Euroopan siirtolaisagendan (European Migration Agenda), jossa tuotiin entistä enemmän eri instituutioita lähemmäs toisiaan ja siinä pyrittiin luomaan yhteinen ja kaiken kattava lähestymistapa. Useita sisäisiä ja ulkoisia politiikansektoreita ja unionin käytössä olevia instrumentteja tuotiin yhteen. Kyseessä poliittinen on asiakirja, jossa linjattiin siirtolais- ja rajapolitiikan pääkohtia. Se esitteli kuusi välitöntä toimea, jotka EU otti agendan myötä käyttöön vuonna 2015. Näitä olivat sisäisten siirtojen mekanismi, Frontexin kapasiteetin kolminkertaistaminen, hätärahoituksen järjestäminen niille jäsenvaltioille, jotka ovat niin sanotusti etulinjassa unionin ulkorajoilla, Europolin yhteisoperaation vahvistaminen, sekä operaatio Välimerellä salakuljettajien ja ihmiskauppioiden torjumiseksi. (Carrera, Blockmans, Gros & Guild 2015, 1-4.)

Näiden kuuden välittömän toimen lisäksi unioni otti käyttöön keskipitkän aikavälin toimia, niin kutsuttuja keskeisiä pilareita. Motivaatioita ryhtyä epäsäännölliseksi siirtolaiseksi haluttiin vähentää ja rajojen hallintaa parantaa. Rajojen hallinnalla tavoiteltiin sekä ihmishenkien pelastamista että ulkorajojen turvaamista. Keskipitkän aikavälin toimiin kuului myös korostaa Euroopan velvollisuutta kansainväliseen suojeluun. Tämä tavoite saavutettaisiin yhtenäisellä turvapaikkapolitiikalla. Lisäksi haluttiin luoda uudistunut laillisen siirtolaisuuden toimintamalli. (Carrera et al. 2015, 4.)

Vuoden 2015 lopulle tultaessa uuden siirtolaisagendan mukanaan tuomat keinot eivät kaikki olleet edenneet toivotulla tavalla. Sisäisten siirtojen systeemi, johon viitataan usein myös osana vapaaehtoista taakanjakoa jäsenvaltioiden kesken, tarkoittaa turvapaikanhakijoiden uudelleenjakamista jäsenvaltioiden kesken sen jälkeen, kun he ovat saapuneet unionin alueelle. Käytännössä tämä tarkoittaa turvapaikanhakijoiden siirtämistä lähinnä Kreikasta ja Italiasta muihin jäsenvaltioihin turvapaikkaprosessia varten, sillä suurin osa saapujista tulee näihin maihin. Vuoden 2015 lopussa 160 000 uudelleen sijoitettavasta turvapaikanhakijasta alle 200 oli saatu siirrettyä käsiteltäväksi muihin maihin. Suomi, Ruotsi, Saksa, Luxemburg, Ranska ja Espanja ottivat kukin joitakin kymmeniä turvapaikanhakijoita. (Carrera et al. 2015, 6). Syyskuuhun 2016 mennessä tahti ei ollut merkittävästi parantunut, kun sisäisiä siirtoja oli tehty EU:ssa vasta noin 11 000 (Euroopan komission lehdistötiedote, 9.11.2016).

EU otti myös käyttöön niin kutsutut Hotspotit, jotka on sijoitettu Italiaan ja Kreikkaan alueille, joissa paikallisilla viranomaisilla on vaikeuksia selvittää suuresta määrästä tulijoita. Käytännössä paikalla on EASO:n (unionin turvapaikkatoimisto) virkamiehiä, Frontex ja Europol. Hotspoteissa käydään läpi

saapujien perustiedot ja heidät rekisteröidään. Samalla erotellaan ne ihmiset, jotka saattavat tarvita kansainvälistä suojelua. (Carrera et al 2015, 7.)

Euroopan unioni näki myös välttämättömänä ryhtyä tiiviimpään yhteistyöhön kolmansien maiden kanssa. Lokakuun 15. vuonna 2015 julkaistiin EU-Turkki toimintasuunnitelma (EU-Turkey Action Plan) ja pian tämän jälkeen EU isännöi huippukokouksen liittyen itäisen Välimeren ja läntisen Balkanin reittiin liittyen Itävallan, Kroatian, Kreikan, Romanian, Slovenian, Albanian, Serbian ja Makedonian kanssa. 25.10.2015 pidetyssä huippukokouksessa laadittiin ”17 kohdan suunnitelma pragmaattisille ja operationaalisille toimille”. Turkin ja EU:n välisessä sopimuksessa oli tuolloin kyse siitä, että EU toivoi Turkin pidättelevän siirtolaisia omalla maaperällään, eikä päästävän heitä kulkemaan maansa läpi, kuten se oli tähän asti tehnyt. Turkin tulisi parantaa maassaan oleskelevien (syyrialaisien) pakolaisten olosuhteita ja EU ja Turkki ryhtyisivät yhdessä aktiiviseen kamppailuun salakuljettajia vastaan. Kaikesta tästä Turkki saa merkittävää rahallista tukea EU:lta sekä lupauksen viisumivapautusprosessin nopeutumisesta. (Carrera et al 2015, 8-10.)

Satojentuhansien kolmansista maista EU:n vapaan liikkuvuuden alueelle saapuminen aiheutti myös merkittäviä ongelmia vapaan liikkuvuuden alueen ylläpitämiselle. Syyskuun 2015 jälkeen useat Schengen-maat² ottivat käyttöön väliaikaiset rajatarkastukset. Suurin osa perusteli tarkastuksia odottamattomalla muuttoaallolla. Otettaessa rajatarkastuksia käyttöön, suurin osa maista vetosi vakavaan uhkaan julkiselle elämälle ja sisäiselle turvallisuudelle (Schengen Borders Code Art. 28), mutta esimerkiksi Malta ja Ranska ottivat tarkastukset käyttöön torjuakseen terrorismin uhkaa (Schengen Borders Code Art. 27). Itävalta, Norja, Saksa, Tanska ja Ruotsi sovelsivat vielä saman sopimuksen artiklaa 29, joka mahdollistaa rajatarkastusten ylläpitoa ylimääräiset kuusi kuukautta. (Euroopan parlamentti, Policy Department C: Citizens’ Rights and Constitutional Affairs 2016, 15-19.)

Tultaessa vuoden 2016 puolelle, helmikuun 18. päivä Eurooppa-neuvosto julkaisi tiedotteen, josta heijastui edelleen tarve saada kokonaisvaltaiset ratkaisut käyttöön. Myös ”siirtolaisvirtojen patoaminen” oli nostettu tärkeäksi tavoitteeksi ja Turkin roolia tämän onnistumisessa korostettiin. Myös salakuljettajien rikollisverkostot ja Turkista suuntautuvien laittomien rajanylitysten määrä haluttiin saada kuriin. Tiedotteessa mainittiin kuitenkin myös humanitaarisen avun tarve Balkanilla ja EU:n sisällä, ja sen antamista aiottiin jatkaa. Muutoin jo tehtyjen suunnitelmien toteuttamista

---

² Saksa, Unkari, Itävalta, Ruotsi, Tanska, Slovenia, Belgia, Norja, Malta

haluttiin kiirehtiä. (Eurooppa-neuvosto, lehdistötiedote 18.2.2016.)

Maaliskuun alussa Komission julkaisi ”Back to Schengen – a Roadmap” tiedotteen Euroopan parlamentille, Euroopan unionin neuvostolle ja Euroopan neuvostolle. Tiedote tekee näkyväksi huolen Euroopan unionin tulevaisuudesta, erityisesti koskien yhtä sen ydinajatus, vapaan liikkuvuuden aluetta Schengeniä. Asiakirjassa korostetaan vapaan liikkuvuuden alueen olevan riippuvainen siitä, että jäsenvaltioilla on yhtenäinen politiikka turvapaikka-asioiden, siirtolaisuuden ja ulkorajavalvonnan suhteen ja näiden kaikkien on perustuttava jäsenvaltioiden solidaarisuuteen toisiaan kohtaan. Schengen-alueen saattaminen toimintaan oli Komission mukaan välttämätöntä koko unionin säilymisen kannalta. Lisäksi korostettiin taloudellisia tappioita, joita vapaan liikkuvuuden ja kaupan alueen rajoitukset olivat jo tuoneet ja toisivat jatkossa. Schengenin pelastumisen nähtiin toisaalta olevan jäsenvaltioiden välisen solidaarisuuden ja yhtenäisyyden ja toisaalta vahvennettujen unionin ulkorajojen varassa. (COM (2016) 120 Final.)

Kaikista merkittävimmäksi ongelmaksi nousi kuitenkin solidaarisuuden puute jäsenvaltioiden välillä. Se, että Schengen oli luotu, tarkoittaa myös sitä, että yhteisestä ulkorajasta on otettava myös yhteinen vastuu. Pienikin aukko yhteisessä ulkorajassa vaikuttaa jokaiseen jäsenvaltioon (d’Oultremont & Martin 2015). Tämän lisäksi esimerkiksi hätäkeinoksi tarkoitettu turvapaikanhakijoiden uudelleenjakoon -systeemi ei toiminut tarkoitettulla tavalla, sillä jäsenmaita ei pystytty pakottamaan ottamaan vastuulleen enempää siirtolaisia, kuin heillä jo valmiiksi oli. Systeemin tehottomuus on erittäin hyvä esimerkki jäsenvaltioiden välillä vallitsevasta solidaarisuuden puutteesta.

Lukiessani vuoden 2015 lopulla ilmestyneitä artikkeleita ja esseitä koskien EU:n ja Turkin tulevaa yhteistyötä siirtolaisasioiden parissa, monet pitivät mahdottomana sitä, että esimerkiksi syyrialaisia voitaisiin ryhtyä palauttamaan Turkkiin EU:n rajoilta, sillä Turkkiä ei voitaisi pitää vastaanotto-olosuhteidensa tai ihmisoikeustilanteensa vuoksi turvallisena turvapaikkamaana, jolloin turvapaikanhakijoiden käännäminen Turkkiin sotisi EU:n ihmisoikeuslainsäädäntöä vastaan (esim Carrera et al 2015.)

Eurooppa-neuvoston huippukokouksessa 7.3.2016 käsiteltiin Turkin roolia Euroopan siirtolaistilanteen ratkaisussa ja ehdotettiin toimia, jotka saivat paljon huomiota niin mediassa, kansainvälisten organisaatioiden kuin ihmisoikeusjärjestöjenkin toimesta. Myös Helsingin Sanomat kirjoitti kaavaillusta sopimuksesta hyvin kriittiseen sävyyn, esimerkiksi otsikoilla ”Oliko EU:n ja Turkin sopimus läpimurto vai moraaliton pohjanoteeraus?” (HS 9.3.2016a.) ja ”Turkki vie ja EU vikisee” (HS 9.3.2016c.)

Ensinnäkin kokouksessa hahmoteltiin ”yksi yhdestä” politiikkaa, joka käytännössä tarkoitti sitä, että jokaista Kreikan saarilta Turkkiin käännetyistä ja Turkin takaisin vastaanottamasta syyrialaista kohtaan EU ottaisi vastaan yhden syyrialaisen, joka oleskelee Turkissa. Vastaanotettu syyrialainen sijoitettaisiin johonkin EU:n jäsenvaltioista. Toiseksi, kaikki uudet siirtolaiset ja turvapaikanhakijat, jotka ylittävät Turkin ja Kreikan vastaisen rajan epäsäännöllisesti, palautettaisiin Turkkiin. (Carrera & Guild 2016.) Tätä vastaan EU lupaisi nopeuttaa viisumivapauden neuvotteluita Turkin kansalaisille ja korottaa Turkille pakolaistilanteen hoitoon annettavaa taloudellista apua merkittävästi (Collett 2016). Suunnitelmaa kritisoitiin heti aluksi hyvin ongelmalliseksi EU:n perusoikeussopimuksen kannalta, EU:n ihmisoikeussopimuksen kannalta sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten näkökulmasta. Joukkokarkotukset on kielletty perusoikeussopimuksen Artiklassa 19. Lisäksi esille nostettiin palautuskiellon periaate, sillä Turkin ei katsota olevan turvallinen turvapaikkamaa (eli turvapaikanhakijalle turvallinen kolmas maa) jokaiselle turvapaikanhakijalle, jolloin heidän henkilökohtaisia olosuhteitaan tulisi arvioida ennen käännättämistä. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut tapauksessa *M.S.S v Belgium and Greece*, jossa todettiin, ettei täydellisen varatonta henkilöä voitu siirtää Dublin-palautuksena Kreikkaan, koska vastaanottava valtio ei olisi sallinut hänen työskennellä tai antanut mahdollisuutta ottaa vastaan sosiaalitukia. Turkissa tilanne olisi usein tämä ja tämänkin vuoksi yksilöllisen tutkinnan tarve ennen joukkokäännätyksiä nostettiin tärkeäksi. (Carrera & Guild 2016.) EU-Turkki sopimus astui voimaan kuvatuskaltaisena 20.3.2016.

Vuosina 2015-2016 tehtyjä ratkaisuja on kritisoitu siitä (esim. Carrera et al 2015), että ne eivät menneet tarpeeksi syvälle ratkaistakseen siirtolaistilanteen juurisyitä. Lisäksi ongelmia oli erityisesti siinä, että jäsenvaltioilla oli vaikeuksia sekä haluttomuutta implementoida yhteisiä standardeja turvapaikkahakemusten käsittelylle sekä Schengenin vapaan liikkumisen sääntöjen noudattamiselle. Myös oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien toteutuminen aiheutti kritiikkiä, erityisesti salakuljettajien alusten tuhoamisen Välimerellä sekä syyrialaisen pakolaisten tilanne Turkissa huolettivat. Kritiikkiä herätti myös se, ettei EU ollut pystynyt tarjoamaan eri politiikkasektoreita yhdistävää lähtökohtaa siirtolaistilanteen hoitamiseksi, vaan taloudelliset ja sosiaaliset ulottuvuudet olivat jääneet täysin huomiotta. Myöskään laillisia kanavia päästä EU:n alueelle ei ryhdytty rakentamaan. (Carrera et al 2015). Erityisesti laillisten kanavien puute ja se, ettei niitä ryhdytty tarmokkaammin suunnittelemaan, on merkittävä, sillä toisaalta unionissa yhtenä suurena ongelmana nähtiin nimenomaan se, että ihmiset saapuivat hengenvaarallista reittiä unionin alueelle, joutuivat

käyttämään salakuljettajia matkalla ja saapuessaan unionin viranomaisilla ei ollut heistä mitään tietoja.

D'Oultremont ja Martin (2015) ovat nostaneet oleelliseksi seikaksi myös rakentavan narratiivin levittämisen. Eurobarometri-kyselyiden mukaan siirtolaisuus on Euroopan unionin kansalaisten suurin huoli ja tätä huolta vain vahvistavat populistiset puolueet. Puhe terrorismista, elintasopakolaisista tai töiden viemisestä ei helpota tilannetta, vaan vahvistaa vastakkainasetteluita. Medialla on tässä merkittävä rooli ja journalistien tulisi vierailla erilaisissa sijainneissa, joissa kriisi on päällä ja tavata pakolaisia.

Media rakentaa, uusintaa ja vahvistaa omalta osaltaan yhteiskunnassamme vallitsevia käsityksiä eri ilmiöistä, myös vuosien 2015 – 2016 siirtolaistilanteesta. Suhde on vuorovaikutteinen, eikä media ole myöskään vapaa yhteiskunnan ennakko-oletuksista. Ovatko Eurooppaan saapuvat ihmiset todella turvallisuusuhka Euroopalle, kuten unionin harjoittama politiikka antaisi ymmärtää? Vai ovatko he lähtömaansa ja Välimeren humanitaarisen kriisin uhreja? Tilanteessa, jossa samasta ilmiöstä voidaan puhua hyvin erilaisista näkökulmista, on mielestäni aiheellista tarttua EU-jäsenvaltio Suomen laajalevikkisimmän sanomalehden kirjoitteluun. Korostuuko Helsingin Sanomien kirjoittelussa turvallisuuskeskeinen, unionin toimia kannattava näkökulma vai onko näkökulma kriittinen unionin politiikkaa kohtaan? Tarjoaako kriittinen mediakirjoittelu vaihtoehtoa kritisoimalleen EU-politiikalle? Millainen rooli siirtolaisille itselleen annetaan kirjoittelussa? Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

1. Millä tavalla Euroopan siirtolaistilanne 2015-2016 kehystetään Helsingin Sanomissa?
3. Millaisena kirjoittelu näyttäytyy vasten EU:n ja EU:n jäsenvaltioiden tekemää politiikkaa siirtolaistilanteen hoitamiseksi?

Seuraavaksi siirryn käsittelemään tutkimukseni teoreettista viitekehystä. Teorioiden avulla minun on mahdollista löytää oletuksia siitä, ovatko siirtolaisuus ja turvallisuus erottamattomia keskenään ja millainen median ja siirtolaisuuden suhde on. Teoreettiset oletukset antavat minulle työkaluja päästä kehysanalyysin avulla käsiksi Helsingin Sanomien kirjoitteluun ja löytää vastauksia tutkimuskysymyksiini.

3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1. Lähtökohtia siirtolaisuuteen

Siirtolaisuutta on tutkittu monilla akateemisilla aloilla maantieteestä, taloustieteistä ja psykologiasta politiikan tutkimukseen asti. Siirtolaisuuden tutkiminen vaatii kuitenkin terminologisia selkeytyksiä: siirtolaisuuden teoretisointi ja tutkimus sisältää monia tärkeitä konsepteja. Teemaa sisältyy monia käsitteitä. Siirtolaisuuden, maahanmuuton, maastamuuton, laittoman ja laillisen siirtolaisuuden, maassa viipyvän henkilön, paperittoman työntekijän, paperittoman siirtolaisen, pakotetun siirtolaisuuden, pakolaisuuden, turvapaikanhakijan sekä henkilöiden, joita ei saa palauttaa lähtömaahansa, käsitteet ovat eri osa-alueita tästä. Siirtolaisuus voidaan jaotella karkeasti neljään pääluokkaan: työperäinen siirtolaisuus, perheenyhdistäminen, humanitaarinen ja pakotettu siirtolaisuus sekä laitton siirtolaisuus. Nämä kaikki luokat voivat toki sekoittua, eivätkä rajat ole aina selviä. Siirtolaisuutta voidaan luokitella myös sen motiivien perusteella, maantieteellisillä seikoilla sekä aikaan ja kulttuuriin liittyvillä perusteilla. (Gebrewold 2007, 85–86.)

Kun puhutaan siirtolaisuuteen motiiveista, keskitytään yleensä työntäviin ja vetäviin tekijöihin (push and pull factors). Yleisimmät työntävät tekijät ovat taloudellisia tai demografisia, jolloin köyhyys, työttömyys, matalat palkat, korkea syntyvyys sekä perusterveydenhuollon ja koulutuksen puute ajavat ihmisiä lähtemään kotimaastaan. Työntävät vaikutukset voivat olla myös poliittisia, jolloin kyseessä voi olla konflikti, turvattomuus, väkivalta, huono hallinto, korruptio ja ihmisoikeuskysymykset. Myös kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät, kuten syrjintä ja ihmisoikeusrikkomukset ajavat ihmisiä lähtemään, samoin kuin ympäristöstä johtuvat syyt. Vetäviä tekijöitä ovat taas taloudelliset mahdollisuudet, eli toiveet työpaikoista, kohoavasta elintasosta sekä henkilökohtaisemmat seikat, kuten mahdollisuus esimerkiksi perheen yhdistämiseen. (Gebrewold 2007, 86.)

Siirtolaisuuden tutkimus on ottanut usein annettuna oletuksen, että siirtolaisuus on poliittinen ongelma, joka johtuu demografisesta epätasapainosta ja kasvun eroista eri alueiden välillä ja usein tutkijoilta jää aliarvioimatta politiikan rooli; siirtolaisuus rakennetaan ja kehystetään usein ongelmaksi. Bigon näkemyksen mukaan eurooppalaiset johtajat ovat keskittyneet ulkomaalaisiin ja siirtolaisiin, konstruoiden maahanmuuttajien kategorian poliittisena ongelmana. (Bigo 2005, 60-62.) Siirtolaisuuteen ja maahanmuuttoon liitetäänkin usein työttömyyteen, köyhyyteen, rikollisuuteen ja

syрjäytymiseen. Tämä tematiikka taas yhdistyy turvallisuuteen ja sen heikkenemiseen. (Ceyhan & Tsoukala 2002, 22.)

3.2. Ihmisten nimeäminen laittomiksi ja pakolaisiksi

3.2.1. Käsitteiden konstruktivistinen luonne

Tutkielmani laajempänä lähtökohtana on sosiaalinen konstruktivismi. Kansainvälisen politiikan tieteenalalla sosiaalisella konstruktivismilla viitataan kansainvälisiin suhteisiin sosiaalisena konstruktiona. Ajatus sosiaalisesta konstruktiosta korostaa erilaisuutta kontekstista riippuen, ei niinkään yhtä objektiivista totuutta. Sosiaalinen konstruktivismi korostaa suhteiden sosiaalista ulottuvuutta, jolloin normit, säännöt ja kieli nousevat tärkeään rooliin. Maailmaa luodaan, konstruoidaan, sosiaalisessa kanssakäymisessä, interaktion prosessissa ja kielenkäyttö ei ole pelkästään osa todellisuutta, vaan se myös luo sitä. Toimijat tekevät valintoja kanssakäymisen prosessissa ja nämä valinnat tuovat historiallisia, kulttuurisia ja poliittisia realiteetteja eloon. Konstruktivismi jättää tilaa toimijoille verrattua siihen, että toimisimme valmiissa ja määrättyssä rakenteessa. (Fierke 2007, 177-180.)

Kuten avasin aikaisemmin, siirtolaisuudesta ja siirtolaisuuden eri muodoista puhutaan arkikielessä ja mediassa siten, että ilmiöön liittyvät termit sekoittuvat helposti toisiinsa. Termejä kuten 'pakolainen' ja 'turvapaikanhakija' saatetaan esimerkiksi käyttää usein toistensa synonyymeina. Toisinaan kyse on sekaannuksesta, kun taas toisinaan toimija saattaa käyttää tiettyä termiä tarkoituksella rakentaen näin samalla tiettyä käsitystä siirtolaisuudesta ilmiönä. Esimerkiksi 'laittomasta siirtolaisuudesta' ja 'pakolaisuudesta' puhutaan rinnakkain samassa kontekstissa Euroopan siirtolaistilanteen yhteydessä. Hyvä esimerkki termivalinnoista ja niiden merkityksestä löytyy tarkastelemalla erilaisilla agendoilla varustettujen toimijoiden puhetta: Amnesty International puhuu Välimeren ylittävistä 'pakolaisista', kun taas Euroopan unionin ulkorajaturvallisuudesta vastaava virasto Frontex kertoo toimivansa Välimeren yli tulevaa 'laitonta siirtolaisuutta' vastaan. Näissä tapauksissa puhutaan siis samasta ilmiöstä hyvin erilaisin termein. Samalla sanavalinnat antavat hyvin erilaisen mielikuvan käsillä olevasta tilanteesta. Termien moninaisen ja löyhän käytön ja termeihin liittyvien oletusten vuoksi pidän tärkeänä käydä läpi siirtolaisuuteen liittyvää termistöä, sen määritelmiä sekä erilaisia ennakkoletuksia ja mielle yhtymiä, joita eri termeihin liittyy.

'Laittoman' siirtolaisen tai maahanmuuttajan käsitettä on kritisoitu laajasti, sillä ihmiset itsessään eivät ole laittomia, ainoastaan heidän tekonsa tekevät heistä sellaisia. Koska puhuttaessa 'laittomista siirtolaisista' mielikuvat siirtyvät helposti rikollisuuteen, on termin 'laiton' sijaan ehdotettu siirtymistä 'dokumentoimattoman', 'epäsäännöllisen' (*irregular*) tai 'luvattoman' (*unauthorised*) termin käyttöön. (Schrover, Leun, Lucassen & Quispel 2009, 9.) Dokumentoimattoman siirtolaisen käsite on varsin ongelmallinen sekkin: toisinaan sitä käytetään kuvaamaan niitä siirtolaisia, joiden liikkeitä ei ole dokumentoitu, toisinaan taas sellaisia, joilla ei ole tarvittavia matkustusasiakirjoja. Kumpikaan näistä tilanteista ei kuvaa kaikkea laitonta maahanmuuttoa tai siirtolaisuutta, kuten sitä yllä määrittelin. On myös muistettava, että sellainen dokumentoimaton siirtolainen, joka hakee turvapaikkaa, ei ole laitton. Samalla tavalla, kaikki laittomat siirtolaiset eivät välttämättä ole 'luvattomia'. 'Epäsäännöllinen siirtolaisuuden' taas nähdään jäävän turhan tulkinnanvaraiseksi, sillä koskaan ei voida olla varmoja, mihin sääntöihin ja säännöstelyihin viitataan. Termiä käytetään myös kuvaamaan siirtolaisuutta, joka tapahtuu epäsäännöllisesti ja arvaamattomasti, verrattuna säännölliseen, kausittaiseen siirtolaisuuteen. Termin voidaan myös ymmärtää viittaavan sekasortoisuuteen, jolla on taas rikollinen assosiaatio. (Schorver et al. 2009, 10.)

Myös Samers (2004) toteaa, että käsite 'laiton siirtolaisuus' on väistämättä ilmiönä seuraus siirtolais- ja maahanmuuttopolitiikasta. Tällä hän tarkoittaa sitä, että 'laiton siirtolaisuus' on luonteeltaan tuotettua. 'Laitonta' siirtolaisuutta tai maahanmuuttoa ei siis olisi olemassa, ellei olisi olemassa maahanmuuttopolitiikkaa. Se, ketä kutsutaan 'laittomaksi' siirtolaiseksi tai maahanmuuttajaksi riippuukin täysin siitä, millaista maahanmuuttopolitiikkaa kulloinkin harjoitetaan. Tämän seurauksena laittomalla siirtolaisuudella on kaksi olennaista piirrettä: laitton siirtolaisuus on väistämättä yhteydessä laillisen siirtolaisuuden käytäntöjen kanssa sekä yleisemmin kansalaisuuden kanssa. Toiseksi, koska laitton siirtolaisuus on siirtolais- ja maahanmuuttopolitiikan seurauksena syntynyt ilmiö, on se myös selvästi oikeudellinen ja valvonnan alainen asia. Nämä näkyvät kahdessa muodossa: sisäänpääsyn estämisenä ja oleskelun sääntelyinä. (Samers 2004, 2.)

Samalla tavalla voidaan tarkastella myös termiä 'pakolainen'. Sanana 'pakolaisuus' viittaa lähtökohtaisesti pakomatkaan, ihmiseen joka pyrkii pois ja pakenemaan sietämättömästä henkilökohtaisesta tilanteesta. Sillä ei juuri ole väliä, minne pako suuntautuu, vaan kohteena ymmärretään olevan vapaus ja turva. Syitä tällä pakenemiselle voivat taas olla alistavat yhteiskuntajärjestelmät, vaara menettää oma vapaus tai henki, köyhyys, luonnonkatastrofit, sodat ja sisäiset konfliktit. Mikä tärkeintä, termiin pakolainen sisältyy implisiittisesti myös se piirre, että kyseinen henkilö nähdään olemisen arvoisena ja häntä tulisi avustaa sekä tarvittaessa suojella

pakenemisen syiltä. (Goodwin-Gill 1989, 1–2.) Kun termiä toisinaan käytetään yleisnimityksenä siirtolaisuudesta tai kuvaamaan esimerkiksi kaikkia Eurooppaan pyrkiviä siirtolaisia, indikoidaan silloin vahvasti, että nämä ihmiset saapuvat oikeutetusti Eurooppaan. Lisäksi termin käyttö indikoi sitä, että näillä ihmisillä on myös *oikeus* saada suojelua vieraasta valtiosta.

Esimerkiksi 'pakolaisen' tai 'laittoman siirtolaisen' käsitteitä ei tulisikaan ottaa annettuina, vaan ne pitäisi nähdä historiasta riippuvaisina kuvina. Kun nämä siirtolaisuuden kuvat siirretään mielenkiinnon ja analyysin keskiöön, voidaan paljastaa paljon enemmän liikkuvuuden politiikasta ja sen suhdanteista. (Scheel & Squire 2014, 191.) Ajatuksena on, että eri siirtolaisuuksia ei käytetä neutraaleina käsitteinä. Ennemmin nähdään, että siirtolaisuuden eri kuvat ovat nousseet historian eri aikoina tuottaen ennakoimattomia suhteita. Eri siirtolaisuudet voidaan omaksua analyttisiksi linsseiksi, joilla voidaan jäljittää siirtolaisuuden muuttuvia suhteita. Tällöin ei keskitytä niinkään niihin ihmisiin, joita käsitteet kuvaavat, vaan mielenkiinto kohdistuu siihen, missä määrin hallinnolliset intressit ja toimintatavat ovat ratkaisevia määrittäjiä siinä, miten esimerkiksi 'pakolaisen' tai 'laittoman siirtolaisen' nimike määritellään. (Zetter 1991, 41.)

3.2.2. Pakolainen ei-kansalaisena, epähenkilönä

Sen lisäksi, että eurooppalaiset itse kokevat ja järjestävät rajansa tietyllä tavalla ja nojaavat osittain omaa identiteettiään yhteisiin rajoihin, on Euroopan rajoilla ja niiden institutionaalisella yhtenäisyydellä lisäksi toinenkin komponentti: yhtenäisyys, jonka ne yksilöt, jotka kohtaavat nämä rajat saapuessaan eurooppalaiseen tilaan tai eläessään eurooppalaisessa tilassa, jakavat. Riippumatta rajojen laillisista tai institutionaalisista määritelmistä, eurooppalaiset rajat koetaan eurooppalaisina myös niiden henkilöiden toimesta, jotka ylittävät rajat. Tämä luo tilanteen, jossa rajan ylittäminen on *kansalaisuuden käytäntö*, jonka myötä ero ulkopuolisten/muukalaisten ja valtion kansalaisten välillä tehdään. (Karakayali & Rigo 2010, 138-139.)

Ihmisten liikkuesssa valtiorajojen yli, on valtion suvereeni toimivalta toteuttaa yksinomaista määräysvaltaa omalla alueellaan. Valtiolla on määräysvalta päättää, kenellä on lupa saapua sen alueelle tai jäädä sinne, ja toisaalta ketä ei päästetä sen alueelle tai ketä vaaditaan tai pakotetaan poistumaan. Tietysti tämä kaikki on toteutettava lain puitteissa ja valtioiden on noudatettava joitakin hyvin määriteltyjä poikkeuksia, jolloin niiden oikeus kontrolloida rajojaan on alisteinen näille poikkeuksille. Pakolaisuus on yksi esimerkki tällaisesta poikkeuksesta. (Goodwin-Gill 2014, 36.)

Kuten voidaan havaita aikaisemmin esitellyn Geneven yleissopimuksen määritelmän pohjalta, kansainvälisen oikeuden näkökulmasta valtiot ovat rajoittaneet pakolaisen määritelmää ja kriteerit sellaisille henkilöille, jotka voivat nauttia pakolaisstatuksen tarjoamia etuja, ovat varsin tiukat. Esimerkiksi niin kutsutut 'taloudelliset pakolaiset' eivät osu määriteltyyn kategoriaan. (Goodwin-Gill 1989, 1–2.) Worster jopa katsoo, että jos valtioita motivoisivat tiukasti ihmisiin keskittyvät intressit, olisi tämä määritelmä laajempi ja valtioiden määräysvalta rajoittuneempi. Toisaalta jos toimintaa motivoisi tiukasti vain valtiokeskeiset intressit, päädyttäisiin todennäköisesti tiukempaan määritelmään. (Worster 2012, 94–95.)

Modernin kansallisvaltion pakottava tarve hallita ja suojella kansalaisiaan aina ja kaikkialla luo tilanteen, jossa turvapaikka on ristiriidassa kansallisvaltion kanssa. Maailma on organisoitu kansallisvaltioperiaatteen mukaan. Tästä seuraa pahimmillaan tilanne, jossa turvapaikanhakija periaatteessa oikeutettu hakemaan turvapaikkaa, mutta yksikään valtio ei ole velvoitettu myöntämään sitä hänelle. (Parvikko 2002, 44-45.)

Agamben (1996) on ehdottanut, että pakolaisen käsite tulisi irrottaa ihmisoikeuksien käsitteestä. Turvapaikkaoikeutta ei tulisi nähdä omana kategorianaan, johon pakolaisuus kuuluu. Sen sijaan pakolaisuus tulisi nähdä ja sitä tulisi tarkastella sellaisena mitä se oikeasti on: se on rajakäsite, jossa ilmenee kansallisvaltion periaatteiden ja samalla ihmisoikeuksien radikaali ja peruuttamaton kriisi. (Agamben 1996, 25.) Rajakäsitteenä pakolaisuus kyseenalaistaa kansallisvaltioon kuuluvan kansallisvaltiokansalaisuuden, jotka perustuvat syntyperään ja verenperintöön. Se kyseenalaistaa myös kansallisvaltioon kytköksissä olevat ihmisoikeudet. (Parvikko 2002, 56.) Myös Horsti (2003b) on tuonut esiin ihmisoikeuksien ja kansallisvaltioajattelun liiton suhteessa turvapaikanhakijoihin. Pakolainen on tilanteessa, jossa hän on paennut kotialueeltaan, omasta kansallisvaltiostaan toisen kansallisvaltion alueelle. Hän ei myöskään voi palata kotimaahansa. Pakolaisuus on siis poikkeustila, josta pitäisi palata takaisin normaalitilaan, jonkin valtion täysvaltaiseksi kansalaiseksi. Ikävä kyllä kansalaisoikeuksien puuttuminen jää usein pitkäaikaiseksi tai jopa pysyväksi olotilaksi, liittyen esimerkiksi turvapaikanhakijoihin, leiripakolaisiin, vierastyöläisiin jne. (Horsti 2003b, 8.) Agamben näkemys ihmisoikeuksien periaatteellisesta ongelmasta onkin juuri tämä: ihmisoikeudet menettävät kaiken suojaavan vaikutuksensa silloin, kun henkilön oikeuksia ei kyetä hahmottamaan jonkin valtion kansalaisen oikeuksiksi. (Agamben 1996, 22-23.)

Ihmisellä on yleismaailmallisesti tarve luokitella asioita. Usein ympäröivä tila määritellään ”meidän”

tutuksi, ja ”heidän” vieraaksi. Kun ”me” muodostamme rajan mielessämme ”heidän” ja itsemme välille, tulevat ”he” samalla määritellyksi erilaisiksi, ”meistä” poikkeaviksi. Oma identiteetti muodostetaan osittain negaationa toisiin, ja näihin toisiin yhdistetään tiettyjä, usein mielikuvituksellisiakin kuvitelmia. (Said 2011, 59.)

Dal Lago (1999) on hahmottanut turvapaikanhakijan asemaa suhteessa yhteiskuntaan ja kansalaisiin epäpersoonan käsitteen kautta. Turvapaikanhakijat ovat kuin epähenkilöitä, joita ei usein nähdä persoonina siinä missä ”me”, me henkilöt, jotka olemme kansalaisia, olemme. He ovat sosiaalisesti näkymättömiä ja historiattomia, jolloin he kutistuvat pelkiksi puhtaan biologiseksi ruumiiksi yhteiskunnan silmissä. Persoonan käsite viittaa ihmisyyteen, se viittaa yksilöön ihmislajin ilmentymänä. Sana persoona viittaa siis ihmiseen enemmän sosiaalisena kuin biologisena. Kun turvapaikanhakijalta on viety persoona, häneltä viedään myös sitä kautta ihmisyyden ja jäljelle jää vain biologinen elämä. Tämä pelkkä biologinen elämä ei mitenkään riitä ihmisoikeuksien toteutumiseen ja johtaa torjuntaan. Ihmisoikeuksiin kuuluvat mm. oikeus vapauteen, kansalaisuuteen, turvallisuuteen ja inhimilliseen työhön. (Dal Lago 1999, 266 – 268.) Ilman näitä oikeuksia ihminen ei ole täysivaltainen kansalainen, vaan hänen persoonansa yhteiskunnassa häviää.

Pakolaisuudesta puhuttaessa ”pakolaiset” tai ”turvapaikanhakijat” näyttäytyvät ”meistä” eroavina. Kun tehdään valinta käyttää sanaa ”pakolainen”, ohjataan kuuliija jo ajattelemaan henkensä kaupalla paennutta, suojelua ja turvaa tarvitsevaa ihmistä. Hän on siis uhri.

Puhuttaessa sotien, luonnonkatastrofien tai nälänhädän uhreista, uhreja kohtaan tunnetaan usein suurta myötätuntoa ja sääliä, mutta sääli on aina ripaus ylenkatsetta heidän oletettua passiivisuuttaan ja ailahtelevuuttaan kohtaan. Näistä ”toisista” ei välttämättä juurikaan pidetä, mutta heidän säälimisestään pidetään. Heidän kurjuutensa ja toiseutensa nimittäin tekevät auttajasta sivistyneitä. (Douzinas 2007, 12–13.) Passiivisuuden ”toisena” toimii aktiivisuus, jota auttaja edustaa suhteessa heihin. Lisäksi kärsimys ei puhu itse itsestään, ei ainakaan pitkän välimatkan päästä. Niinpä kärsimyksistä puhuminen ja sen representointi vaatii aina valintoja esimerkiksi siitä, mistä puhutaan ja mistä ei. Yhteys kärsimyksen esittämisen ja toiminnan välillä on kiistämätön, sillä mielikuvat motivoivat toimintaa. (Norton 2011, 311–312.) Esimerkiksi autettavien esittäminen viattomina ja avuttomina uhreina voi toimia osana auttavan tahon toiminnan oikeutusta, sillä ilman uhria ei myöskään voi olla pelastajia. Myös Douzinas (2007) on kiinnittänyt huomion persoonattomuuden ongelmaan: uhrit kuvataan usein viattomina, voimattomina ja avuttomina ihmismassoina, joilla ei ole persoonallisuutta. (Douzinas 2007, 12–13.)

Edellä esitetyn perusteella on siis väliä, mitä termejä Helsingin Sanomat käyttää puhuessaan siirtolaisista Euroopan siirtolaistilanteen yhteydessä. Termeihin kuten ”pakolainen” ja ”laiton siirtolainen” sisältyy ennako-olettamuksia, jotka ohjaavat tekstin vastaanottajaa, kun he muodostavat mielikuvia ja mielipiteitä Eurooppaan saapuvista ihmisistä. Tämä teoreettinen ajattelu ohjaa minua kiinnittämään huomiota siihen, millaisia termejä Helsingin Sanomat on valinnut kuvaamaan Eurooppaan saapuvia ihmisiä.

3.3. Siirtolaisuus ja turvallisuus

Turvallisuudella on perinteisesti viitattu suvereenien valtioiden asemaan systeemissä, jossa valtion on nähty olevan sekä turvallisuuden ensisijainen kohde että turvaajakin. Turvallisuusuhat on nähty uhiksi valtion poliittisen systeemin autonomialle kansainvälisessä systeemissä. Turvallisuuden käsite on kuitenkin laajentunut ja esimerkiksi Eurooppaa nähdään uhkaavan laajan kirjon erilaisia turvallisuusuhkia. Näitä voivat olla esimerkiksi nationalismi, etniset konfliktit, sisällissodat, kulkutaudit, informaatioteknologia, siirtolaisuus ja niin edes päin. Tällaiset uhat rajoittavat kykyä turvata ne arvot, joille eurooppalainen yhteiskunta on perustettu. 1990-luvulta lähtien turvallisuutta ja turvattomuutta ei enää ole liitetty pelkästään geopolitiikkaan ja sotilaalliseen vahvuuteen, vaan sosiaaliset, taloudelliset, ympäristölliset, moraaliset ja kulttuuriset asiat voivat yhtä hyvin olla turvallisuusuhkia. (Burgess 2011, 13–14.)

Siirtolaisuudesta tuli turvallisuusasia poliittisten ja sosiaalisten globalisaatioon liittyvien muutosten myötä. Kuten edellä selvennettiin, oli siirtolaisuus aikaisemmin ymmärretty sosiaalisena ja taloudellisena ilmiönä, joka liittyi läheisesti sosioekonomisen historian, historiallisen sosiologian ja antropologian aloihin. Nyt siirtolaisuus on siirtynyt olennaiseksi osaksi globaalin politiikan debatteja. Tematiikka on levittäytynyt myös turvallisuustutkimuksen alalle, joka on löytänyt uusia narratiiveja rautaesiripun ja Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen. Kylmän sodan jälkeen kansainvälisen politiikan tieteenalalla turvallisuudentutkimus valui jopa kriisiin, jonka jälkeen turvallisuustutkimus on toipunut, mutta vallannut samalla uusia alueita. Tässä kontekstissa ihmisten liikkuminen siirtyi tämän tutkimuksenalan keskiöön. (Huysmans & Squire 2009, 2.)

Globalisaatioon liittyvien muutosten kehityskulkua voisi kuvata lyhyesti näin: globalisaatio on muuttanut maailman ja vaikuttanut siirtolaisuus-turvallisuus suhteeseen erityisesti 1990-luvulta eteenpäin. Globalisaatio on työntänyt yhteiskuntia ja talouksia lähemmäs toisiaan

maailmanlaajuisesti ja investointien, hyödykkeiden ja ideoiden virta ja kierto on kasvanut päätähuimaavalla vauhdilla. Tämä on tuonut paljon positiivisia mahdollisuuksia, mutta myös muuttanut valtioiden toimintaympäristöä radikaalisti. Valtiot eivät enää ikinä voi toimia omien asukkaidensa tyhjiössä. Globaali maailma on täynnä uusia riskejä, jotka horjuttavat useiden alueiden vakautta ja järjestystä. Etniset konfliktit, sisällissodat ja valtioiden luhistuminen luovat pakolaisvirtoja, köyhdyttävät ihmisiä sekä ajavat heidät hakemaan parempaa elintasoaa muualta maailmasta. Kaiken lisäksi pakolaisuus ja työperäinen maahanmuutto usein sekoittuvat toisiinsa keskustelussa. (Walters 2010, 218.)

Erityisesti vuoden 2001 syyskuun terroristi-iskujen jälkeen siirtolaisuudesta on tullut turvallisuusanalyysien erittäin yleinen kohde (Burgess 2011, 14). Terroritekojen jälkeen useat valtiot ovat pyrkineet vähentämään ilman lupaa saapuvien siirtolaisten sekä turvapaikanhakijoiden määrää. Moni pakolaisia vastaanottava valtio onkin preferoinut siirtolaisten valitsemista itse ulkomailta, esimerkiksi pakolaisleireiltä UNHCR:n avustuksella. Nämä toimet heijastelevat valtioiden halua hallita transnationaaleja siirtolaisvirtoja mieluummin kuin kehittää joustavia ratkaisuja nopeasti ja yllättäen saapuvien siirtolaismassojen käsittelyyn. (Mountz 2010, 5-6.) Kansainvälistä liikkumista tarkkaillaan erityisesti Euroopan ja Yhdysvaltojen toimesta, jotka kehittävät ja käyttävät jatkuvasti uusia teknologioita ihmisten tarkkailuun sekä uusia laillisia paradigmoja ihmisten liikkumisen kontrollointiin (Burgess 2011, 14).

Siirtolaisuus yhdistetään automaattisesti aiheisiin, kuten työttömyys, köyhyys, rikollisuus, syrjäytyminen ja syrjiminen. Nämä aiheet taas vievät turvallisuushuolien äärelle, sillä esimerkiksi työttömyys ja rikollisuus ovat tekijöitä, jotka heikentävät valtioiden vakautta. Siirtolaiset tulevat esitetyiksi poliittisissa diskursseissa rikollisina, ongelmia aiheuttavina, taloudellisina ja sosiaalisina huijareina, terroristeina sekä huumekauppiaina. Myös huolet siitä, että siirtolaiset vievät työt kansalaisilta, hyväksikäyttävät sosiaalipalveluita ja vahingoittavat vastaanottajavaltion identiteettiä, ovat läsnä julkisessa keskustelussa. (Ceyhan & Tsoukala 2002, 22.)

Siirtolaisuudesta ja turvallisuudesta puhuttaessa turvallisuuden kohteena voivat olla yksilöt ja valtion alaiset ryhmät, toisaalta turvallisuuden kohteena voivat olla myös valtioita läpäisevät kokonaisuudet. Turvallisuutta uhkaavat ilmiöt saavat myös laajemman määritelmän: ne voivat ylittää valtionraajat ja ne ovat toisiinsa yhteydessä globalisaation prosessien kautta, esimerkiksi siis juuri kansainvälinen rikollisuus tai terrorismi. Yksikään valtio ei pysty yksin hallitsemaan kaikkia sitä koskettavia turvallisuusuhkia, eikä yksikään valtio pysty hallitsemaan sen naapureihin kohdistuvia

turvallisuusuhkia. Euroopan tapauksessa näitä turvallisuusuhkia tulee niin sen sisältä kuin ulkoakin. (Burgess 2011, 13–14.)

Siirtolaisuus on ollut turvallisuustutkimuksen agendalla niin perinteisemmässä näkökulmassa, kuin strategisesta perspektiivistä, jolloin on keskitytty valtion turvallisuuteen. Lisäksi se on ollut esillä myös inhimillisen turvallisuuden näkökulmasta, jolloin huomio on kiinnitetty siirtolaisten itsensä turvallisuuteen. (Huysmans & Squire 2009, 2.) Tässä työssä en keskity niinkään strategiseen suvereenin valtion turvallisuuden ja siirtolaisuuden suhteeseen. Turvallisuustutkimuksessa tärkeimpään rooliin nousee kriittinen turvallisuustutkimus, joka antaa työkaluja kyseenalaistaa sitä, minkä vuoksi siirtolaisuudesta on tullut jopa erottamattomalta vaikuttava osa turvallisuuskeskustelua.

3.3.1. Inhimillinen turvallisuus ja siirtolaisuus

Siirtolaisuuden tarkasteleminen inhimillisen turvallisuuden näkökulmasta eroaa huomattavalla tavalla strategisista valtiokeskeisistä näkökulmista ja myös tämä näkökulma on hyödyllistä käydä lyhyesti läpi tutkimukseni kontekstissa, sillä se avaa tärkeitä normatiivisia kysymyksiä itse siirtolaisten asemasta. Analyysi inhimillisestä turvallisuudesta siirtää huomion ja kiinnostuksen pois valtiosta yksilöön. Tämä sisältää pragmaattisen ja normatiivisen ulottuvuuden. Pragmaattisesti ajatellen siirtymä valtion turvallisuudesta yksilön turvallisuuden huomioimiseen ymmärretään yhä välttämättömämpänä yksinkertaisesti siitä syystä, että poliittiset huolet koskien siirtolaisuutta ja turvallisuutta sijoittuvat transnationaalille ja globaalille tasolle, mennessä valtion ohi. Normatiivisesta näkökulmasta ajateltuna ajattelun keskittäminen inhimilliseen turvallisuuteen siirtolaisuuden kontekstissa heijastaa siirtymää pois valtiosta ja kohti yksilöä *turvallisuuden subjektina*. Tämä tarkoittaa siis sitä, että huomion keskiöön tulevatkin ne ihmiset, jotka siirtyvät. Tämä näkökulma sisältää vahvasti humanitaarisen ajattelun, joka näkyy erityisesti suhteessa pakolaisiin, turvapaikanhakijoihin ja toisaalta myös siirtolaisiin kohdistuvaan ihmiskauppaan. (Huysmans & Squire 2009, 5-6.)

Inhimillisen turvallisuuden näkökulma ei kuitenkaan ole saanut vahvaa jalansijaa eikä näkökulma ole onnistunut uudelleen kehystämään siirtolaisuutta. Inhimillisen turvallisuuden näkökulman siirtolaisuuden alalla on vahvasti linkitetty ja sisällytetty globaaliin siirtolaisuuden hallintaan. Tämä tarkoittaa siis sitä, että se on parhaimmillaankin vain yksi näkökulma vallitsevassa rakenteessa, joka korostaa kuitenkin valtion turvallisuutta. Inhimillinen turvallisuus hukkuu viitekehykseen, jossa

valikoivin toimin suljetaan pois siirtolaisia tietyiltä alueita, kuten Euroopasta ja Yhdysvalloista tai Australiasta. (Huysmans & Squire 2009, 5-6.)

Myös pragmaattinen humanitarismi voi olla kriittistä: tämä näkökulma voi vaatia liberaalia demokraattista valtiota tilille siitä, että se ylläpitää huomattavan rajoittavia siirtolaiskontrolleja yllä. Sen tavoitteena on pääasiassa suojella haavoittuvaisia ihmisiä ja ihmisryhmiä, jolloin sen on tapana lähestyä siirtolaista ei-voimaantuneena uhria ennemmin kuin poliittisena toimijana. Tässä mielessä pragmaattiset humanitaristit eivät onnistu liikkumaan turvallisuuskehyksen ulkopuolelle, jossa 'ei-halutut' siirtolaiset jäävät edelleen politisoiduiksi 'uhaksi' tai heidät de-politisoidaan, jolloin he ovatkin 'haavoittuvaisia' subjekteja. (Huysmans & Squire 2009, 6-7.)

Huysmans ja Squire (2009) kritisoivat inhimillisen turvallisuuden näkökulmia riittämättömiksi turvallisuuden ja siirtolaisuuden saralla, sillä vaikka ne avaavat normatiivisia kysymyksiä ja siirtävät huomiota pois valtiosta, ne eivät kuitenkaan vie analyysia niin pitkälle, että voitaisiin tuottaa tiettyjä vaikutuksia ihmisten välisille suhteille ja taistelulle poliittisesta ja ammatillisesta legitimitteetistä kehystämällä siirtolaisuus kahden keskenään ristiriitaisen turvallisuusväitteen – inhimillinen turvallisuus ja kansallinen turvallisuus – mukaan. Tässä vaiheessa kriittinen ja poliittinen analyysi sosiaalisista prosesseista, joita siirtolaisuuteen liittyy, on tarpeen. (Huysmans & Squire 2009, 8.)

3.3.2. Kriittinen turvallisuustutkimus ja siirtolaisuus

Vasta melko uusi kirjallisuus on haastanut juurtuneen käsityksen siitä, että siirtolaisuus on itsestään selvä turvallisuusongelma. Tämä yhteys on otettu annettuna niin julkisessa keskustelussa kuin myös tutkimuksen piirissä. William Walters nimeää tämän asetelman kyseenlaistavan kirjallisuudenhaaran 'kriittiseksi siirtolaisuuden ja turvallisuuden tutkimukseksi'. Tämä kirjallisuus kysyy oman tutkimukseni kannalta erittäin mielenkiintoisia kysymyksiä. Missä olosuhteissa siirtolaisuus esitetään ja hallitaan turvallisuusasiana, eikä esimerkiksi työvoimaan tai kosmopoliittiseen vastuuseen liittyvänä asiana? Millaisia vaikutuksia ja millaisia eettisiä seurauksia tällä on? (Walters 2010, 217.)

Kriittisen siirtolaisuuden ja turvallisuuden tutkimuksen näkökulmaan sisältyvät diskursiiviset lähtökohdat. Nämä suuntaukset ohjaavat huomion siihen, miten siirtolaisuus esitetään julkisessa ja virallisessa diskurssissa, kuten poliittisissa puheissa tai mediassa. Turvallisuus ei ole kiinteä ja vakaa asia johon voi viitata, vaan käytäntö, joka on jatkuvassa muutoksen tilassa. Näin myös siirtolaisuus voidaan representoivan prosessin myötä muuttaa vaaralliseksi, uhkaavaksi tai hälyttäväksi. Kriittisen

siirtolaisuuden ja turvallisuuden suuntauksen ei kuitenkaan ole ollut tarkoitus ainoastaan kritisoida konventionaalaisia lähtökohtia, vaan ne ovat tuoneet myös teoreettisia ja metodologisia mahdollisuuksia tutkia, miten eri siirtolaisuuden puolet voidaan rakentaa turvallisuuskysymyksiksi. (Walters 2010, 218–222.)

Tässä osiossa esittelen lyhyesti lähtökohtia, jotka tarkastelevat kriittisesti turvallisuuskäytäntöjä ja ovat sovellettavissa hyvin eurooppalaiseen kontekstiin. Nämä lähtökohdat toimivat myös minun tutkimukseni lähtökohtina. Olen valinnut ne siirtolaisuutta ja turvallisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta, sillä ne tarjoavat kriittisen lähtökohdan siirtolaisuuden ja turvallisuuden välisen suhteen tarkastelulle. Kriittinen turvallisuustutkimus ei ota tätä suhdetta annettuna, toisin kuin edellä esittelemäni perinteinen kansallisvaltion turvallisuuteen keskittyvä kirjallisuus. Inhimillistä turvallisuutta koskeva kirjallisuus taas nostaa esille itse siirtolaiset ja heihin kohdistuvan uhan, mutta ei anna riittävästi työkaluja liikkua valmiiksi annetun turvallisuuskehityksen ulkopuolelle. Vaikka kriittisen turvallisuustutkimuksen lähtökohtia on sovellettu muuallakin, ovat ne eurooppalaisten akateemikkojen kehittämisiä ja ne ovat saaneet erityistä huomiota eurooppalaisella tutkimusagendalla. Erityisesti Kööpenhaminan koulukunnan konstruktivistinen turvallistamisen käsite on tämän tutkimuksen kannalta hyödyllinen.

Kööpenhaminan koulukunta on lähtöisin Barry Buzanin ja Ole Wæverin työstä, jota he ovat tehneet yhdessä Kööpenhaminan rauhantutkimusinstituutissa (COPRI). Kööpenhaminan koulukunta tunnetaan erityisesti turvallistamisen (securitization) ja yhteisöllisen turvallisuuden (societal security) konsepteista.

Yhteisöllisen turvallisuuden käsite esiteltiin vuonna 1993 reaktiona moniin väkivaltaisiin konflikteihin, jotka olivat tuohon aikaan käynnissä. Käsitteellä pystyttiin tarttumaan myös läntiseen Eurooppaan ja siellä tapahtuvaan integraation prosessiin, joka koettiin uhkana poliittiselle suvereniteetille ja kulttuuriselle autonomialle. Myös maahanmuutto esitettiin uhkana kansalliselle identiteetille. Yhteisöllinen turvallisuus määritellään seuraavasti: 'yhteiskunnan kyky säilyttää sen perusolemus muuttuvissa olosuhteissa mahdollisten tai todellisten uhkien kohdatessa sitä'. (Wæver & Carlton 1993, 23.) Turvallisuudella ei viitattu enää valtioon, vaan yhteiskuntaan. Käsite laajensi entisestään aikaisempaa turvallisuuskirjallisuutta, jossa oli toki jo 1980-luvun aikana siirrytty valtiokeskeisestä ajattelusta esimerkiksi ympäristö- ja talouskysymyksiin. Kuitenkin näissä laajennuksissa valtio oli aina turvallisuuden kohde. Yhteisöllisen turvallisuuden käsitteellä huomio kiinnitettiin yhteiskunnan turvallisuuteen ja yhteiskunta oli turvallisuuden kohde. Tästä alkoi myös

identiteetin turvallisuuden tutkimus, jonka kautta tutkittiin tapauksia, joissa valtio ja yhteiskunta joutuivat vastakkain. (Buzan & Hansen 2009, 212-213.)

Yhteisöllisen turvallisuuden teoria puhui mahdollisista ja todellisista uhista. Siinä oli jo konstruktivistinen elementti mukana. Vaikka turvallisuus nähtiinkin osaltaan vielä objektiivisessa mielessä, painotti teoria myös sitä, miten poliittiset toimijat vetivät huomion siihen, että kansallinen identiteetti oli uhattuna. Myöhemmin tätä konstruktivistista elementtiä täydensi turvallistamisen teoria, jossa turvallisuuden määritelmä on riippuvainen siitä, rakennetaanko se onnistuneesti diskurssissa. (Buzan & Hansen 2009, 213.)

Turvallistaminen on käsite, jolla viitataan prosessiin, jossa (valtio)toimijat esittävät kielellisin keinoin jonkin ilmiön turvallisuusuhkana. Turvallisuus määritellään siis puheaktina ja turvallisuusasiat ovat turvallisuustoimijoiden kielessä tuotettujen ehdotusten tai väitteiden poliittisia seurauksia, joita voidaan parhaiten analysoida tarttumalla eri turvallisuussektoreiden diskursiivisiin käytäntöihin (C.A.S.E. collective 2006, 448). Kontrastina konventionaalisiin turvallisuuskäsityksiin, joissa keskitytään materiaalisiin turvallisuusuhkiin, turvallistamisessa ollaan kiinnostuneita niistä keinoista, joilla tietty toimija esittää jonkin ilmiön turvallisuusasiana. Turvallistaminen onkin politisoinnin pidemmälle menevä versio, sillä ”turvallisuus” on asia, jonka varjolla voidaan ohittaa vakiintuneet pelisäännöt ja kehystää jokin valittu asia erityiseksi politiikaksi tai politiikan ”yläpuolelle”. Turvallistamisen prosessissa jokin asia esitetään eksistentiaalisena uhkana ja vaaditaan hätätilaan sopivia keinoja vastata turvallisuusuhkaan. Samalla myös oikeutetaan tavallisesta poliittisesta toimintamallista poikkeavat toimet. (Buzan, Weaver & Wilde 1998, 23–24.)

Turvallistamisen myötä asiasta voi tulla turvallisuusasia, ei siksi että todellinen uhka olisi olemassa, vaan siksi, että kyseinen asia esitetään turvallisuusuhkana. Jos jonkin ilmiön voidaan perustella olevan kansainvälinen tai kansallinen turvallisuusuhka, voidaan myös perustella erityisten keinojen käyttämistä asian hoitamiseksi. Nämä keinot voivat olla sellaisia, jotka eivät muuten olisi hyväksyttävissä. Tietysti on myös olemassa yhteiskuntia, joissa esimerkiksi ihmisoikeusrikkomuksia tai voimankäyttöä ei tarvitse erikseen perustella ja legitimoida. Kuitenkin liberaaleissa läntisissä demokratioissa tällaisen toiminnan oikeutus on välttämätöntä. Silloin kun toimija käyttää eksistentiaalisen uhan retoriikkaa ja ottaa näin ilmiön pois ”normaalin politiikan” kentästä, on kyse turvallistamisesta. (Buzan, Weaver & Wilde 1998, 24–25.)

Turvallistamista tutkitaan tarkastelemalla diskursseja ja poliittisia rakennelmia. Joissakin tapauksissa turvallistaminen voi tulla institutionalisoiduksi, mikä tarkoittaa sitä, ettei uhkaa tarvitse välttämättä pitää koko ajan agendalla. Tiettyjen asioiden voidaan implisiittisesti olettaa olevan kytköksissä turvallisuuteen. Mikäli jokin uhka on toistuva tai pysyvä, ei ole yllättävää huomata, että siihen reagointi ja tunne hätätilasta institutionalisoituu. Tästä voi käyttää esimerkkinä esimerkiksi puolustuspolitiikkaa. Kun puhe tulee puolustuksesta, ei synny erityistä tarvetta erikseen selvittää, miksi kyseessä olisi turvallisuusasia, joka vaatii ripeitä toimenpiteitä, vaan ne sisältyvät 'puolustukseen'. Kun tarkastellaan esimerkiksi virkavallan lausuntoja pyrkimyksenä selvittää perustelut puolustuspoliittisille päätöksille, löytyy sieltä sellaista turvallisuusargumentin toistoa, joka on jo niin hyvin vakiintunutta, että se otetaan itsestäänselvytenä. (Buzan, Weaver & Wilde 1998, 27-28.)

Buzan, Weaver ja Wilde toteavat (1998) että turvallisuus tulisi nähdä negatiivisena asiana. Se kieli siitä, että jotakin asiaa ei ole onnistuttu käsittelemään normaalina politiikkana, joka suo vallanpitäjille mahdollisuuden hyödyntää "uhkia" oikeutuksena turvautua vähemmän demokraattisin rajoituksin ja kontrollein. Tietysti on myös sellaisia tilanteita, joissa valtio kohtaa leppymätöntä tai julmaa aggressiota ja turvallistaminen on väistämätöntä. Kuitenkin on erittäin tärkeää muistaa, että turvallistaminen on aina valinta. Tätä valintaa ei tulisi kohdella kuin se suoraan heijastaisi oikeaa turvallisuusuhkaa. Turvallistaminen on aina poliittinen valinta, kuten on myös sen hyväksyminenkin. (Buzan, Weaver & Wilde 1998, 29.)

Julkisessa keskustelussa siirtolaisuus on muutettu turvallisuusuhaksi ei pelkästään valtiolle, vaan laajemmin vastaanottajavaltion turvallisuudelle ja identiteetille. Kun siirtolaisuus esitetään näin, on se turvallistettu, vaikka ilmiö ei ole sisäsyntyisesti turvallisuuskeskeinen. (Ceyhan & Tsoukala 2002.) Maahanmuuton ja pakolaisuuden esittäminen turvallisuusuhkana valtiolle riippuu siitä, miten voidaan juurruttaa uskottavat väitteet siitä, että kyseessä on itse asiassa uhka poliittisen yhteisön selviytymiselle. Tämä voidaan tehdä usealla eri tavalla, esimerkiksi numeroilla. Myös puhe 'tulvasta' tai 'invaasiosta' ovat voimakkaita metaforia, kun turvallistetaan kasvavia siirtolaismääriä. Niillä on sisäsyntyisesti tietty konnotaatio, jolloin siirtolaisuudesta saadaan turvallisuuskysymys keskittymättä sen kummemmin tarkkoihin argumentteihin siitä, kuinka kasvu siirtolaisuudessa käytännössä vaarantaa poliittisen yhteisön. Numeroihin liittyvään kasvuun viittaavaan keinon lisäksi yleistä on myös tuoda perusteluja, joissa kiinnitetään huomio joihinkin maahanmuuttajien ja siirtolaisten tiettyihin ominaisuuksiin. Esimerkiksi kulttuuriin liittyvien erojen ulkopuolisten maahanmuuttajien ja vakiintuneen yhteisön välillä voidaan perustella johtavan levottomuuteen ja poliittisen yhteisön

legitimiteettiin. (Huysmans 2006, 48.) Tässä tutkimuksessa aineistonani toimivat Helsingin Sanomien mediatekstit, joista valitsemani teoria ohjaa siis etsimään nimenomaan voimakkaita metaforia sekä numeraaliseen kasvuun liittyvää puhetta. Niinkään tarkat argumentit siitä, millä tavalla siirtolaisuus aiheuttaa uhkaa yhteisölle, eivät ole yhtä odotettavissa.

Ceyhanin ja Tsoukalan (2002) mukaan läntisiä yhteiskuntia on leimannut pelon diskurssien tuottaminen, diskurssien jotka luovat skenaarioita kaaoksesta, epäjärjestyksestä ja eri sivilisaatioiden törmäämisestä. He näkevät tämän liittyvän jo edelläkin mainittuihin muutoksiin globalisaatiokehityksessä, joka haastoi aikaisemmat dynamiikat liittyen rajojen merkitykseen ja järjestykseen ja haastoi läntisten yhteiskuntien identiteetin. Nämä pelon diskurssit liittyvät usein erilaiseen, muukalaiseen, paperittomaan siirtolaiseen, pakolaiseen, muslimiin, ei-eurooppalaiseen ja niin edelleen.

Ceyhan ja Tsoukala (2002, 24) esittävät, että siirtolaisuuden turvallistaminen tapahtuu neljän suurpiirteisen argumentin kautta, joissa käytetään eri argumentaation strategioita riippuen kontekstista. Näitä argumentteja tuottavat usein poliitikot, turvallisuustoimijat sekä media.

1. Sosioekonominen akseli, jossa siirtolaisuus liitetään työttömyyteen, harmaan talouden nousuun, hyvinvointivaltion kriisiin sekä urbaanien alueiden rappeutumiseen
2. Turvallisuusakseli, jossa siirtolaisuus liitetään kontrollin menettämisen narratiiviin, johon liittyy suvereniteetti, rajat, sekä ulkoinen ja sisäinen turvallisuus
3. Identiteetin akseli, jossa siirtolaisuus nähdään uhkana vastaanottajavaltioiden kansalliselle identiteetille ja demografiselle tasapainolle
4. Poliittinen akseli, jossa maahanmuuttoa vastustavat, rasistiset diskurssit nähdään keinona pitää poliittisista etuoikeuksista kiinni

Ceyhanin ja Tsoukalan listaus auttaa minua haarukoimaan ja analysoimaan aineistosta nousevia turvallisuuteen viittaavia puhetapoja ja sitä kautta tapoja kehystää siirtolaisuutta turvallisuuden näkökulmasta. Ceyhanin ja Tsoukalan listaus antaa oivan työkalun tämän näkökulman kriittiseen tarkasteluun. Etsin siis aineistostani edellä kuvattuja tapoja, joilla siirtolaisuutta voidaan esittää ja rakentaa turvallisuusuhkana. Näin voin huomata, mikäli myös Helsingin Sanomat saattaa tiedostetusti tai tiedostamatta ylläpitää ja rakentaa siirtolaisuuden ja turvallisuuden välistä suhdetta ja näin omalta osaltaan luonnollistaa sitä.

3.3.3. Euroopan unionin rajat, identiteetti ja siirtolaisuuden niille tuottama uhka

Esimerkiksi Didier Bigo (2005) on katsonut, että unionin yhteisten ulkorajojen ja yhteisen identiteetin epävarmuus saa jäsenvaltiot toimimaan yksinään siirtolaispolitiikan saralla huolimatta yrityksistä luoda yhteinen ja yhtenäinen siirtolaispolitiikka. Näiden lähtökohtien läpikäyminen on erittäin oleellista tutkimukseni kannalta, sillä puhuttaessa vuoden 2015-2016 siirtolaistilanteesta Euroopassa ja uutisoinnista liittyen siihen, on yhteisten ulkorajojen valvonta sekä toisaalta yksittäisten jäsenvaltioiden omat toisistaan poikkeavat ratkaisut ovat hyvin oleellinen osa aiheeseen liittyvää uutisointia.

Globalisaation nopean kehityksen seurauksena tapahtui monia asioita. Maailmanpolitiikassa siirryttiin bi-polaarisesta järjestyksestä uuteen rakenteeseen, jossa syntyi Euroopan unioni, uusia kauppasopimuksia ja markkinat avautuivat fyysisten rajojen sekä identiteettien hämärtyessä. Nämä tapahtumat ovat nostaneet esille kysymyksiä perinteisen valtiokäsityksen mukaisen valtion suvereniteetista ja identiteetistä, sillä nämä kehitykset ovat vaikuttaneet vahvasti rajojen sekä yksilöiden ja yhteisöjen identiteettien muotoon ja tarkoitukseen. Samalla perinteiset rakenteet on haastettu ja valtioiden sisäinen järjestys on jouduttu järjestämään uudelleen ja sosiaaliset sopimukset ovat muotoutuneet uudelleen. Fragmentaation ja integraation voimat ovat muuttuneet samalla kun inklusion ja eksklusion dynamiikat ovat voimistuneet. Läntiset yhteiskunnat todistavat tilannetta, jossa monet eksistentiaaliset ja konseptuaaliset ahdistukset ja pelot liittyen niiden identiteettiin, turvallisuuteen ja hyvinvointiin, nousevat. Tämän ilmiön keskiössä on myös siirtolaisuus, sillä se koskettaa valtion identiteettiä, rajoja ja sääntöjä. Transnationaalina ilmiönä, joka vaikuttaa ihmisiin ja instituutioihin kaikilla tasoilla, se nähdään haasteena pitkäaikaisille varmuuden ja järjestyksen paradigmoille. (Ceyhan & Tsoukala 22, 2002.)

Valtion täytyy yhä tehokkaammin löytää osaavaa työvoimaa pysyäkseen kilpailukykyisenä ja olla tällä tavalla avoin, mutta samalla ahdistusta ja epävarmuutta aiheuttavat uhat, joita avoimuuteen ja ihmisvirtoihin liittyy. Toisaalta avoinna on uusi mahdollisuuksien maailma ja toisaalta maailma, joka tarjoaa alustan entistä liikkuvammille rikollisuuden muodoille. Terrorismi, salakuljetus ja huumeet nostetaan tästä usein esimerkeiksi. Konventionaalisten kansainvälisen politiikan tutkimuksen mukaan kaikki nämä aiheuttavat läntisille valtioille uuden turvallisuushaasteen ja tässä valossa tarkasteltuna siirtolaisuuden ja turvallisuuden välinen liitto ei ole mitään muuta kuin ilmenemä valtioiden reaktioista uuteen toimintaympäristöön. (Walters 2010, 218.)

Eri mailla on perustavanlaatuisesti erilaiset mahdollisuudet kontrolloida rajojaan: pitkälle kehittyneet maat pystyvät paremmin estämään ihmisiä tulemasta alueelleen, vaikka eivät käytännössä voikaan

usein käyttää tätä kapasiteettiaan kunnolla. Rajojen sinetöiminen on kallista ja usein muut politiikan prioriteetit tulevat tätä ennen: kaupalliset intressit vaativat jatkuvaa rajanylitystä ja toisaalta rajojen sulkemiseen tarvittava voimankäyttö voi aiheuttaa poliittisia hankaluuksia niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Liberalismin perustuva usko ihmisen vapauteen liikkua perusoikeutena voi olla hyvin vahvaa tai ulkopoliittikan intressit saattavat joutua konfliktiin, jos sisäänpääsyn oikeutta rajoitetaan. (Anderson 1997, 150.) Valtionrajojen kontrollointi vaikuttaa jatkuvasti kasvavaan määrään ihmisiä ja niiden vaikutus voi olla globaalia epätasa-arvoa ylläpitävä (Anderson 1997, 130).

Kontrolli valtionrajoista on nähty valtion suvereniteetin yhtenä kulmakivenä ja lisäksi oikeus kieltää sisäänpääsy muukalaisilta on vakaa kansainvälisen oikeuden periaate. Maahanmuuttoa yrittävien sulkeminen ulos on toisinaan nähty jopa rajojen päätarkoituksiksi, tosin toisinaan myös esimerkiksi taloudellisen kehityksen ja kansallisen turvallisuuden tavoitteet ovat olleet tärkeitä. Rajoitukset määrittävät sen mukaan, millaisia ennakkoluuloja, uskomuksia, epävarmuuksia ja intressejä valtioilla on. (Anderson 1997, 129.)

Samalla kun sisäraajat hävisivät jäsenmaiden väliltä Schengenin sopimuksen myötä, korostui unionin ulkorajojen merkitys. Kylmän sodan jälkeen rajojen ja rajavalvonnan merkitys oli muuttunut, kun rajoja ei enää nähty idän ja lännen jakolinjoina. Samalla Schengen tarjosi ihmisten, pääoman, palveluiden ja hyödykkeiden vapaan liikkeen unionin alueella ja synnytti yhteisen eurooppalaisen ulkorajan. Schengenin sopimusta ei voi erottaa siitä prosessista, jossa määriteltiin eurooppalainen vapauden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden alue ('Area of Freedom, Security and Justice'). Se loi yhden yhteisen eurooppalaisen sisäisen turvallisuusalueen ja on näin ollen keskeinen ulkorajojen kontrollon kannalta. Luotu alue sekoitti sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden identiteettejä, sillä yhtäkkiä oltiin tilanteessa, jossa EU:n ulkorajojen ylitys mahdollisti pääsyn kaikkialle EU-alueella. (Jorry 2007, 4.)

Edellä esitellyn Schengenin sopimuksen myötä Eurooppaan syntyi kahdenlaisia rajoja: unionin alueen sisäiset rajat (internal borders), joilla viitataan Schengen alueen sisällä oleviin jäsenvaltioiden välisiin rajoihin. Toisaalta syntyivät myös kaikkien jäsenvaltioiden yhteiset ulkorajat (external borders). (Bigo 2009, 580.) Näin ollen siis Euroopan unionin ja Schengenin sopimuksen kontekstissa omat ulkorajat eivät olekaan enää valtion omassa kontrollissa. On päädytty tilanteeseen, jossa yhden jäsenvaltion ”heikko” tai löyhempi rajojen valvonta käytännössä tarkoittaa, että jokaisen Schengenin vapaan liikkuvuuden alueeseen kuuluvan valtion ulkoraja on uhattuna.

Didier Bigo on teoretisoinut rajoja yhtenä poliittisen diskurssin myyttinä. Bigon mukaan suhde rajojen ja kontrollin välillä on niin luonnollistettu, ettei sen analysointi ole helppoa. Valtiolla on oikeus kontrolloida rajojaan ja erotella kontrollia sen välillä, ovatko ihmiset valtion kansalaisia vai ulkomaalaisia ja kohdella heitä eri tavoilla. Valtio määrittyy alueen, kansalaisten ja hallinnon kautta ja tämä vangitsee meidän poliittisen mielikuvituksemme, johtaen ajatukseen siitä, että valtion oikeus rajoittaa ihmisten liikkumista on tärkeämpi kuin ihmisten oikeus vapaaseen liikkumiseen. Rajojen kontrollointi onkin enemmän tekninen keino, jonka käyttö on välttämätöntä, ei poliittinen valinta. Tällaisen ajattelun vallitessa valtiot sekä Euroopan unioni voivat täysin oikeutetusti kohdella eri tavalla omia kansalaisiaan kuin ulkomaalaisia tai vaikkapa maahanmuuttajia. (Bigo 2005, 49-50.)

Rajojen ja kontrollin luonnollistamisesta seuraa toinen luonnolliseksi tehty käsitys: idea siitä, että poliitikot asettavat lakeja, joita esimerkiksi rajavartiolaitos, poliisi ja tulli sitten panevat täytäntöön. Poliitikoilla siis nähdään olevan mahdollisuus ja vastuu vaikuttaa rajakontrolliin ja he voivat reagoida ihmisvirtoihin muuttamalla lakeja. Bigo kuitenkin toteaa, että ammattilaiset tai poliitikot eivät voi ohjailla miljoonien ihmisten itsenäisiä päätöksiä ylittää rajoja. (Bigo 2005, 49-50.)

Bigon mukaan liberaalit regiimit eivät voi täysin sinetöidä rajojaan. Lisäksi EU:n tapauksessa kyse on valtavan pitkistä rajoista, eikä tämä onnistuisi, vaikka hätätilan perusteella oikeutetut tiukennukset rajavalvontaan saataisiinkin käyttöön. Bigon näkemyksen mukaan poliitikot pitävät kuitenkin kynsin hampain kiinni väitteistään, että heillä on vastuu ihmisten liikkumisen hallintaan liittyvistä politiikoista, vaikka he samanaikaisesti hyvin tietävät, etteivät he voi kontrolloida muuttovirtoja. (Bigo 2005, 50-51.)

Euroopan unionin kohdalla jäsenvaltioiden politiikkojen lähentyminen ja yhteistyön syventyminen on luonut uudenlaista epävarmuutta rajojen käsitteestä ja käsityksestä. Toisaalta se on tuonut rajojen ja kontrollin välisen yhteyden purkamisen agendalle, sillä integraatio on ikään kuin järkyttänyt erottelua ulkopuolisten ja meidän välillä ja monella tavalla avannut uudenlaisia käsityksiä ja mahdollisuuksia ajatella maailmaa ystävyys- ja ihmisoikeuksien kautta. Toisaalta sama prosessi on myös tuonut mahdollisuuden 'ulkopuolisista sisällä' ja 'vihollisista meidän joukossamme'. Unioni on pakottanut meidät miettimään valtionrajoja ja muita rajoja uudelleen. Euroopan tasolla tämä edellyttää miettimään esimerkiksi valtionrajojen ja valtionmuodostuksen, voimakeinojen ja turvallisuuden sekä ystävyys- ja vihollisuuden suhteita uudelleen. (Bigo 2005, 51-52.)

Bigon mukaan Euroopan unionin identiteettiä alleviivaa vahvasti epävarmuus, sillä unioni on samanaikaisesti luova yhdistelmä heterogeenisyyttä, jonka kääntöpuolena kuitenkin ovat myös vaatimukset suuremmasta samankaltaisuudesta ja yhtenäisyydestä ja integraatiosta. Unionin jäsenvaltiot eivät jaa näkemystä siitä, mitä unionista on tulossa ja millä keinoin unionia viedään eteenpäin. Ei ole olemassa jäsenvaltioiden kesken yhteistä visiota ”valmiista Euroopasta”. Alueella ja jäsenten keskuudessa on epävarmuutta siitä, missä valtionrajat itseasiassa kulkevat, kun esimerkiksi Iso-Britannia ei ole osa Schengen-aluetta, tai ’schengenmaata’ (*schengenland*). (Bigo 2005, 60.)

Epävarmuus siitä, missä unionin rajat kulkevat johtaa myös erilaisten käsitysten nousuun yhteenkuulumisesta. Euroopan unionin sisäinen identiteetti on kaukana homogeenisesta ja unionia voisikin luonnehtia ennemmin imperiumiksi kuin tulevaisuutta liittovaltioksi. Ilman yhteistä visiota ja identiteettiä on myös vaikea päättää yhdenmukaisia tapoja käsitellä ulkomaalaisia ja taata heille yhtenäinen asema, astuivat he sitten minkä tahansa jäsenmaan alueelle. Vaikka diskurssit esimerkiksi Schengen-viisumeista antavat ymmärtää toista, Bigon mukaan ei ole olemassa yhtenäistä EU:n aluetta. (Bigo 2005, 60.)

Tämä Bigon esiin tuoma hajanaisuus näkyy käytännössä myös tällä hetkellä esimerkiksi turvapaikanhakijoiden kohdalla; toiset EU maat ovat ryhtyneet rakentamaan raja-aitoja siirtolaiskriisin seurauksena, kun taas toiset ovat ottaneet suhteessa valtavan määrän turvapaikanhakijoita vastaan. Unkari ryhtyi syksyllä 2015 rakentamaan raja-aitaa Serbian vastaiselle rajalle tukkiakseen siirtolaisvirran, kun taas esimerkiksi Saksa ja Ruotsi toivottivat vielä tuolloin kaikki turvapaikanhakijat tervetulleiksi. Bigon teoretisointi ohjaa minut havaitsemaan myös aineistostani unionin heterogeenisyyden ja epävarmaan identiteettiin viittaavaa kirjoittelua.

Bigon näkemyksen mukaan eurooppalaiset johtajat ovat keskittyneet ulkomaalaisiin ja siirtolaisiin, konstruoiden maahanmuuttajien kategorian poliittisena ongelmana. Keskittymällä Euroopan tasolla tähän ”ulkopuoliset sisäpuolella” keskusteluun, pyritään siirtämään fokus pois rajojen instituutiosta ja eurooppalaisesta identiteetistä. Tällöin kieltäydytään käsittelemästä epävarmuutta siitä, missä raja-alueet menevät ja mikä niiden tarkoitus on. Tämä selittää osaltaan epämutkavuutta ja pelkoa EU:n eri populaatioiden keskuudessa. (Bigo 2005, 60.)

Euroopan unionissa ulkorajan epästabiilius ei siis ole pelkästään maantieteellistä, vaan siitä tulee epätasapainoisempi myös ”erilaisten Eurooppien” seurauksena. Bigon mukaan on vaarana, että

Euroopan unioni rakentuu kuviteltujen vihollisten varaan. Huolimatta useista erimielisyyksistä, unionin jäsenmaat ovat jakaneet ajatuksen rajatarkastuksista ja kontrollista ratkaisuna siirtolaisuuteen ja että laittoman siirtolaisuuden pysäyttäminen on keino luoda tunne yhteisestä identiteetistä, jossa eurooppalaiset kohtaavat saman vaaran. (Bigo 2005, 62.) Niinpä eurooppalainen identiteetti onkin rakentumassa sen varaan, mitä se *ei* ole ja mitä se pelkää, ei sen varaan, mikä eurooppalaisen identiteetin sisältö itseasiassa on.

Gerard Delantyn mukaan eurooppalainen identiteetti perustuu tällä hetkellä vahvasti erojen tekemiselle ja ulossulkemiselle (Delanty 1995, 1). Tällä hetkellä eronteko on rakentunut eroiksi EU:n ja jonkin ulkopuolisen välille. Horstin mukaan (2003b) jaottelu ei ole välttämättä kovin selkeälinjaista, vaan erot ovat rakentuneet erilaisista hierarkkisista kategorisoinneista. Karkeaksi esimerkiksi Horsti kuitenkin tuo erottelun pakolaisuuden suhteen: julkisessa keskustelussa kategorisoidaan ihmisiä usein ”perusteltuihin ja oikeisiin” ja ”perusteettomiin ja vilpillisiin” turvapaikanhakijoihin. Mitä vahvemmaksi tämä diskursiivinen erottelu rakentuu, sitä todennäköisempää myös on, että Euroopassa voidaan ylläpitää rinnakkain hierarkkisesti erilaisia ihmisoikeuksia. Tällä Horsti tarkoittaa sitä, että hierarkkisesti alempaan kategoriaan asetettuja turvapaikanhakijoita voidaan sulkea leireihin (EU:n sisällä tai sen ulkopuolella), joka osoittaa näiden erotteluiden merkitysten ja vahvuuden. Tulee myös muistaa, että samalla kun EU:ssa konstruoidaan ja vedetään rajoja kategorioiden välille, määrittelee EU myös samalla itseään. Samalla kun mediassa ja hallinnollisessa puheessa konstruoidaan puhetta laittomasta, vieraasta tai sivistymättömästä, rakennetaan samalla Eurooppaa ja eurooppalaisuutta oikeutettuna, luonnollisena, tuttuna ja sivistyneenä. (Horsti 2003b, 9.)

Edellä esitetyt tutkijoiden näkemykset kertovat eurooppalaisen identiteetin rakentumisesta yhteisen vihollisen, ulossulkemisen sekä erilaisuuden kautta. Käytän tätä teoreettista näkökulmaa, kun tarkastelen aineistoani. Nämä näkökulmat ohjaavat minua havaitsemaan, mikäli Helsingin Sanomat rakentaa omalta osaltaan eurooppalaista identiteettiä sen kautta, mitä eurooppalaisuus *ei* ole.

3.4. Media ja siirtolaisuus

Media on aktiivisesti mukana prosessissa, jossa konstruoidaan etäisyyttä, rajoja ja toiseutta. Median rooli on poliittinen, sillä poliittista elämää konstituoidaan median läpi. (Horsti 2003a, 43.)

Tutkittaessa esimerkiksi uutisointia etnisistä vähemmistöistä, toistuva tutkimustulos jo 1960-luvulta lähtien näyttää olevan se, että kolme tässä yhteydessä eniten käsiteltyä aihetta ovat maahanmuutto, etniset suhteet ja rikollisuus. Toistuvasti on havaittu, että uutiset keskittyvät erityisesti maahanmuuton ongelmiin. Tästä suomalaisen esimerkin tarjoaa Helsingin Sanomat. Sen juttuja tarkasteltaessa vuodesta 1991, jolloin Suomi oli muuttunut maahanmuuttomaaksi, aihepiireissä huomiota saivat erityisesti oleskelulupapäätökset ja rikokset. Rikoksista kiinnitettiin huomiota eniten prostituutioon, varkauksiin ja huumeisiin sekä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Myös tulijoiden statukset saivat huomiota. Jutuissa määriteltiin turvapaikanhakijaa, pakolaista, kiintiöpakolaista, siirtolaista ja elintasopakolaista ja selvitetään eri statusten oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa Suomeen. (Pietikäinen 2002, 21-22.)

3.4.1. Kuka pääsee ääneen?

Uutisjournalismia on arvioitu myös muistakin näkökulmista, kuin siitä, mistä kirjoitetaan ja missä yhteydessä. Lisäksi tärkeää on havainnoida, kuka pääsee uutisessa ääneen. Kenen näkemyksiä toimittaja kuuntelee ja kenet hän valitsee puhujaksi juttuunsa? Uutisiin valittujen lainausten arviointi yhdistyy arviointiin toimittajan toiminnasta, sillä kyse on journalistisesta valinnasta. Esimerkiksi Helsingin Sanomien yhdeksän vuoden aikana julkaisemissa jutuissa, joissa käsiteltiin etnisiä vähemmistöjä, lainattiin vähemmistöjen edustajia vain joka viidennessä jutussa, kun enemmistö pääsi lainatuksi joka toisessa. (Pietikäinen 2002, 23-24.) Etniset vähemmistöt vertautuvat hyvin maahanmuuttajia koskevaan uutisointiin: kyse on valtaväestöstä usein kulttuurisesti ja kielellisesti poikkeavasta ja määrällisesti pienemmästä ryhmästä. Horstin mukaan tämä liittyy tekstissä aikaisemmin esiteltyyn epähenkilöiden logiikkaan. Media hiljentää usein maahanmuuttajat ohittamalla heidät varteenotettavina lähteinä, tehden heistä tällä tavalla Dal Lagon tarkoittamasti sosiaalisesti näkymättömiä. Horsti viittaa esimerkkinä vuoteen 1999, kun perusteettomiksi turvapaikanhakijoiksi kehystetyt romanit eivät päässeet ollenkaan ääneen kahden uutisviikon aikana, vaikka heistä uutisoitiin lähes päivittäin. (Horsti 2003b, 8-9.)

Ilmiötä voi osaltaan selittää käytännöllisillä syillä; toimituksissa on kiire, lähteiden on oltava luotettavia ja saatavia. Tällöin järjestäytyneet ja tutut tietolähteet asettuvat etusijalle. Tämä ei kuitenkaan selitä koko ilmiötä, sillä esimerkiksi saamelaisia käsittelevissä jutuissa Suomessa on silti havaittavissa, että valtaväestön ääni on puolet useammin esillä. (Pietikäinen 2002, 24.)

3.4.2. Tekijä ja toiminnan kohde

Kielellisten valintojen myötä voidaan ihmisistä luoda hyvin erilainen mielikuva lukijalle. Kielellisillä valinnoilla voidaan luoda eri toimijoille toisistaan eroavia rooleja ja toimijuuksia. Joku esitetään aktiivisena toimijana, yksi päättäjänä ja yksi toiminnan kohteena tai sivustaseuraajana. Tässä on kyse siitä, millainen mielikuva luodaan vallasta ja vastuusta, mielikuva siitä, kenellä on potentiaali tehdä asioita ja toimia sekä ottaa vastuu tehdystä ja toisaalta kuka jää tämän aloitteellisuuden, vallan ja vastuun ulkopuolelle. Kuka esitetään vastuullisena toimijana ja kuka jää toiminnan kohteeksi mediakirjoittelussa? (Pietikäinen 2002, 27.)

Vähemmistöjä koskevassa uutisoinnissa etniset vähemmistöt ovat tyypillisesti jääneet rooliin, jossa he ovat kohteita. Samalla enemmistön edustajat on esitetty aktiivisina toimijoina (Pietikäinen 2002, 27-28). Esimerkiksi Brookesin (1995) *The Daily Telegraphin* ja *The Guardianin* Afrikka-uutisointiin keskittyneessä tutkimuksessa havaittiin, että Afrikkaa koskevassa uutisoinnissa tyypillisimpiä aihepiirejä olivat väkivallan ja rauhan, alistamisen ja demokratian sekä avuntarpeen ja avunannon teemoihin. Afrikkalaiset olivat tekijöitä väkivaltaisuuksissa ja avunpyynnöissä, muuten he olivat objekteja. Brookes myös katsoi, että nämä stereotyyppiset ja yksipuoliset diskurssit vaikuttavat vahvasti siihen, mitä afrikkalaisista ihmisistä ajatellaan, mikä on yleinen mielikuva heistä ja mitä ennakkoluuloja heihin kohdistuu. (Brookes 1995, 465-487.) Brookesin mukaan diskurssi afrikkalaisista tuli luonnollistetuksi. Kun jokin puhetapa tulee luonnollistetuksi, sitä suuremmalla todennäköisyydellä se vahvistaa ja tuottaa tietoa, sosiaalisia suhteita ja sosiaalisia identiteettejä. Mitä luonnollistetumpi diskurssi, sitä vaikeampi sitä on myös haastaa. Puhetavat ylläpitävät epätasapainoisia valtasuhteita. (Brookes 1995, 464.)

Eurooppalaista epävarmaa identiteettiä pohtineessa luvussa sivusin jo vastaavaa logiikkaa, joka näkyy Brookesin tutkimuksesta. Aikaisemmin totesin, että EU:n määrittellessä itseään, se rakentaa samalla todellisuutta ja käsitystä siitä, mitä EU ei ole. Tällöin nousee ajatus Euroopasta tuttua, sivistyneenä ja oikeutettuna ja muusta maailmasta tälle vastakkaisena. Vastaava logiikka on nähtävissä, kun tuodaan analyysi aktiivisten toimijoiden sekä passiivisten toiminnan kohteiden tasolle.

Tässä tutkimuksessa nojaan Foucault 'laiseen valtakäsitykseen: valtaan luoda käsityksiä ja ylläpitää ajatusmalleja. Valtaa on esimerkiksi juuri sillä, joka saa äänensä kuuluviin ja joka esitetään aktiivisena toimijana mediassa. Näin mediakirjoittelussa aktiivisen toimijan ja passiivisen

sivustaseuraajan tai objektin roolien jaolla on väliä. Foucault'lle valta ei olekaan välttämättä tarkoituksellista, eikä sen laajuutta aina huomata. Enemmän se on jatkuvasti muuttuva ja moninainen voimasuhteiden kenttä. (Foucault 1978, 101–102.) Valta ei ole pysyvää tai aineellista, vaan alati muutoksessa ja sidoksissa esitystapoihin ja diskursseihin.

Media kehystää toistuvasti turvapaikanhakijaa hallinnon kielellä ja hallinnon näkökulmasta ohittaen turvapaikanhakijat toimijoina, tuottaa juuri Dal Lagon kuvaamaa epähenkilöitymistä, jolloin on vaarana, että ainakin tietyt turvapaikanhakijat menettävät sosiaalisen persoonansa yhteiskunnassa. Heidän olemassaolonsa supistuu ja rajoittuu ”hallinnon kohteena olevan objektin rooliksi”. (Horsti 2003b, 9.)

3.4.3. Kielikuvat mediassa

Kielikuvat ovat median jatkuvassa käytössä. Ne ovat ytimekäs ja mielenkiintoa herättävä tapa kuvata ilmiöitä, tapahtumia ja ihmisiä. Kielikuvat myös herättävät mielikuvia, sillä ne ovat havainnollistavia. Niiden avulla voidaan yhdistää erilaisia asioita ja ilmiöitä muutamaan sanaan. Tällaisia ilmaisuja voivat olla vaikkapa elintasopakolainen ja talouspakolainen, jotka jo itsessään yhdistävät pakolaisuuden, taloudellisen hyödyn tavoittelun sekä pakolaisstatuksen hyväksikäytön. Samalla tällaisten sanojen käyttö sumentaa siirtolaisen ja pakolaisen rajaa, kyseenalaistaen pakolaisten motiiveja ja saavat lukijan kyseenalaistamaan tulijoiden vilpittömyyden. Myös luonnonkatastrofeista johdetut kielikuvat ovat yleisiä, kuten muuttoaalto, pakolaisvirta ja pakolaistulva. Horsti (2003b) on havainnut suomalaisessa mediassa vastaavia kielikuvia koskien turvapaikanhakijoiksi tulleita romaneita 1999. Tällöin puhuttiin romanien tulvimisesta ja virtaamisesta. Nämä kielikuvat taas rinnastavat maahanmuuton luonnonvoimiin, jotka ovat usein kontrolloimattomia ja tuhoisia. Näin ollen myös maahanmuutto tulee rinnastetuksi uhkaan, negatiivisiin seuraamuksiin ja tapahtumien vääjäämättömyyteen. (Pietikäinen 2002, 29.)

Mediaa ja siirtolaisuutta käsittelevän kirjallisuuden mukaan on merkityksellistä, kuka mediassa pääsee ääneen ja toisaalta, kuka esitetään aktiivisena toimijana ja kuka toiminnan kohteena, jopa passiivisena hallinnan objektina. Edellä esitetyn lailla siirtolainen jää mediassa usein vaiennetuksi toiminnan kohteeksi. Lisäksi media käyttää kielikuvia ja sanavalintoja, jotka liittävät siirtolaisuuden vääjäämättömyyteen ja uhkaan. Käytän tätä kirjallisuutta hyväkseni analyysissäni ja se ohjaa minua etsimään kyseisiä tapoja ja keinoja puhua siirtolaisuudesta ja siirtolaisista. Lisäksi näen median tutkimuksessani poliittisena toimijana, joka on todellisuutta konstruoiva vallankäyttäjät. Seuraavaksi

esittelen tutkimusmenetelmäni kehysanalyysin, jonka keinoin pääsen käsiksi Helsingin Sanomissa esiintyviin tapoihin esittää siirtolaisuus ja siirtolaiset.

4. MENETELMÄ

4.1. Kehyksen käsite

Kehyksen käsite on Erving Goffmanin käsi-alaa. Goffman (1974) määrittelee kehystämisen asioiden järjestämiseksi ja käsittelemiseksi siten, että henkilön on mielekästä hahmottaa ne. Goffmanin mukaan meidän on aina sosiaaliseen tilanteeseen tullessamme selvítettävä ”Mitä on meneillään?”. Tämä tapahtuu erilaisten ”vihjeiden” avulla. Tässä selvittämisessä kyse on tilannemääritelmästä, joka on keskeistä Goffmanin kehyskäsitteessä. (Goffman 1974, 8.)

Kehyksen käsite antaa hyvän työkalun mediakentän tutkimiselle, sillä sen avulla voidaan hahmottaa journalististen tekstien tuottamista ja vastaanottamista. Kehyksen käsite tulee englannin ”frame” sanasta, joka suomennettuna viittaa siis kehykseen. Karvonen on pitänyt ”kehys” –sanaa varsin huonona käännöksenä, sillä ”frame”-käsitteen idean mukaan yksittäinen sana tai asia saa merkityksensä vasta osana kokonaisuutta. Näin ollen ”frame” on lähtökohdiltaan laajempi kuin suomennos ”kehys”, joka vie Karvosen mukaan huomion nopeasti maalauksen kehyksiin, jossa erilaisille kehyksille jää pieni merkitys maalauksen pysyessä muuttumattomana. Näin ollen esimerkiksi ”kehikon” tai ”rungan” käsitteet olisivat hänen mielestään osuvampia, sillä nämä sanat viittaavat siihen, miten ne järjestävät jotakin perustavasti tietynlaiseksi. Ne ovat jotakin, jonka varaan kaikki muu rakentuu. Tämän lisäksi ne ovat usein piileviä. (Karvonen 2000, 78.)

Karvonen havainnollistaa kehyksen ja tilannemääritelmän käsitettä seuraavasti: suurin osa arkielämän sosiaalisista tilanteista on niin rutiininomaisia, että ne tunnistetaan välittömästi ja kyseenlaistamatta. Kuitenkin on myös tilanteita, joissa tilannemääritelmä voi olla epäselvä, eikä tulkintakehikon soveltaminen olekaan itsestään selvää. Karvonen antaa esimerkiksi tilanteen, jossa ihminen makaa maassa. Tällöin tilannemääritelmä voi olla vaikkapa sairaskohtauksen kehys, jonka seurauksena soitamme ambulanssin. Toisaalta aktivoitua voi myös ”sammunut juoppo” –kehys, joka saakin meidät soittamaan poliisin. Tilannemääritelmäamme vaikuttaa se, minkälaisia Goffmanin tarkoittamia ”vihjeitä” saamme. Esimerkiksi maassa makaavan ihmisen haiseminen alkoholille olisi vihje, joka ohjaa meitä kohti ”sammunut juoppo” –kehystä. Etsimme siis sosiaalisissa tilanteissa

vihjeitä ja merkkejä, joilla voisimme varmistaa valitun tulkintakehikon olevan oikea lähtökohta. (Karvonen 2000, 79-80.)

Usein epäselviin tilanteisiin haetaan asiantuntijan apua, jotta se saataisiin määriteltyä oikein. Eri intressiryhmät taas esittävät erilaisia tilannemääritelmiä ja niistä seuraa vuorollaan erilaisia toimenpiteitä. Tästä päästäänkin kehysten yhteiskunnalliselle tasolle: yhteiskunnassa vallitsee jatkuva kamppailu siitä, kenen tilannemääritelmä pääsee hallitsevaan asemaan julkisessa keskustelussa, eli kenen tilannemääritelmä saa muutkin ajattelemaan samoin. (Karvonen 2000, 80.) Syytä on kuitenkin muistaa, etteivät kaikki tilannemääritelmät ole suinkaan tietoisesti ja tarkoitushakuisesti ajettuja. Kehykset jäävät laajalti mainitsemattomiksi ja tiedostamattomiksi. Tästä huolimatta ne järjestävät maailman esimerkiksi siitä raportoiville toimittajille sekä niille, jotka luottavat heidän raportteihinsa. (Gamson et al 1992, 384.)

Mediassa esiintyvät kehykset ovat usein tiedostamattomia ja hiljaisia malleja, jotka jäsentävät maailman niin raportoivalle toimittajalle kuin tekstin vastaanottajallekin. Kehykset mahdollistavat toimittajan työn, jossa käsitellään suuria määriä informaatiota nopeassa aikataulussa. Ne ovat välttämättömiä informaation organisoinnin välineitä. Giltinin (1980) mukaan mediatekstiä tarkastellessa onkin syytä kysyä ”Mitä kehikkoa tässä käytetään? Miksei jotakin muuta?”. (Gitlin, 1980.)

Gamson, Croteau, Hoynes ja Sasson (1992) viittavat kehyksen konseptiin vastaavana kuin skeeman määritelmä on kognitiivisessa psykologiassa. Kehys on ”keskeinen organisoiva periaate, joka pitää yhdessä ja antaa koherenssia ja merkitystä monimuotoiselle symbolien joukolle”³. (Gamson et al. 1992, 384.) Muistin skeemoihin tallentuu tilanteita, jotka ovat kokemuseräisesti tai kulttuurin myötä opitusti toisiinsa liittyviä. Skeema kuvaa sitä, mitä kuhunkin tilanteeseen kuuluu. Kyseessä on kaksisuuntainen prosessi, jossa saadaan tietoa maailmasta ja sen jälkeen sitä sovitetaan vihjeiden avulla skeemaan. Skeema aktivoituu ja sitä sovitetaan havaittuun kohteeseen ikään kuin hypotesina. Mikäli havainto sopii tiettyyn skeemaan, se vahvistuu ja siihen aletaan uskoa. Toisinaan vakiotulkintaa ei löydy ja asiassa voi ilmetä useitakin hyvin perusteltuja tilannemääritelmiä. Tähän ajatteluun perustuen uutisjuttua laativaa toimittajaa ohjaa jokin valmis tulkintakehikko, jonka myötä hän rutinoituneesti toteuttaa juttunsa, tutulla kaavamaisella rakenteella. Tätä rakennetta voidaan

---

³ “central organizing principle that holds together and gives coherence and meaning to a diverse array of symbols”

täydentää kyseiseen juttuun liittyvillä henkilöillä tai tapahtumilla. Usein myös yleisö tuntee tutun tulkintakehikon, joka aktivoituu toimittajan käyttämien fraasien, avainsanojen, metaforien sekä käsitteiden myötä. (Karvonen 2000, 81.)

4.2. Kehysanalyysi tutkimusmenetelmänä

Horstin mukaan kehysten käsitteen vahvuus on erityisesti siinä, että sillä on sosiokognitiivinen ulottuvuus, kytkös valta- ja hegemoniakysymykseen ja sitä voi soveltaa viestinnän kentällä laajasti. Soveltaminen onnistuu niin tuotantoon, tekstiin ja vastaanottoon. (Horsti 2005, 51.) Entman taas katsoo, että kommunikaation prosessissa kehyksillä on neljä eri sijaintia: kommunikoija, teksti, vastaanottaja ja kulttuuri (Entman 1993, 52).

Kommunikoijat tekevät tietoisia ja tiedostamattomia päätöksiä liittyen kehystämismalleihin. He päättävät mitä sanoa ja kehysten ohjaamina he organisoivat käsityssysteeminsä (belief systems). Teksti taas sisältää kehymiä, jotka näkyvät esimerkiksi tiettyjen avainsanojen esiintymisenä tai puuttumisena, stereotyyppinä, tiettyinä lähteinä ja lauseina, jotka temaattisesti vahvistavat esimerkiksi tiettyjen faktaryhmien tai tuomittavien seikkojen yhteenliittymistä. Kehykset opastavat vastaanottajan ajattelua ja vastaanottajan päätelmät tekstistä voivat olla (ja eivät välttämättä ole) kehysten mukaiset. Kulttuuri taas on varasto, josta yleisesti esiin nostetut kehukset löytyvät. Kulttuuri voidaan nähdä yhteisten kehysten kokoelmana, jonka kehukset näkyvät useimpien ihmisten diskursseissa ja ajattelussa. Kaikissa näissä neljässä vaiheessa tapahtuva kehystämisen sisältää valintaa ja korostamista. (Entman 1993, 52-53.)

Entmanin mukaan kehystämisen sisältää kaksi oleellista seikkaa: valitseminen ja pysyvyys. Kehystämisen on sitä, että valitaan tietyt aspektit todellisuudesta ja niistä tehdään pysyviä tekstin ja kommunikaation myötä. Kehyksen avulla määritellään tietty ongelma ja syitä ongelman takana sekä arvioidaan ongelmaa moraaliselta kannalta ja määritellään ratkaisut ongelmaan. Tyypillisesti kehukset siis diagnoisoivat, arvioivat ja hoitavat ongelmaa. Tarkemmin sanottuna kehys siis määrittää, mitä toimija tekee ja mitkä ovat toiminnan haitat ja hyödyt. Yleensä haitat ja hyödyt mitataan yhteisillä kulttuurisilla arvoilla. Lisäksi kehys ehdottaa ratkaisuja, eli tarjoaa ja myös oikeuttaa ratkaisuja ongelmaan sekä ennustaa ratkaisujen toimivuutta. Argumentti ongelmasta, sen syistä, arvioinnista ja ratkaisusta rakentuu valinnan ja korostamisen kautta. (Entman 1993, 52-53.)

D'Angelon (2002) mukaan empiirissä tutkimuksissa uutiskehyksiä on analysoitu neljän eri tavoitteen kautta: a) tunnistettu aineistosta kehykset b) tarkasteltu, miten kehykset on tarkalleen luotu c) tarkasteltu, miten uutiskehykset aktivoivat ja vuorovaikuttavat henkilön aikaisemman tiedon kanssa ja vaikuttavat ennakko-oletuksiin, tiedon muistamiseen ja päätöksentekoon d) tarkasteltu, miten uutiskehykset muokkaavat sosiaalisen tason prosesseja kuten julkista mielipidettä ja politiikkadebatteja. (D'Angelo 2002, 873.)

Entmanin mainitsemat neljä kehyksen sijaintia olivat siis kommunikoija, teksti, vastaanottaja ja kulttuuri (Entman 1993, 52). Tässä tulkielmassa olen valinnut keskittyä yhteen näistä, tekstiin. Pyrin D'Angelon a)-vaihtoehdon mukaiseen kehysten tunnistamiseen aineistosta sekä b)-vaihtoehdon mukaiseen tarkasteluun siitä, miten kehykset on luotu. Analysoin tekstiä ja tutkin, mitä kehyksiä Helsingin Sanomista löytyy eurooppalaiselle siirtolaistilanteelle vuosina 2015-2016.

Kehyksen erottelu on aina tutkijan tulkinta, eikä se koskaan ole yksiselitteistä. Kehysanalyysin suurimmaksi ongelmaksi onkin sanottu sen tulkinnanvaraisuus sen suhteen, onko jokin kehykseksi luokiteltu ilmiö kehys vai tema (Horsti 2005, 51). Omassa maahanmuuttokehyksiä tutkineessa väitöskirjassaan Horsti (2005) ratkaisi ongelman siten, että hän määritteli maahanmuuttajuuden itsessään teemaksi, jota media kehystää eri tavoin. Mukailen tässä tulkielmassa Horstia ja olen valinnut määritellä Euroopan siirtolaistilanteen 2015-2016 teemaksi ja etsin tähän teemaan liittyvästä Helsingin Sanomien kirjoittelusta kehyksiä.

Kehysanalyysiin liittyy aina tulkinnanvaraisuutta myös sen vuoksi, että kyseessä on laadullinen menetelmä. Kehysten erittelystä ei varmasti voida koskaan saavuttaa yksimielisyyttä ja tutkijan analyysityötä ohjaavat aina hänen omat olettamansa ja ennakkokäsityksensä. Omassa tutkimuksessaan Horsti on painottanut omassa tutkimuksessaan toistuvuutta ja katsonut, että tulkinnanvaraisuus on usein sitä pienempi, mitä toistuvampi ja hallitsevampi jokin kehys on. (Horsti 2005, 51.)

Olen valinnut tutkia sitä, millaisia uutistekstejä eurooppalaisesta epäsäännöllisestä siirtolaisuudesta on kirjoitettu. Tutkin, mitä kehyksiä Helsingin Sanomat tarjoaa, mitä se korostaa ja mitä kehyksiä se jättää kokonaan uutiskirjoittelun ulkopuolelle. Tämän lisäksi haluan suhteuttaa havaitsemani kehykset yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, jolloin löytämieni kehysten pohtiminen vasten Euroopan unionin reaktioita siirtolaistilanteeseen, politiikkalinjauksia sekä jäsenvaltioiden

reaktioita on oleellinen osa analyysia. Analyysiani ohjaavan teoreettisen viitekehyksen pohjalta oletan, että Helsingin Sanomat kehystää siirtolaisuutta uhkana eurooppalaisille valtioille ja EU:lle. Toisaalta tämä uhka saattaa näyttäytyä EU:ta yhdistävänä tekijänä. Lisäksi odotettavissa on, että Helsingin Sanomat kutistaa siirtolaiset passiivisiksi ja toiminnan objekteiksi. Samalla minun on pidettävä mielessäni se mahdollisuus, että aineistostani saattaa paljastua joitakin aivan muita kehyksiä.

Koska haluan tarkastella kehyksiä suhteessa yhteiskunnalliseen kontekstiin, olen valinnut eritellä löytämäni kehysten sisältöä hieman tarkemmin. Tähän tarkoitukseen Entmanin (1993) käsitys siitä, että kehys määrittää ongelman, ongelman syyn, moraalisen arvion sekä ratkaisun ongelmaan, on erityisen hyödyllinen.

Kehysanalyysin avulla etsin siis vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka kuuluivat siis näin:

1. Millä tavalla Euroopan siirtolaistilanne 2015-2016 kehystetään Helsingin Sanomissa?
4. Millaisena kirjoittelu näyttäytyy vasten EU:n ja EU:n jäsenvaltioiden tekemää politiikkaa siirtolaistilanteen hoitamiseksi?

5. AINEISTO

Aineisto on kerätty Helsingin Sanomista. Helsingin Sanomat on Suomen suurlevikkisin sanomalehti. Aineistoon on otettu mukaan kaikki Helsingin Sanomien uutisointi, joka liittyy sisällöltään Euroopan siirtolaistilanteeseen ja nimenomaisesti Eurooppaan suuntautuvaan epäsäännölliseen siirtolaisuuteen vuosien 2015 - 2016 kahdella rajatulla ajanjaksolla. Lisäksi rajaus on tehty myös sen suhteen, että aineistoon on valittu vain kirjoituksia, joissa käsitellään Välimeren kautta tulevaa siirtolaisuutta epäsäännöllistä ja/tai Euroopan maiden tai Euroopan Unionin reaktioita tähän siirtolaisuuteen. Näin ollen myös esimerkiksi Venäjän kautta Schengen-alueelle kohdistuvan epäsäännöllisen siirtolaisuuden sekä vaikkapa pelkästään työperäistä siirtolaisuutta tai viisumipolitiikkaa koskeva uutisointi on jätetty aineistosta pois. Olen myös jättänyt analyysini ulkopuolelle sanomalehdessä julkaistut kuvat.

Aikajänteeksi on valittu kaksi eri pistettä. Ensimmäinen piste sijoittuu kesään 2015, jolloin siirtolaistilanne Välimerellä ja Euroopassa käynnistyi toden teolla ja kasvoi mittasuhteisiin, jollaisia

ei oltu ennen nähty. Tällöin myös Euroopan maat ja EU kokivat suuren paineen reagoida nopeasti, yhdessä ja erikseen. Tältä ajalta olen koonnut kaikki elokuun aikana edellä mainitun rajauksen mukaiset uutiset, tausta-artikkelit ja pääkirjoitukset. Aineisto kerättiin HS.fi sähköisestä arkistosta⁴ käyttämällä siirtolaisen, pakolaisen ja turvapaikanhakijan eri taivutusmuotoja ja yhdistämällä ne komentohauilla Euroopan ja EU:n taivutusmuotoihin valituilla ajanjaksoilla, lukemalla läpi hakutuloksista saadut kirjoitukset ja poimimalla ne uutiset, jotka sopivat yllä kuvattuun rajaukseen. Tämän jälkeen kävin vielä läpi näköislehdet arkistosta samalta ajalta varmistuakseni, ettei hakutermien vuoksi oleellisia kirjoituksia jäänyt pois.

Toisen pisteen valitsin kevättalvelta 2016. Tältä ajalta keräsin samalla tavalla ja samoin hakuehdoin maaliskuun aikana julkaistut kirjoitukset. Maaliskuu valikoitui rajaukseksi sen vuoksi, että tuolloin EU ja Turkki kävivät neuvotteluita ja solmivat niin kutsutun pakolaissopimuksen, jonka tavoitteena oli sulkea reitti Välimeren kautta Kreikkaan. Maaliskuuhun mennessä EU ja Euroopan jäsevaltiot olivat myös ottaneet käyttöön useita yhteisiä ja itsenäisiä mekanismeja, joilla siirtolaistilannetta pyrittiin hallitsemaan. Näin ollen maaliskuun tilanteen tarkastelu näyttäytyy hyvin mielenkiintoisena suhteessa elokuun tilanteeseen, jossa vasta yhteisen ja yksittäisten reaktioiden tarpeeseen ryhdyttiin vasta heräämään. Oletan, että elokuussa kirjoittelu keskittyy enemmän Välimeren ja siirtolaisten tilanteen uutisointiin ja taustoittamiseen, kun taas maaliskuussa 2016 ollaan jo tilanteessa, jossa Helsingin Sanomat todennäköisesti kirjoittaa enemmän unionin pyrkimyksistä hakea ratkaisua siirtolaistilanteelle, kun esimerkiksi neuvottelut Turkin kanssa olivat käynnissä.

6. ANALYYSI

Aineistoni koostuu 52 Helsingin Sanomien uutisartikkelista, pääkirjoituksesta ja taustajutusta. Aloitin analyysin lukemalla aineiston pinnallisesti kahteen kertaan läpi. Tämän jälkeen minulla oli jo mielikuva siitä, mitä aineisto sisältää ja minkä tyyppisiä kehyksiä sieltä on mahdollisesti löydettävissä. On tärkeää mainita, että minulla oli valmiiksi ennako-oletus tutkimuskirjallisuuteni perusteella siitä, että siirtolaistilannetta todennäköisesti kehystetään uhaksi ja toisaalta siirtolaisia saatetaan kehystää toiminnan kohteina ja uhreina. Tutkimuskirjallisuus ohjasi minua kehysten löytämisessä. Kolmannella lukukerralla aloin tehdä tekstiin merkintöjä ja kommentteja sitä mukaa,

---

⁴ Haku tehtiin marraskuussa 2016. Lienee syytä mainita, että Helsingin Sanomien sähköinen arkisto muuttui mm. hakuominaisuuksiltaan 1.1.2017 alkaen, eikä vastaavaa hakua voi enää suorittaa arkistossa.

kun havaitsin erilaisia tilanneanalyyskejä, kehyksiä, joita tutkimani teksti tarjosi Euroopan siirtolaistilanteeseen.

Esittelen aineiston ensin yleisellä tasolla ja luokitellen aineiston yleisimmät aiheet tekemällä yleiskatsauksen sen sisältöön. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään kolmea löytämäni kehystä. Kehykset ovat 1) Uhkakehys, 2) Euroopan kriisi -kehys sekä 3) Pakolaisten kriisi -kehys. Jaottelu on osittain keinotekoinen, sillä nämä kehykset ilmenivät tekstissä päällekkäisinä ja usein toisiaan täydentävinä. Usein samasta uutistekstistä löytyi useampi kehys kerralla. Välillä useiden toisilleen lähes vastakkaisten kehysten näkyminen näinkin voimakkaasti samassa lehdessä tuntui erikoiselta. Se kuitenkin mielestäni kertoo juuri siitä, että kehykset ovat usein tiedostamattomia. Valmiit tilannemääritelmät auttavat toimittajaa jäsentämään suuren määrän tietoa nopeasti, jonka seurauksena samat kehykset toistuvat.

Erityisesti 1) Uhkakehys ja 2) Euroopan kriisi –kehys ovat monelta osin päällekkäiset. Yksi mielekäs vaihtoehto olisi voinut olla myös Euroopan kriisi-kehysten asettaminen jopa uhkakehysten alle, osaksi uhkakehystä. Molemmissa kehyksissä kuvataan Euroopan neuvottomuutta ja kaoottista tilannetta, joka johtuu siirtolaistilanteesta. Katson kuitenkin, että Euroopan kriisi-kehysten käsitteleminen erikseen mahdollistaa tarkemman pureutumisen siihen, miten aineistossa nostettiin esiin Euroopan sisäisiä ongelmia, kuten Schengenin sopimus, eurooppalaiset arvot, jäsenvaltioiden ja unionin suhde sekä se, miten Turkin rooli on tässä tilanteessa kuvattu.

Käydessäni löytämiäni kehyksiä läpi, teen sen tutkimuskirjallisuuden ja aineiston kautta. Nostan aineistosta esimerkkejä, jotka mielestäni heijastavat hyvin sitä, miten kehys näkyy tekstissä. Erittelen ne keinot, joilla kehystä mielestäni on rakennettu. Hyödynnän myös menetelmä-kappaleessa avaamaani Entmanin ajatusta siitä, että kehys sisältää ongelman, sen syyn sekä ratkaisuehdotuksen, sillä löytämiäni kehysten välillä ongelman syyt ja ratkaisut poikkeavat toisistaan.

6.1. Yleiskatsaus aineistoon

Vaikka sanojen määrällinen laskeminen ei kuulukaan kehysanalyysiin suoranaisesti, on kenties aineiston sisältöä kuvaavaa todeta, että sanan ”kriisi” eri taivutusmuodot esiintyivät aineistossani 120 kertaa. Aineistoon on valittu yhteensä 52 artikkelia, joten sana ”kriisi” esiintyy keskimäärin noin 2,4 kertaa yhdessä tekstissä. Tämä antaa jo viitteitä siitä, että kirjoittelussa on vahvasti läsnä ja sitä on

jopa hallinnut kriisipuhe. Sanana kriisi viittaa kärjistyneeseen tilanteeseen, vaaralliseen tilanteeseen, käännekohtaan, murrokseen tai taitekohtaan. Toisaalta taas siirtolaistilanteen positiivisia puolia ei mainittu aineistossa kertaakaan.

Aineisto sisältää kirjoittelua, jossa käydään läpi päivittäistä uutisointia siirtolaistilanteen etenemisestä, uutisointia EU-politiikasta, lehden omia näkökulmia ja tilanneanalyyssejä sekä reportaaseja paikanpäältä. Reportaaseissa välitettiin yleensä nimenomaan siirtolaisten näkökulmaa ja ääntä lukijalle. Tekstien sisältö ja tyypit jakautuivat määrällisesti seuraavalla tavalla. Suurin osa 52 kirjoituksista oli ilmiön taustoitusta ja analyyssejä (20). Uutisia EU-politiikasta (13) ja päivittäistä uutisointia siirtolaistilanteen kehityksestä (12) oli seuraavaksi eniten. Reportaaseja paikan päältä oli vähiten (7).

6.1.1. Taulukko 1. Aineisto jäsenneltynä tekstityyppeihin.

Tekstityyppi	Elokuu 2015	Maaliskuu 2016
Ilmiön taustoitus, analyysit, pääkirjoitukset	7	13
Uutisointi EU-politiikasta	3	10
Päivittäinen uutisointi siirtolaistilanteen kehityksestä	8	4
Reportaasit paikan päältä	3	4
Yhteensä	21	31

Ilmiön taustoitus ja analyysit oli helppo poimia aineistosta. Tähän kategoriaan kuuluvat HS-analyysit sekä laajemmat jutut, joissa pohditaan siirtolaisilmiön syitä ja ratkaisuja sekä esitetään kriittisiä näkökulmia siihen, miten siirtolaistilannetta on Euroopassa hoidettu. Myös pääkirjoitukset asettuivat tähän kategoriaan. Uutisointi EU-politiikasta taas sisältää päivittäisen uutisoinnin EU-politiikan teosta, kuten huippukokouksista ja uusista päätöksistä. Päivittäinen uutisointi siirtolaistilanteen kehityksestä taas sisältää ne jutut, joissa uutisoitiin esimerkiksi saapuvien siirtolaisten määrästä, siirtolaisille tapahtuneista onnettomuuksista Välimerellä tai tilanteen yleisestä kehityksestä. Reportaasit paikan päältä taas ovat niitä juttuja, joissa HS:n toimittajat ovat raportoineet kentältä.

Reportaasit kentältä ovat tyyllilajiltaan hyvin erityyppisiä kuin muut edellä mainitut ja niihin kuuluu tarinallinen kerronta ja kuvailu sekä voimakas tunteisiin vetoaminen ja mielikuvien luominen. Lisäksi nämä ovat ainoita kirjoituksia, joissa siirtolaiset saavat oman äänensä kuuluviin

On syytä huomata, ettei yllä näkyvä jako tietenkään ole itsestään selvä tai yksiselitteinen. Osa uutisista olisi helposti osunut kahteenkin kategoriaan. Tämä osittain keinotekoinen jako antaa kuitenkin käsityksen siitä, minkä tyyppiset tekstit Euroopan siirtolaistilanteesta ovat saaneet palstatilaa Helsingin Sanomissa valittuina ajankohtina.

Kiinnostavaa on, että EU-politiikkaa koskeva uutisointi oli selvästi yleisempää maaliskuun 2016 kirjoittelussa, kun taas elokuun 2015 kirjoittelussa painottui enemmän tilannetta päivittävä uutisointi, johon kuuluvat siis erityisesti lyhyehköt uutiset tulijoiden määrän kasvusta tai laskusta ja onnettomuuksista Välimerellä. Tämä selittynee pitkälti sillä, että elokuussa 2015 tilanteeseen alettiin vasta herätä, jolloin päivittäinen tieto ja tilanteen pienetkin käänteet kiinnostivat lukijoita ja tuntuivat merkitykselliseltä. Maaliskuussa 2016 oltiin jo edetty vaiheeseen, jossa tehtiin merkittäviä ratkaisuja EU-tasolla, kun päättäjät neuvottelivat Turkki-sopimusta. Tauluoskta 1. näkyy, että maaliskuussa 2016 tilannetta päivittävä uutisointi putosi puoleen elokuun 2015vastaavasta. Lisäksi maaliskuussa 2016 tilannetta päivittävä uutisointi ajoittui kuun loppupuolelle, jolloin Turkki-sopimuksen seurauksista alettiin tehdä uutisia. Näissä uutisissa päivitettiin lyhyesti siirtolaismäärien laskeneen. Erittäin tärkeää on huomata myös ero ilmiötä taustoittavien ja analysoivien tekstien lukumäärässä valittuina ajankohtina. Maaliskuussa 2016 Helsingin Sanomat otti selvästi enemmän kantaa käsillä olevaan tilanteeseen tämän tyyppisten kirjoitusten kautta kuin elokuussa 2015. Tämän tyyppiset tekstit toimivat keinona esittää kritiikkiä esiin EU-politiikkaa ja erityisesti Turkki-sopimusta kohtaan.

Yksi kiinnostava huomio oli myös se, että elokuun 2015 uutisoinnissa, erityisesti alussa, käytettiin vielä termiä ”pakolainen” kuvaamaan ketä tahansa Välimeren kautta EU-alueelle saapuvaa. Elokuun edetessä ja erityisesti seuraavan vuoden maaliskuussa, oli ryhmään ryhdytty viittaamaan sanaparilla ”siirtolaiset ja pakolaiset”. Toki myös viittauksia ”laittomiin maahantulijoihin” löytyi. Ainakaan aineistooni sisältyneistä teksteistä ei käynyt ilmi, että Helsingin Sanomat olisi tarkoituksella tai tietoisesti valinnut käyttää jotakin tiettyä termiä kuvaamaan Eurooppaan saapuvia siirtolaisia. Myöskään aineistooni valikoituneissa jutuissa ei avattu tarkempia määritelmiä esimerkiksi ”pakolaisen” tai ”siirtolaisen” välillä. Mitä tulee ”laittomista maahantulijoista” puhumiseen, olisi ”epäsäännöllinen siirtolainen” ollut neutraalimpi tapa kuvata siirtolaisia. Näin olisi välttytty ihmisten

leimaamiselta laittomiksi tilanteessa, jossa pääsy unionin alueelle laillisia reittejä ei ole ollut tosiasiallinen mahdollisuus.

Aineistostani tunnistamani kolme kehystä olivat siis 1) Uhka-kehys 2) Euroopan kriisi –kehys ja 3) Pakolaisten kriisi –kehys. Kaikki kolme esiintyivät aineistossa niin elokuussa 2015 kuin maaliskuussa 2016, kuitenkin siten, että elokuussa 2015 uhkakehys ja pakolaisten kriisi –kehys olivat huomattavasti näkyvämmät kuin Euroopan kriisi -kehys. Maaliskuulle tultaessa uhkakehys heikkeni ja Euroopan kriisi –kehys oli sitä hallitsevampi, mitä pidemmälle aineistossa ajallisesti liikuttiin.

Seuraavaksi esittelen tarkemmin löytämäni kehykset ja avaan, millä tavalla ne oli rakennettu aineistossa.

6.2. Uhkakehys

”Eurooppaan kohdistuva historiallisen massiivinen siirtolaiskriisi on täyttä totta. Se näkyy silmiemme edessä Välimeren turistisaarilta pieniin kainuulaiskyliin, missä ensimmäistä kertaa valmistaudutaan vastaanottamaan EU:n ulkopuolelta tulevia turvapaikanhakijoita.” (HS 22.8.2016⁵)

Historiallisen massiivinen siirtolaiskriisi. Uhkakehyksessä Euroopan siirtolaistilanne esitetään ja nähdään uhkana ja uhka ulottuu kaikkialle, turistisaarilta Kainuun perukoille asti. Tämän kehyksen löytäminen oli oletettavaa tutkimuskirjallisuudenkin valossa ja kirjallisuus tuki vahvasti kyseisen kehyksen löytämistä. Kehystä rakennetaan sanavalinnoin, jolloin esimerkiksi puhe loputtomasta virrasta, tulvasta, siirtolaisryntäyksestä ja hallitsemattomuudesta ovat oleellisia. Lisäksi aineistossa huomiota herättävät hyvin usein toistuvat fraasit ja johdannot, joissa kerrataan, kuinka monta siirtolaista Eurooppaan on tullut tietyllä aikavälillä ja kuinka paljon suurempi tämä luku on verrattuna aikaisempaan. Lisäksi huomio kiinnittyy erityisesti kansainvälisen rikollisuuden ja salakuljettamisen liittämiseen siirtolaisilmiöön ja Euroopan sisäisen kaaoksen ja neuvottomuuden kuvaamiseen.

---

⁵ Viittaan aineistossani esiintyviin teksteihin viittaamalla ainoastaan Helsingin Sanomiin käyttäen lyhyettä HS ja tekstin julkaisupäivämäärään, jättäen toimittajan nimen viitteestä pois. Valintani perustuu siihen, että tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena on Helsingin Sanomien tuottama teksti riippumatta toimittajasta, eikä toimittajien yksilöiminen siten ole tässä tutkimuksessa olennaista. Mikäli tutkimuskohteena olisi Helsingin Sanomien toiminta tai erot toimittajien välillä, olisi erottelu mielekäästä. Toimittajien nimet löytyvät kuitenkin lähdetiedoista.

Lisäksi paremman siirtolaisten hallinnan ja rajojen kontrolloinnin esittäminen tarpeellisenä tai jopa välttämättömänä näkyvät aineistosta.

Kuten tutkielmani teoreettisessa osuudessa avasin, julkisessa keskustelussa siirtolaisuus esitetään usein turvallisuusuhkana vastaanottajavaltion turvallisuudelle ja identiteetille. Ilmiö tulee turvallistetuksi, kun juurrutetaan uskottavia väitteitä siitä, että kyseessä on uhka poliittisen yhteisön selviytymiselle. Juurruttaminen onnistuu esimerkiksi lukujen, voimakkaiden sanavalintojen ja metaforien myötä sekä kuvaamalla kontrollin menettämistä ja sisäistä kaaosta. Tarkat argumentit kasvavien siirtolaismäärien vaikutuksesta voivat jäädä taka-alalle. (Huysmans 2006, 48; Ceyhan & Tsoukala 2002.)

Edellä mainitut tekijät ovat olleet useissa aikaisemmissakin tutkimuksissa siirtolaisuutisointiin ja siirtolaisuuden esittämiseen uhkana liitettyjä elementtejä. Erityisen kiinnostavaa tässä aineistossa on Turkin roolin läpikäyminen, sillä yhdeksi selväksi uhaksi nousi se, että EU saattaa olla menettämässä itsemääräämisoikeutensa jopa häikäilemättömän Turkin kovistellessa sitä. Toisaalta yhteistyö Turkin kanssa näyttäytyy myös välttämättömänä ja siihen voitiin ryhtyä voimakkaasta kriitistä huolimatta, koska turvallisuustilanne vaati sitä. Mielikuvaa huononevasta turvallisuustilanteesta luotiin läpi aineiston. Tämä liittyy vahvasti ajatukseen turvallistamisesta, jonka myötä voidaan ohittaa vakiintuneet politiikan pelisäännöt ja kehystää jokin valittu asia erityiseksi politiikaksi tai politiikan ”yläpuolelle”. Turvallistamisen prosessissa jokin asia esitetään uhkana ja vaaditaan hätätilaan sopivia keinoja vastata turvallisuusuhkaan. Samalla myös oikeutetaan tavallisesta poliittisesta toimintamallista poikkeavat toimet. Nämä keinot voiva olla sellaisia, jotka eivät muuten olisi hyväksyttävissä. (Buzan, Weaver & Wilde 1998, 23–25.)

On hyvä huomata, kuinka läpileikkaava uhka-kehys on koko aineistossa. Siirtolaistilanteen positiivisia puolia tai siihen liittyviä mahdollisuuksia ei mainittu aineistossa kertaakaan. Yhden kerran aineistossa pääsi ääneen tutkija, joka näki ratkaisuna työpaikkojen ja viisumien järjestämisen konfliktialueelta tuleville ihmisille. Aina muulloin ratkaisuna siirtolaistilanteen luomaan ongelmaan ja uhkaan esiin nousi tulijoiden määrän rajoittaminen. Keinot vaihtelivat rajakontrollin parantamisesta järjestelykeskusten perustamiseen Schengen-alueen ulkopuolelle sekä virkamiesten toiminnan tehostamista ja yhtenäistämistä.

Esitän seuraavaksi tarkemmin edellä mainitsemiani uhkakehyksen elementtejä sekä nostan aineistosta esimerkkejä havainnollistamaan näitä kehysten rakentamiseen liittyviä osia.

6.2.1. Vääjäämättömyys

Vääjäämättömyyden kuvaaminen liittyy erityisesti siihen, että siirtolaisia tulee Euroopan alueelle, halusimme tai emme. Vääjäämättömyyden mielikuvan luominen tehtiin pitkälti sanavalintojen, metaforien sekä lukujen korostamisen kautta.

”Keskiviikkona Makedonian ja Kreikan rajalla saattoi todistaa jälleen uusien pakolaisten ja siirtolaisten loputtomalta vaikuttavaa virtaa. Aamulla rajalla arvuuteltiin, tuleeko päivän mittaan kaksi- vai kolmetuhatta ihmistä. Luvut ovat kymmenkertaisia aiempaan verrattuna.” (HS 27.8.2015b)

Kyseessä on johdantokappale paikan päältä tehtyyn reportaasiin. Luonnonilmiöihin liittyvät kielikuvat ja sanavalinnat ovat aikaisemmankin tutkimuksen valossa yleisiä maahanmuuttoon liittyvässä journalismissa (esim. Horsti 2003b). Yllä esitetyssä lainauksessa puhutaan loputtomalta vaikuttavasta *virrasta*. Kuten Horsti on todennut, luontoon viittaavilla termeillä ja kielikuvilla luodaan samalla miellelyhtymä luonnonvoimiin, joita ei voida kontrolloida. Linkki kontrolloimattomuuteen muodostaa myös rinnastuksen uhkaan (Pietikäinen 2002, 29). Tässä kyseisessä tekstikatkelmassa kuvataan vääjäämättömyyttä ja vaikeaa kontrolloitavuutta myös kertomalla, että tätä *loputtomalta* vaikuttavaa virtaa sai todistaa *jälleen*. Tämän lisäksi tuodaan ilmi, ettei kukaan voi olla varma siitä, kuinka paljon ihmisiä on tulossa, vaan tulijoiden määrää *arvuutellaan*. Loppuun lisätään lisäksi muistutus, että luvut ovat selvästi suurempia kuin ennen.

”Kreikalle kuuluva Kosin turistisaari on ajautunut kaaokseen suurten siirtolaismäärien takia. Poliisi on joutunut turvautumaan voimatoimiin hillitäkseen saaren jalkapallostadionille pakkautuneita turvapaikanhakijoita.” (HS 13.8.2015a)

”Euroopassa pelätään, että talven taittuessa kevääksi edessä on suuri siirtolaisryntäys.” (HS 1.3.2016b)

Kyseisissä otteissa luodaan mielikuvaa kontrollin menettämisestä ja sisäisen turvallisuuden vaarantumisesta. Tässä päästään lähelle Ceyhanin ja Tsoukalan (2002, 24) esiin nostamia laajempia argumentteja, joiden kautta siirtolaisuutta voidaan esittää turvallisuusuhkana. Tässä tekstissä Kreikan turistisaari Kos on jo *ajautunut kaaokseen* siirtolaistilanteen seurauksena. Sana ”ajautuminen” viittaa jo itsessään jälleen vääjäämättömyyteen, johonkin sellaiseen, johon emme voi vaikuttaa. Eurooppalaisten lomasaaresta on tullut turvapaikanhakijoiden myötä paikka, jossa poliisi joutuu

turvautumaan voimatoimiin. Lisäksi turvapaikanhakijat ovat *pakkautuneet*, sana joka viittaa niin suureen määrään kuin eteenpäin lähes väkisin pyrkiviin ihmisiin. Vielä maaliskuussakin vuonna 2016 pelättiin *suurta* siirtolaisryntäystä, tällä kertaa sidottuna vuodenaikoihin. On toki yleisessä tiedossa, että Välimeren ylityksen vähenevät talvisaikaan, mutta siirtolaisten liikkeiden sitominen vuodenaikoihin luo entisestään mielikuvaa luonnonvoimasta tai luonnonilmiöistä, pysäyttämättömästä ja väistämättömästä.

Yksi näkyvä ja mielestäni merkittävä vääjäämättömyyden keino on kuvata siirtolaisia massana, ei yksilöinä. Se, että tiedämme, kuinka moni on tullut Eurooppaan, on oleellista ja luo samalla mielikuvaa, että käsillä myös on sellainen ilmiö, jota on pystyttävä määrällisesti seuraamaan ja hallitsemaan. Samalla uhkaavan tunteen luominen jatkuu:

”Saksaan saapuvien maahantulijoiden ennätysellinen määrä on maan suurin ongelma sitten 25 vuoden takaisen Saksojen jälleenyhdistymisen” (HS 24.8.2015)

Huomio kiinnittyy jälleen sanavalintoihin kuten *ennätysellinen määrä*. Ylläolevassa otteessa myös rinnastetaan siirtolaistilanne Saksassa yhtä suureksi haasteeksi ja ongelmaksi kuin Saksojen jälleenyhdistyminen. Lukujen mainitsemisen lisäksi aineistosta näkyy myös, että tilanteen erityislaatuisuutta halutaan korostaa. Tämä näkyy molemmissa seuraavista lainauksissa. Vertailu aikaisempaan jatkuu myös vuodenvaihteen jälkeen keväällä 2016.

”EU:n rajat ylittäneiden siirtolaisten määrä kohosi heinäkuussa yli sadantuhannen. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun yhdessä kuukaudessa Eurooppaan saapuu yli satatuhatta siirtolaista, kertoo EU:n rajavalvontaviranomainen Frontex.” (HS 22.8.2015b)

”Tammi- ja helmikuun aikana Välimeren yli EU:hun on tullut jo 131 724 pakolaista ja siirtolaista, YK:n pakolaisjärjestö UNHCR kertoi tiistaina. Heistä valtaosa eli 122 637 ihmistä on tullut Kreikkaan [--]. Kahdessa kuukaudessa on tullut lähes yhtä monta ihmistä kuin viime vuoden kuuden ensimmäisen kuukauden aikana.” (HS 2.3.2016b)

Lukujen toistaminen olikin aineistossa erittäin yleistä. Mikäli lukuja ei listattu artikkelin leipätekstissä, oli artikkeliin kuitenkin liitetty usein pieni faktalaatikko, josta löytyi listattuna, kuinka monta siirtolaista Eurooppaan oli tullut tietyllä aikavälillä, kuinka monta oli odotettavissa ja kuinka

merkittävä ero luvuissa oli entiseen. Siirtolaisten määrään liittyviä lukuja mainittiin lähes jokaisessa aineiston artikkelissa.

Tilanteen vääjämättömyys kuvastuu myös seuraavassa katkelmassa, jossa todetaan yksittäisen valtion rakentaman esteen olevan hyödytön, kuin taistelua tuulimyllyjä vastaan:

”Korkea piikkilanka-aita pysäyttää luvattomat saapujat EU:n ulkorajalla. Unkarin paraikaa viimeistelemä este on kuitenkin hyödytön Euroopan mittakaavassa. Kun parempaa elämää tavoittelevien ihmisten kulku estetään, he etsivät toisen väylän.

Kymmenen vuotta sitten luvattomista rajanylittäjistä tuli niin suuri ongelma Espanjalle, että se rakensi entistä korkeammat aidat Marokon rannikolla sijaitsevien kaupunkiansa Ceutan ja Melillan rajoille.” (HS 31.8.2015a)

Yllä olevassa katkelmassa mainitaan ensimmäisen kerran aineistossa *luvattomat tulijat*. Samassa pätkässä puhutaan *parempaa elämää tavoittelevista* henkilöistä. Näillä sanavalinnoilla viitataan selvästi laittomaan siirtolaiseen ja toisaalta henkilöön, joka vain tavoittelee parempaa elämää, ei välttämättä niinkään ole pakolainen tai oikeutettu tähän statukseen. Näillä sanavalinnoilla viedään alueelle pyrkivien henkilöiden oikeutus saapua ja luodaan tilannekuva, jossa parempaa elämää tavoittelevat ihmiset ylittävät *luvattomasti* EU:n ulkorajan. Pahinta tässä on, ettei edes korkea piikkilanka-aika pidä heitä, eikä korkeammakaan aidan rakentaminen auta, sillä *he etsivät toisen väylän*. Jälleen siirtolaistilanteeseen tulee liitettyksi ajatus vääjämättömyydestä. Katkelmassa tuodaan myös yhteys historiaan ja todetaan Espanjan rakentaneen entistä korkeammat aidat *ongelman* ratkaisemiseksi. Artikkelissa ei selviä, minkä vuoksi on tehty valinta puhua luvattomista maahantulijoista eikä esimerkiksi turvapaikanhakijoista. Mikä on ollut sen valinnan takana, että tässä tekstissä ihmiset on esitetty laittomina ja omaa etuaan tavoittelevina henkilöinä, jotka ovat vain vapaasti valinneet etsiä parempaa elämää?

Kun Euroopan siirtolaistilanteesta valitaan puhua tai päädytään puhumaan siten, että tilanteen vääjämättömyys korostuu, tuodaan silloin myös esiin, ettei tilanteelle oikeastaan ole ratkaisua: mitä tahansa valtiot tekevät rajoillaan, ei siirtolaisten tuloa voida pysäyttää.

6.2.2. Euroopan unionin rajat

Euroopan unionin rajat mainitaan aineistossa toistuvasti. Jo yllä kuvattiin sitä, kuinka rajat eivät pidä ja piikkilanka-aidatkaan eivät auta laittomia alueelle pyrkijöitä vastaan. Paremmat rajat ja rajavalvonta yhdistettynä massojen hallintaan nähdään useissa kohtaa aineistoa välttämättömänä.

”Eurooppa ei tiedä, keitä täällä on - Euroopan unionilla on kiire saada siirtolaispaine hallintaan ja ulkorajavalvonta kuntoon. Siksi kaikki Schengen-alueelle tulevat halutaan tarkastaa nykyistä järjestelmällisemmin.” (HS 1.3.2016a)

Yllämainitussa lainauksessa on nähtävissä selvä linkki sen välillä, että rajavalvontamme on tehokasta ja järjestelmällistä ja että hyvällä rajojen hallinnalla voidaan myös saada siirtolaispaine hallintaan ja tämä onnistuu Schengen-alueelle tulevien tarkalla tarkastamisella. Hyvällä rajavalvonnalla voidaan myös päästä turvallisuuden ja rikollisuuden ehkäisyn kannalta tärkeään tavoitteeseen: *tiedämme keitä täällä on*. Näin ollen uhkaava tuntematon voidaan pitää poissa, eikä ”vihollisia joukossamme” ole, koska tunnemme alueella olijat.

Samassa pääkirjoituksessa mainitaan kuitenkin myös, että ongelmaksi ovat muodostuneet myös unionin alueelle laillisia reittejä tulleet paperittomat siirtolaiset, jotka kätkeytyvät harmaille työmarkkinoille. Heidän on mahdollista hävitä Eurooppaan, koska rajoja ja ihmisten liikeitä ei seurata riittävän tarkasti.

Paremmat rajat ja rajavalvonta yhdistettynä massojen hallintaan nähdään useissa kohtaa aineistoa välttämättömänä. Samalla niin ulkorajojen kuin sisärajojenkin heikko valvonta nähdään ongelmana, jonka seurauksena turvallisuus heikkenee, sillä emme voi tietää keitä täällä on.

6.2.3. Rikollisuus

Aineistossa siirtolaistilanne yhdistetään toistuvasti siirtolaisuuteen liitettyihin rikollisuuden muotoihin, kuten salakuljetukseen, kansainväliseen rikollisuuteen ja rikollisverkostoihin sekä terrorismiin. Itse odotin, että tämän tyyppistä kirjoittelua ja rinnastuksia olisi löytynyt aineistosta jopa enemmän. Joka tapauksessa rinnastukset siirtolaisuuden ja näiden turvallisuusuhkien välillä ovat selvästi näkyvillä. Ratkaisuna kasvavaan rikollisuuden uhkaan ja lisääntymiseen aineisto tarjoaa parempaa rajakontrollia, tarkastuksia ja rajojen kiristämistä. Frontex eli Euroopan unionin rajavalvontaviranomainen sekä sotilasliitto Nato mainitaan näissä yhteyksissä.

”EU elää nyt uuden turvallisuusajattelun aikaa. Tarve estää laitonta maahanmuuttoa ja eritoten terrorismia ja vierastaistelija-ilmiötä ajanee tietosuojan edelle. On selvää, että EU tarvitsee tarkan tiedon siitä, keitä täällä oikein oleskelee.” (HS 1.3.2016a)

Lainaus yllä on ote Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta maaliskuun alusta, jolloin siirtolaistilanne ei ollut enää uusi uutisoinnin aihe ja Helsingin Sanomat julkaisi enemmän tilannetta ja sen seurauksia analysoivia kirjoituksia. Terrorismi, laitton maahanmuutto ja vierastaistelijat liitetään tiivistä yhteen.

Eräässä kirjoituksessa uutisoitiin, että Unkari oli sulkemassa rajaansa. Kirjoituksessa arvioitiin, ettei rajan sulkeminen piikkilanka-aidalla tule muuttamaan tilannetta juurikaan, sillä siirtolaiset tulevat löytämään uusia reittejä EU-alueelle.

”Vaihtoehtoja on lukemattomia, ja siirtolaiset tai heidän salakuljettajansa määrittävät niistä helpoimman ja riskittömimmän. Niin on ollut aina.” (HS 31.8.2015a)

Tämä esitetään varsin yksioikoisena faktana: emme voi siirtolaisten saapumiselle mitään. Tässä lainauksessa merkittävää oli se, että siirtolaiset rinnastettiin salakuljettajiinsa. Ikään kuin salakuljettajat olisivat heidän puolellaan ja siirtolaiset salakuljettajineen yhdessä meitä vastaan. Tässä salakuljettajista tulee erottamaton osa siirtolaisuutta. Harmillista on, että Helsingin Sanomat ei tee tässä erottelua sen välillä, että itseasiassa rikollisia ovat salakuljettajat, eivät siirtolaiset, jotka joutuvat unionin lainsäädännön vuoksi saapumaan unionin alueelle epäsäännöllisesti, eikä heidän oleskelustaan tule laillista, ennen kuin he ovat hakeneet turvapaikkaa. Tämä raja hämärtyy, kun salakuljetus esitetään luonnollisena ja pysyvänä osana siirtolaisuutta. Myöhemmin siirtolaisten kriisikehyksen yhteydessä avaan, millä tavalla Helsingin Sanomat kuitenkin esitti myös, että siirtolaiset ovat salakuljettajiensa uhreja.

Ratkaisuksi siirtolaisuuteen liittyvään rikollisuuteen nähtiin yleensä tehostettu valvonta. Ratkaisun yksityiskohtiin ei kuitenkaan menty yhdessäkään aineiston jutussa, lukuun ottamatta EU-Turkki-sopimuksen avaamista. Yleensä ratkaisu esitettiin suurin piirtein näin:

”Euroopan unioni pyrkii helpottamaan siirtolaiskriisiä tehostamalla partiointia ja tuhoamalla pakolaisia salakuljettavien rikollisverkostot.” (HS 3.8.2015)

Rikollisuus ja sen hallinta liittyvät vahvasti yleisemmin hallinnan ja valvonnan tarpeeseen, jota käsittelin jo edellä. Viimeistään siinä vaiheessa, kun sotilasliitto Nato kutsutaan hätiin, koska EU ei pysty reagoimaan yhdessä muuttuneeseen tilanteeseen, tulevat siirtolaisuus, rikollisuus ja unionin heikentynyt turvallisuus sekä kyvyttömyys erittäin selvästi linkitetyiksi:

”Samalla kun EU on yrittänyt saada omia rivejään suoriksi, sotilasliitto Nato on saanut laajemmat valtuudet partioida ja jäljittää ihmissalakuljettajia Egeanmerellä, jonka yli ihmiset Turkista Kreikkaan matkaavat. Nato ilmoitti sunnuntaina, että sen alukset partioivat jatkossa Turkin ja Kreikan aluevesillä [--].” (HS 8.3.2016a)

Aineistosta löytyi välähdyksiä myös Ceyhanin ja Tsoukalan (2002, 24) tarkoittamasta identiteetin akselista ja tiettyjen siirtolaisten ominaisuuksien huomioimisesta sekä kulttuurisista eroista. Tätä näkyi mielestäni huomattavasti vähemmän aineistossa, kuin mitä olisi voinut odottaa aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella. Akseli näkyi oikeastaan niissä kirjoituksissa, joissa kuvattiin siirtolaisten leiriolosuhteita. Tällöin kuvattiin tappelevien miesten porukoita, joita lapset ja naiset väistävät. Se, että itse ihmisiä kuvattiin uhkaavina varsin vähän, selittyy todennäköisesti sillä, että aineistooni on rajattu vain EU:n alueelle kohdistuvan siirtolaisuuden uutisointi, jolloin kansalliset äänet ja intressit jäävät vähiin. Samalla nousee mielestäni hyvin esiin myös Bigon (2005) huomio siitä, ettei EU:n jäsenvaltioilla ole yhteistä visiota siihen, mihin heterogeeninen unioni on menossa. Hänen mukaansa kuitenkin juuri yhteisen tiukentuvan rajapolitiikan luominen on ollut seikka, joka on yhdistänyt jäsenvaltioiden erilaisia identiteettejä. (Bigo 2005, 60.) Nyt kuitenkin Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat olleet varsin riitaisia ja erimielisiä siirtolaistilanteen hoidossa, eikä yhtä homogeenisen identiteetin Eurooppaa ole, ainakaan Suomen näkökulmasta katsottuna. Uskallan olettaa, että mikäli olisin tutkinut Suomeen kohdistuvan epäsäännöllisen siirtolaisuuden uutisointia samalla aikavälillä, suomalaisen identiteettiin ja kulttuuriin kohdistuvan uhan kuvaaminen olisi ollut toistuvaa ja erottelu ”meihin” ja ”heihin” näkyvää, sillä kansallinen identiteetti on voimakkaampi kuin eurooppalainen. Eurooppaan suuntautuvaa siirtolaisuutta käsittelevissä jutuissa puhutaan paljon yhteisistä rajoista, instituutioista ja toimielimistä sekä EU:n politiikasta, mutta ei eurooppalaisista ihmisistä, kulttuurista tai kansalaisista. Tällöin myös siirtolaisten ”meistä” eroavien ominaisuuksien tai tapojen avaaminen jää väistämättä vähemmälle.

6.3. Euroopan kriisi -kehys

Aineistossani merkittävään rooliin nousi kirjoittelu siirtolaistilanteen aiheuttamasta Euroopan ja erityisesti Euroopan unionin kriisitilanteesta. Kuten totesin aineistoa esitellessäni, Euroopan kriisi-kehys olisi sopinut monella tapaa osaksi uhkakehystä. Euroopan kriisi -kehys heijastaa samaa logiikkaa, jossa siirtolaisuus ja siirtolaistilanne esitetään uhkana. Euroopan kriisi -kehyksessä uhka kohdistuu Euroopan unioniin, sen yhtenäisyyteen, arvoihin ja tulevaisuuteen.

Kokonaisuudessaan Helsingin Sanomien kirjoittelu oli aineistossa varsin kriittistä EU-politiikkaa kohtaan ja siinä näkyi vahva diskurssi siitä, että Eurooppa ja Euroopan unioni on kyvytön reagoimaan käsillä olevaan siirtolaistilanteeseen, vaikka sen pitäisi pystyä tekemään jotakin ja pian. Aineistossa keskeisimmät elementit Euroopan kriisi-kehyksessä olivat jäsenmaiden välisen solidaarisuuden puute, pelko Schengenin (ja samalla koko unionin) tuhoutumisesta ja unionin länsimaisten arvojen kyseenalaistuminen, erityisesti Turkin kanssa tehdyn niin kutsutun pakolaissopimuksen myötä. Myös unionin sisäinen erimielisyys sekä tehottomuus tehdä päätöksiä saa paljon huomiota. Kiinnostavaan rooliin tässä kehyksessä nousee Turkki sekä unionin ja Turkin välisten suhteiden kuvaaminen. Turkki esitetään uhkana unionin itsemääräämisoikeudelle sekä arvoille.

Kritiikki unionin toimintaa kohtaan on pitkälti samoilla linjoilla aineistossa kuin mitä se on tutkimuskirjallisuudessa ollut. Carrera et al. (2015) nostivat esiin EU:n vuoden 2015 siirtolaiskriisin hoitamiseen kohdistettujen toimien heikkoutena juurisyiden hoitamattomuuden, jäsenvaltioiden haluttomuuden yhteisten standardien implementointiin, jäsenvaltioiden haluttomuuden noudattaa Schengenin yhteisiä sääntöjä sekä ihmisoikeuksien toteutumisen vaarantumisen. Tutkimuskirjallisuudessa esiintynyt kritiikki siitä, että laillisia siirtolaisreittejä ei ryhdytty rakentamaan unionin alueelle, ei sen sijaan saa aineistossani painoarvoa yhtä asiantuntijamainintaa lukuun ottamatta.

Euroopan kriisi -kehyksessä kuvataan unionin kriisin tapahtuvan niin sisäisesti kuin ulkoa kohdistuvien tekijöiden toimesta. Yhtäältä siirtolaiset ovat *saapuneet koettelemaan* unionia siirtolaiskriisillä. Lisäksi kriisin ratkaisussa keskiössä on unionin ulkopuolinen valtio Turkki. Unionin ja Turkin suhteita kuvatessa korostui unionin alisteisen aseman korostaminen ja Turkin mahdollisuus ja tilaisuus tehdä, mitä haluaa. Turkki-kirjoittelu myös henkilöityi vahvasti Turkin presidenttiin Erdoğaniin, jonka sisäpoliittisia toimia liittyen esimerkiksi sananvapauden rajoittamiseen ja opposition hiljentämiseen Turkissa nostetaan kirjoittelussa vahvasti esiin.

Toisaalta kehyksestä löytyy myös toinen näkökulma: kriisi on sisäinen. Euroopan unionia kuvattiin kyvyttömäksi tekemään päätöksiä ja toisaalta omia ratkaisujaan tekeviä jäsenvaltioita luonnehdittiin omapäisiksi ja riitaisiksi. Erityisesti Schengen-alueen vaarantumiseen tai jopa loppumiseen liitettiin paljon erilaisia tulevaisuuden uhkakuvia ja ennusteita. Vapaan liikkuvuuden rajoittuminen esitettiin toisaalta taloudellisesti kestävämmänä, mutta toisaalta myös vapaan liikkuvuuden arvo unionia pitkälti määrittävänä. Voiko EU:ta olla olemassa ilman vapaata liikkuvuutta? Arvoihin liittyvässä kirjoittelussa keskiöön nousivat myös ihmisoikeudet ja pelko siitä, että unioni on menettänyt

keskeisimmän ominaisuutensa kohdellessaan siirtolaisia huonosti ja salliessaan Välimerellä tapahtua humanitaarisen kriisin. Toistuvien elementtien aineistossa Euroopan kriisi -kehityksen kontekstissa on ajatus siitä, että Euroopan unionin jäsenvaltioiden on vihdoin ryhdyttävä yhteistyöhön siirtolaistilanteen ratkaisemiseksi, muuten Eurooppa ei selviä.

Kehitys Euroopan kriisistä vahvistui mentäessä aineistossa ajallisesti loppua kohden. Elokuun 2015 kirjoittelussa oli nähtävissä välähdyksiä huolesta ja yksittäisiä vaatimuksia yhteistyöstä jäsenvaltioiden ja unionin konkreettisista toimista. Maaliskuulle tultaessa Euroopan kriisi-kehitys oli hallitseva. Tämä johtunee siitä, että tässä vaiheessa siirtolaistilanteen vaikutukset ja aiheuttamat haasteet niin unionin keskeisille sopimuksille, kuten Dublinin sopimukselle ja Schengenin regiimille kuin myös jäsenvaltioiden yhtenäisyydelle, olivat selvästi näkyviä.

Kehytämisen keinoina toimivat tässäkin kehityksessä sanavalinnat, metaforat ja vertaukset. Lisäksi kehityksessä rakentui tarina, jossa ulkoa ja sisältä tulevan kriisin syyt ja seuraukset oli esitetty suorasukaisesti. Euroopan kriisin eri osa-alueiden lopullisena seurauksena esitettiin jopa unionin loppuminen. Seuraavaksi erittelen vielä tarkemmin kehytämisen keinoja ja osa-alueita liittyen Euroopan kriisi-kehitykseen. Nostan aineistosta jälleen esimerkkikatkelmia, jotka kuvaavat mielestäni hyvin kehityksen rakentumista.

6.3.1. ”Meillä on ongelma”

Ensimmäiseksi käydessäni aineistoa läpi ja pohtiessani Euroopan unionille annettua roolia, nousi aineistosta nopeasti esiin puhetapa, jossa siirtolaiskriisi koettelee nimenomaan Eurooppaa, EU:ta ja sen jäsenmaita. Mielestäni tämä vaikutti jopa paradoksaaliselta, kerrottiinhan toisaalta jopa samoissa teksteissä Syyrian sodasta ja muista konflikteista, siis kriisialueista, joilta ihmiset pakenevat. Vaikuttaisi siis, että kriisi on konfliktialueilla ja koettelee niitä ihmisiä, jotka ovat näiltä alueilta kotoisin. Tästä huolimatta puhe nimenomaan Eurooppaa koettelevasta *pakolaiskriisistä* oli vahvaa.

”Nyt puhutaan siis todellisista ongelmista ja todellisesta hädästä: pahimmasta Eurooppaa koettelevasta pakolaiskriisistä sitten toisen maailmansodan. Kriisin synty ei ole meidän vikamme, mutta on oman etumme mukaista, että olemme mukana ratkaisemassa sitä. [--] Edessämme on planeetan kokoisia ongelmia. Myös ratkaisukeinojen pitää olla samaa kaliperia.” (HS 22.8.2015b)

Edellä oleva katkelma on ulkomaansivujen Näkökulma-juttu, jossa siis analysoidaan käsillä olevaa tilannetta pelkän uutisoinnin sijaan. Siirtolaistilanteen taustoja ja nykytilaa avanneessa tekstissä, jossa tilanteen syyksi tunnistettiin lähinnä lähtömaatilanne ja miljoonia siirtolaisia isännöivän Turkin valinta päästää siirtolaiset jatkamaan matkaansa Eurooppaan, korostettiin kuitenkin Euroopan koettelemuksia ja Eurooppaan kohdistuvia *planeetan kokoisia ongelmia*. Katkelmasta on hyvin aistittavissa ongelman vakavuuden korostaminen vertauksella toiseen maailmansotaan, viittauksella kriisiin ja metaforalla planeetan kokoisiin ongelmiin.

Myös muutamaa päivää aikaisemmin ilmestyneessä ulkomaansivujen uutisessa lainattiin Frontexin johtajaa Fabrice Leggeriä, jonka mukaan tilanne on ”Euroopalle hätätilanne”. Kirjoituksessa lainattiin myös johtajan vetoamus kaikkia jäsenmaita kohtaan, jotta ne auttaisivat niitä kansallisia viranomaisia, jotka ottavat suurimmat pakolaisjoukot rajoillaan vastaan. Frontexin pääseminen ääneen kielii jo valmiiksi siitä, että mediassakin unionin yhteiset toimijat ja erityisesti rajavalvontaviranomainen nähtiin oleellisina toimijoina kriisin ratkaisuksi.

Koska siirtolaisia saapui merkittäviä määriä nimenomaan Kreikkaan, olivat viittaukset Kreikan talouskriisiin myös yleisiä:

”Kreikan pääministeri Alexis Tsipras on kuvaillut tilannetta humanitaariseksi kriisiksi talouskriisin sisällä.” (HS 13.8.2015b)

Kreikan talouskriisin nostaminen siirtolaistilanteen kontekstissa luo mielikuvan siitä, että Eurooppaa koetellaan jälleen uudella kriisillä, ikään kuin Eurooppa olisi tiellä kriisistä kriisiin.

6.3.2. Yhteistyön puute ja jäsenvaltioiden itsekkyyys

Bigon (2005, 60) mukaan unionin yhteisten ulkorajojen ja yhteisen identiteetin epävarmuus saa jäsenvaltiot toimimaan yksinään siirtolaispolitiikan saralla huolimatta yrityksistä luoda yhteinen ja yhtenäinen siirtolaispolitiikka. Euroopan kriisi –kehyksessä tämä seikka nousi erityisesti esiin, sillä teksteissä näkyi vahvasti yksittäisten jäsenvaltioiden moittiminen ja vaatimukset parempaan yhteistyöhön.

”EU-maiden pitää pistää lyhytnäköinen oman edun tavoittelu syrjään, lisätä Frontexin resursseja merkittävästi ja rakentaa siirtolaisille valvottuja reittejä.” (HS 13.8.2016)

”Vastuu pakolaisista ei voi langeta vain Välimeren maille epäonnisen maantieteellisen sijainnin perusteella.” (HS 13.8.2015b)

Yllä olevassa otteessa tuomitaan vahvasti suvereenien valtioiden oman edun tavoittelu. Samalla se identifioi käsillä olevan ongelman: yhteisiä työkaluja, joilla Euroopan kriisiä voitaisiin hallita paremmin, ei saada käyttöön, koska valtiot tavoittelevat omaa etuaan. Toisessa poimimassani katkelmassa todetaan myös, että vastuu ei voi langeta vain tietyille maille. Katkelmassa viitataan epäonneen ja siihen, että kyseiset maat vain sattuvat olemaan maantieteellisesti huonossa paikassa. Tästäkin kohdasta heijastuu se, että lähtökohtaisesti Euroopan kriisi ei ole ”meidän” vikamme, vaan Eurooppaa koetellaan jollakin ulkoapäin tulevalla.

”[--] EU-maiden yhteinen pohja ratkoa ongelmia on viime päivinä hapertunut nopeasti: Itävallan ja Saksan välit ovat kireät Itävallan käytännössä suljettua rajansa. [--] Myös Ranska ja Belgia aloittivat yhteisen rajansa valvonnan, ja Ruotsi lisäsi rajavalvojen määrää.” (HS 2.3.2016a)

Yllä mainittu katkelma edustaa jälleen kriisi-puhetta. Puhutaan nopeasti hapertuneesta yhteisestä pohjasta, joka kielikuvana antaa ymmärtää, että pian on tulossa pudotus. Jutussa luetellaan eri maiden unilateraaleja toimia ja ne esitetään tapahtumaketjuna, kuin korttitalon kaatumisena. Kirjoituksessa puhutaan ketjureaktiosta, ikään kuin hallitsemattomasta asioiden tilasta, jossa ollaan väistämättä menossa kohti huonompaa lopputulosta, joka on tässä tapauksessa maiden itsenäinen toiminta yhteistyön sijaan. Samassa kirjoituksessa viitataan myös suoraan jäsenmaiden väliseen riitelyyn, joka pahentaa tilannetta:

”EU-maiden keskinäinen riitely pahentaa nyt tilannetta. Euroopan mailla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin toimia yhdessä.” (HS 2.3.2016a)

EU:lla ei ollut koskaan riittävän yhtenäistä siirtolais- tai rajavalvontapolitiikkaa juuri sen vuoksi, etteivät jäsenvaltiot ole päässeet yhteisymmärrykseen yhteisistä keinoista ja pelisäännöistä, koska ne ovat olleet ristiriidassa jäsenvaltioiden suvereniteetin kanssa. Tästä seuranneet jäsenmaiden poliittiset kiistat on tässä redusoitu pelkäksi riitelyksi. Riitely viittaa itsepäisyyteen ja irrationaaliseen kinasteluun, ei niinkään perusteltuun poliittiseen dilemmaan.

”Mutta nyt on Euroopassa luottamus koetuksella, kun EU:ssa ei ole löytynyt yhteistä tahtoa eikä solidaarisuutta hoitaa pakolaiskriisiä. Kukin maa on alkanut puuhata

omiaan: rajatarkastusten lisäksi pystytetään aitoja ja väännetään turvapaikkapolitiikkaa aina vain kireämmäksi” (HS 1.3.2016d)

Yllä oleva lainaus on kenties selvin aineistosta löytyvä esimerkki siitä, kuinka Helsingin Sanomien uutisoinnissa ei löytynyt kovinkaan paljon ymmärrystä jäsenvaltioiden itsenäisille ja unionin yhteisistä sopimuksista piittaamattomille toimille. Luottamus on koetuksella, eikä solidaarisuutta löydy. Erityisen kiinnostavaa on, että tässä katkelmassa viitataan vieläpä *pakolaiskriisiin* siirtolaiskriisin sijaan. Tämähän sisältää ajatuksen siitä, että unionin jäsenvaltiot ovat haluttomia auttamaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia ihmisiä ja vieläpä *vääntävät*, eli ikään kuin väkisin muuttavat, turvapaikkapolitiikkaa kireäksi omapäisesti. Katkelmasta voi nähdä mielestäni näin ollen myös kritiikin sitä kohtaan, että eurooppalaiset niin sanotut pehmeät arvot ovat unohtuneet.

Bigon (2005) mukaan unionin jäsenvaltiot eivät jaa näkemystä siitä, mitä unionista on tulossa ja millä keinoin unionia tulisi viedä eteenpäin. Tämän vuoksi unionin identiteetti on aina jäänyt heterogeeniseksi. Ilman yhteistä visiota siitä, miten siirtolaisuuteen ja rajoihin liittyvä politiikka hoidetaan, jää identiteettikin epävarmaksi. (Bigo 2005, 50-52.) Jäsenvaltioiden erimielisyydet ja vaikeudet luopua suvereniteetista ovat edellä esitellyn tutkimuskirjallisuuden perusteella pitkäaikainen trendi ja ovat olleet raja- ja siirtolaispolitiikan eurooppalaistumisen esteenä. Kyse on paljon muustakin kuin riitelystä tai itsepäisyydestä, jollaisena se tutkimusaineistossa ajoittain esiintyy. Kuitenkin tutkimusaineistossa rakennettu mielikuva erimielisistä, omaa etuaan tavoittelevista jäsenvaltioista on omiaan vahvistamaan mielikuvaa epäyhtenäisestä ja heikosta unionista.

Ulkomaansivujen 1.3.2016 julkaistussa lyhyessä tausta-jutussa, joka taustoitti käsillä olevia uutisia, todettiin, että:

”Yksittäiset Euroopan maat ovat kiristäneet rajavalvontaansa, koska yhteistä eurooppalaista ratkaisua pakolaiskriisiin ei ole löytynyt.” (HS 1.3.2016b)

Huomioiden se, että rajat liittyvät vahvasti valtion suvereniteetin piiriin, kyse saattaa kuitenkin olla päinvastaisesta tilanteesta, jossa yksittäisten maiden itsenäinen toiminta ja tarve pitää kiinni suvereniteetista on estänyt yhteisten eurooppalaisten ratkaisujen löytymisen jo pitkän aikaa aiemmin. Käsillä oleva siirtolaistilanne ei olekaan syy eurooppalaiseen yhteistyöhaluttomuuteen, vaan se tuo

sen ainoastaan hyvin näkyväksi. Helsingin Sanomien kirjoittelussa korostui nimenomaan se, että jäsenvaltioiden tämän hetkinen itsepäisyys estäisi tilanteen ratkaisemisen.

Unionin jäsenvaltioiden yhteistyökyvyttömyys tuodaan esiin myös esteenä salakuljetuksen lopettamiselle. Osana laajempaa salakuljetusta käsittelevää juttua oli haastateltu salakuljetusta tutkinutta tutkijaa. Häntä lainattiin suoraan hänen kritiikissään unionin suunnitelmattomuuteen ja yhteistyön heikkouteen:

" EU voisi yhdessä asiassa ottaa oppia salakuljettajilta, Di Nicola sanoo. "He luottavat toisiinsa ja tekevät saumattomasti yhteistyötä yli valtiorajojen. Siihen ei Eurooppa pysty, ja siksi salakuljetus jatkuu." " (HS 29.8.2015)

Vertauksena tämä on toki iskevä ja korostaa entistä enemmän Euroopan hajanaisuutta ja kyvyttömyyttä toimia yhdessä, samalla kun jopa rikolliset pystyvät toimimaan saumattomassa yhteistyössä. Vertaus on voimakas ja saa lukijan nopeasti uskomaan, että unioni pystyy parempaan. Toisaalta on muistettava, että salakuljetus on rikollista toimintaa, jossa toimijoita motivoi raha. Yhteistyön on oltava saumatonta, sillä panoksena ovat suuret tulot ja toisaalta kiinnijäämisen riski.

6.3.3. "Schengen on pilalla"

Euroopan kriisi –kehystä rakennetaan voimakkaimmin juuri Schengen-alueen ongelmiin keskittyvällä uutisoinnilla. Tämä ei sinänsä ole yllättävää, sillä Schengen on yksi EU:n perustavimpia sopimuksia ja symbolisesti merkittävä. Schengen-alueen keskeisin dilemma onkin ollut se, että unioni joutuu tasapainoilemaan rajavalvonnan ja vapaan vaihdannan välillä (Jorry 2007).

Schengenin ongelmiin liittyvä uutisointi listaa uhkakuvia siitä, mitä tapahtuisi, jos vapaan kaupan ja liikkuvuuden alue pääsisi romahtamaan. Euroopan kriisi –kehystä tukee uutisointi siitä, milloin mikäkin jäsenvaltio on rakentanut raja-aidan ja mikä on ottanut rajatarkastuksia käyttöön. Näistä muutoksista ei kirjoiteta pelkästään siten, että ne nähtäisiin suvereenien valtioiden luonnollisena reaktiona kasvaneisiin siirtolaismääriin, vaan toimet kehystetään voimakkaimmillaan petturuudeksi yhteistä unionia vastaan. Tämä on mielenkiintoista erityisesti sitä taustaa vasten, että uhka-kehystä avatessani esiin nostamani toistelu paremman rajakontrollin ja siirtolaisten hallinnan tarpeesta ja välttämättömyydestä, näyttäytyykin nyt Euroopan unionin kannalta katastrofaalisena. Tämä on myös

hyvä esimerkki siitä, kuinka erilaiset ja keskenään ristiriitaiset kehykset ovat olemassa samanaikaisesti samassa aineistossa.

Esimerkkinä Helsingin Sanomien kirjoittelusta ja Schengen-alueen ongelmien näkemisestä uhkana toimii esimerkiksi ulkomaansivujen tausta-jutun otsikko (1.3.2016b): ”*Rajatarkastuksista uhkaa tulla arkipäivää Euroopassa*”. Jutussa avataan, mitkä EU-maat ovat *jo* ottaneet rajatarkastukset käyttöön. Lukijalle jää mielikuva, että on vain ajan kysymys, että loputkin jäsenmaat tekevät saman. Tämän jälkeen todetaan vielä, että Euroopassa ”*pelätään vapaan liikkuvuuden puolesta*”. Loppuun avataan vielä erään säätiön arvio siitä, mitä rajatarkastusten käyttöönotto koko Schengenin alueella tarkoittaisi taloudellisina tappioina. Kuitenkin todellisuudessa se, että kaikki jäsenmaat ottaisivat tarkastukset käyttöön, on vain hypoteettinen ajatus. Seuraavana päivänä otsikoinnissa on menty vielä pidemmälle: ”*Schengen pelkää rajattoman Euroopan tuhoa*” kuuluu otsikko 1.3.2016 (HS 1.3.2016d). Schengenillä viitataan tässä yhteydessä Schengenin rajakaupunkiin. Juttu jatkuu:

”[-] rajatarkastusten palauttaminen Eurooppaan maksaisi ainakin 110 miljardia euroa vuosikymmenessä. Turismi kärsisi, tavaraliikenne hidastuisi ja työmatkalaisten elämästä tulisi pysyvää piinaa.” (HS 1.3.2016d)

Jälleen kerran maalataan uhkakuvia kustannuksista ja muista haittavaikutuksista, joita Euroopan kriisiytyminen aiheuttaa. Sanavalintana *tuho* on varsin lopullisen ja uhkaavan tuntuinen. Toinen voimakas sanavalinta löytyy ylläolevan lainauksen toisesta virkkeestä, jonka mukaan työmatkalaisten elämästä uhkaa tulla *pysyvää piinaa*. Tämä kuulostaa siltä, että tavallisten työssäkävien, Euroopan kansalaisten elämä olisi lähestulkoon pilalla.

Euroopan kriisi- kehys ja siinä erityisesti Schengeniä koskeva uutisointi kuvastaakin mielestäni Andersonin jo 20 vuotta sitten havaitsemaa dynamiikkaa: kaupalliset intressit vaativat jatkuvaa rajanylitystä ja toisaalta rajojen sulkemiseen tarvittava voimankäyttö saattaa aiheuttaa poliittisia hankaluuksia niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Liberalismiin perustuva usko ihmisen vapautteen liikkua perusoikeutena voi olla hyvin vahvaa. Tällöin ulkopoliittikan intressit saattavat joutua konfliktiin tämän uskon kanssa, jos sisäänpääsyn oikeutta rajoitetaan. (Anderson 1997, 150.) Aineistossa jäsenvaltioiden ulkopoliittikan intressit ja halu hallita rajojaan paremmin nähdään negatiivisena kehityksenä ja uhkana liberaalille ajatukselle vapaasta liikkuvuudesta.

6.3.4. Arvot ja Turkki

Turkki-kysymys nousi merkittävään rooliin Euroopan kriisi-kehityksen rakentumisessa. Turkki esitetään toisaalta väistämättömänä pahana, mutta myös pahantahtoisena kiristäjänä, jonka vaatimukseen Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden on myönnyttävä. Tästä kieli esimerkiksi pääkirjoituksen otsikko ”*Turkki tekee tilin lännen ahdingosta*” (HS 9.3.2016d). Turkki esiintyi aineistossa tämän kehityksen kontekstissa maaliskuun 2016 kirjoittelussa, jolloin Turkin ja EU:n välistä sopimusta neuvoteltiin ja se lopulta tehtiin. Kiinnostavaa oli se, että vaikka Turkki läpi maaliskuun esitettiin uhkana ja neuvottelemisen ihmisoikeuksia loukkaavan Turkin kanssa paheksuttavana (mutta välttämättömänä) ja sopimuksesta kirjoitettiin etenkin ihmisoikeusnäkökulmasta erittäin kriittiseen sävyyn, oli sopimuksen jälkeisissä kirjoittelussa myös ensimmäistä kertaa näkemyksiä siitä, että Euroopan kriisi helpottaa. Yhtäkkiä sopimuksen synnyttyä kirjoitettiin ensimmäistä kertaa, että Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden on onnistunut tehdä jotakin konkreettista yhdessä ja yhteinen sävel on löytynyt. Vielä sopimusta edeltävinä päivinä kirjoitettiin, että Eurooppa on pakotettu sopimukseen vastentahtoisesti. Tuntui kuin EU olisi kirjoittelun perusteella löytänyt yhteisen linjansa ja identiteettinsä Bigon (2005, 60) hengessä, jossa yhteistä identiteettiä rakentaa yhteinen tiukentuva rajapolitiikka ja muiden sulkeminen ”meidän” kategorian ulkopuolelle.

Kirjoittelu oli siis kaksijakoista: kun unionin jäsenmaat löysivät poliittisen tahdon ja tekivät konkreettisen sopimuksen Turkin kanssa, myös kritiikki unionin politiikkaa kohtaan kasvoi kirjoittelussa. Toisaalta Turkin kanssa tehtyyn sopimukseen viitattiin ensimmäisenä (vaikkakin pulmallisena) ratkaisuna ”*Eurooppaa repivän ja yhtenäisyyttä koetelleen kriisin*” (HS 19.3.2016a) hoitamiselle ja sellaisena ratkaisuna, joka voisi myös toimia:

”Suomen pääministeri Juha Sipilä nousi poikkeukselliseen rooliin torstaina ja perjantaina pidetyssä Euroopan unionin ja Turkin huippukokouksessa, jossa sovittiin Eurooppaa kuukausia ravistelleen pakolais- ja siirtolaiskriisin osaratkaisusta.”(HS 20.3.2016a)

Maaliskuun 2015 Turkkiä koskevassa kirjoittelussa Turkki esitettiin aktiivisena toimijana ja EU:sta tuli toiminnan kohde, objekti. Pietikäisen (2002) mukaan teksteissä tehtyjen valintojen myötä voidaan luoda eri toimijoille toisistaan eroavia rooleja ja toimijuuksia. Joku esitetään aktiivisena toimijana ja päättäjänä ja toinen taas toiminnan kohteena tai sivustaseuraajana. Tässä on kyse siitä, millainen mielikuva luodaan vallasta ja vastuusta, mielikuva siitä, kenellä on potentiaali tehdä asioita ja toimia

sekä ottaa vastuu tehdystä ja toisaalta kuka jää tämän aloitteellisuuden, vallan ja vastuun ulkopuolelle. Tässä tapauksessa kielellisten valintojen kautta EU näyttäytyi sivustaseuraaajana ja sen alisteista asemaa suhteessa Turkkiin korostettiin. Turkki esitettiin myös vahvasti toisena suhteessa EU:hun ja meihin, länteen. Sanavalinnat, kuten ”rahastaminen” ja Turkin toiminnan esittäminen laskelmoivana, ovat oleellinen osa tätä:

”EU:lla on kiire, Turkilla ei. Turkki voi rahastaa unionin ahdingolla. Turkin kannalta ei ole järkevää panna rajoja kiinni heti ja tehdä toivottuja asioita. Turkki kyllä pystyisi siihen nopeastikin, mutta kannattavampaa on tehdä vähän ja hitaasti. [--] Turkin kannalta tilanne on se, että mitä enemmän väkeä virtaa Kreikkaan ja muualle EU:n alueelle, sitä suurempi lännen ahdinko on. Ja mitä suurempi ahdinko, sitä enemmän myönnytyksiä unionilta on puristettavissa.” (HS 9.3.2016d)

”Turkilla arvioitiin olevan tuhannen taalan paikka vaatia EU:lta myönnytyksiä, koska EU kokonaisuutena ja moni jäsenmaa erikseen on ajautunut kriisiin pakolais- ja siirtolaistaakaan takia.” (HS 8.3.2016b)

Osa Euroopan kriisi-kehystä erityisesti Turkki-kysymyksen kontekstissa oli myös sen ilmaiseminen, että EU luopuu perustavanlaatuisista arvoistaan. Uutisoinnissa nostettiin suoria lainauksia esimerkiksi YK:n pakolaisjärjestön edustajilta, jotka kertoivat vastustavansa EU:n ihmisoikeuksien vastaisia toimia. Myös huoli siitä, että unioni ei välitä enää niistä sopimuksista, joita on pidetty EU:n perustavanlaatuisen arvojen toteutumisen kannalta oleellisina, näkyi kirjoittelussa:

”Euroopan unioni ja Turkki yrittävät sopia Brysselissä toimista, joilla ihmissalakuljetus Turkista Kreikkaan loppuu. Keinot ovat niin kovia, että salakuljettajien bisnekseltä todella voi pudota pohja. Putoaako pohja myös EU-sopimuksilta ja kansainvälisiltä pakolaissopimuksilta?” (HS 18.3.2016)

Kielikuvana esimerkiksi alla näkyvä muotoilu, että EU ei pääse pakoon Turkin puristuksesta, jota itsevaltainen presidentti aikoo jatkaa, on varsin uhkaava ja vahva. Tässä rakennetaan jälleen mielikuvaa, että EU on Turkin ja sen itsevaltaisen johtajan otteessa.

”EU ei tästä puristuksesta pääse pakoon, eikä Turkin itsevaltainen presidentti Recep Tayyip Erdoğan aio olla puristamatta.” (HS 9.3.2016d)

EU-Turkki neuvotteluita käsittelevissä aineiston uutisissa käytiin läpi myös Turkin sisäpoliittista tilannetta. Käymällä sitä läpi, päästiin jälleen korostamaan Euroopan unionin kriisiä. Turkin sisäpoliittinen tilanne esitettiin yhtä paljon Euroopan ongelmana kuin Turkin sisäisenä ongelmana:

”EU:lla on kiire, Turkilla ei – ja Erdogan tietää sen. Turkin laajalevikkisimmän lehden haltuunotto oli jääkylmä suihku paitsi sananvapauden puolustajille myös Euroopan unionille.”(HS 6.3.2016a)

Turkin toiminnan todettiin myös Helsingin Sanomissa 9.3.2016 julkaistussa tekstissä olevan ”räikeässä ristiriidassa Euroopan perusarvojen kanssa” (HS 9.3.2016c). Arvoiksi mainittiin demokratia ja vapaus. Kirjoituksessa tuotiin ilmi, että tästä huolimatta EU jatkaa muodollisesti jopa jäsenyysneuvotteluita Turkin kanssa, sillä Turkki on nyt siinä asemassa, että se voi vaatia tällaista EU:lta. Kirjoituksessa todetaan, että EU tyytyy vain heristelemään sormeja Turkin jatkuvasti epädemokraattisemman kehityksen edessä. Kirjoituksessa kritisoidaan sitä, että EU on luopumassa tärkeimmistä periaatteistaan ja on sivuuttamassa identiteetilleen keskeisiä arvoja. Tämä on osa Euroopan kriisi –kehityksen sisäisen kriisin rakentumista ja kuvastaa siirtolaisuuden asettamaa uhkaa EU:n identiteetille.

Loppukaneetiksi haluan nostaa vielä yhden katkelman, joka mielestäni kattaa osuvalla tavalla koko kehityksen. Mielestäni aineistosta noussut Euroopan kriisi –kehys tiivistyy tähän 9.3.2016 julkaistun Helsingin Sanomien pääkirjoituksen tarjoamaan tilannekuvaan:

”Euroopan unioni on joutunut Turkin kanssa seinää vasten. Turvapaikanhakijoita virtaa Turkin kautta Euroopan unioniin. EU-maat eivät halua ottaa heitä näin paljon vastaan, minkä vuoksi unionimaat rakentavat rajoilleen aitoja. Kreikka ei enää pysty hoitamaan näin suuria tulijamääriä. Turvapaikkahakemusten käsittelyä ohjaava Dublinin sopimus menetti merkityksensä. Rajamuodollisuuksista vapauttava Schengenin sopimuskin meni hyllylle. Unionimaiden päättäjät syyttelevät kehityksestä toisiaan.”(HS 9.3.2016d)

Tästä löytyvät kaikki tämän kehityksen osa-alueet: alisteinen asema suhteessa Turkkiin, jäsenmaiden riittäisyys, Schengenin kaatuminen ja raja-aitojen pystyttäminen. Kaikki johtuen siirtolaistilanteesta.

6.4. Pakolaisten kriisi -kehys

Pakolaisten kriisi –kehyksessä eli uhrikehityksessä Euroopan siirtolaistilanne näyttäytyy kriisinä siirtolaisille. Se on uhrikehitys, jossa siirtolaiset ovat omien lähtömaidensa ja lähtömaiden

hallitsijoiden uhreja. Kun siirtolaiset esitetään omien lähtömaidensa uhreina, usein näissä kirjoituksissa EU-viranomainen näyttää heidän pelastajanaan, tai ainakin korostetaan, että sen pitäisi olla heidän pelastajansa. Toisaalta samaan aikaan se on uhrikehys, jossa siirtolaiset ovat EU:n ja EU:n jäsenvaltioiden ja niiden tiukkojen rajapolitiikkojen uhreja. Heidän annetaan hukkuu Välimeren, sillä laillisia reittejä unionin alueelle ei ole. EU ja sen jäsenvaltiot antavat myös heidän kärsiä kurjissa leiriolosuhteissa joko EU:n sisällä tai sen ulkorajojen tuntumassa. Tässäkin kontekstissa edelleen nähdään, että EU-viranomaisilla ja jäsenvaltioilla on vastuu huolehtia näistä ihmisistä. Siirtolaiset näyttävät aineistossa myös salakuljettajien uhreina.

Uhrirakentui aineistossa kahdella tavalla: toisaalta se näkyi toistuvina viittauksina *sotaa pakeneviin pakolaisiin*. Aineistossa toistui uutisointi siitä, että pakolaisia oli jälleen pelastettu Välimereltä. Myös hukkuneiden lukuja toisteltiin. Siirtolaiset itse eivät saaneet tämän tyyppisessä uutisoinnissa ääntänsä kuuluviin, vaan heistä puhuttiin kasvottomana massana, ”sotaa pakenevina pakolaisina”. Toinen merkittävä elementti, joka rakensi pakolaisten kriisi –kehystä, olivat Helsingin Sanomien neljä kentältä tehtyä reportaasia (Kos 7.8.2015 , Idomen 27.8.2015 ja 6.3.2016 ja Lesbos 21.3.2016), joissa kuvattiin yksityiskohtaisesti leirien kurjia olosuhteita, haastateltiin siirtolaisia ja kirjoitettiin heidän tilanteestaan ja leiriolosuhteista hyvin tunteisiin vetoavaan sävyyn. Näissä kirjoituksissa siirtolaiset saivat äänensä kuuluviin, mutta vain hyvin rajatusta näkökulmasta, jossa he joko kertoivat kotimaansa ongelmista, Välimeren pelottavasta ylityksestä, leiriolosuhteiden kurjuudesta tai epävarmasta tulevaisuudestaan. Kiinnostavaa oli myös huomata, kuinka EU-Turkki –sopimuksen solmimisen jälkeen kirjoittelussa korostui jälleen uhrikehys ohi uhkakehysten, sillä sopimusta kritisoitiin aineiston teksteissä voimakkaasti.

6.4.1. Uhri, hallinnan kohde, passiivinen objekti

Teoriaosuudessa mainitsemani toiseuttavaa uhrirakentamista oli löydettävissä läpi aineiston. Uhrirakentaminen oli pitkälti hyvin vastaavaa, kuin mitä aikaisemmissa mediatutkimuksissa on havaittu: siirtolaisten olemassaolo supistuu ja rajoittuu ”hallinnon kohteena olevan objektin rooliksi” (Horsti 2003b, 9), ja he toimivat aktiivisina tekijöinä väkivaltaisuuksissa ja avunpyynnöissä (Brookes 1995). Huomionarvoista on toki myös jo se, että kirjoituksissa, joissa näkökulma oli kriittinen esimerkiksi EU:n harjoittamaa siirtolaispolitiikkaa kohtaan, käytettiin usein termiä ”pakolainen” useammin käytetyn ”siirtolaisen” sijaan, jolloin välittömästi luotiin mielikuvaa kansainvälistä suojelua tarvitsevista henkilöistä.

Avuttomuuden kuvaaminen vie henkilöltä myös kyvyn toimijuuteen. Hän ei ole aktiivinen toimija, vaan passiivinen uhri. Passiivinen uhri taas esittäytyy toiminnan, ja kuten Horsti on havainnut, hallinnon, kohteena. Seuraava katkelma on erittäin hyvä esimerkki tästä:

”Rajan toisella puolella ihmiset kirjattiin rekisteriin, marssitettiin avustusjärjestöjen leiriin ja sieltä nopeasti busseihin, takseihin ja juniin. Kun liukuhihnalta.” (HS 27.8.2015b)

Katkelma on osa laajempaa kenttäraporttia Idomenin leiriltä, jota käsittelem tällaisen kehyksen yhteydessä paljon. Kyse on siis tilanteesta, jossa toimittaja on itse paikan päällä ja pyrkii raportoimallaan kuvaamaan ja informoimaan lukijoihinsa siitä, mitä Euroopan rajoilla tapahtuu. Toimittaja tiivistää raportoimansa tilannekuvan omien tulkintojensa ja ennakkokäsitystensä kautta. Kyseinen raportoiminen on kokonaisuudessaan tunteisiin vetoava teksti, jossa kuvaillaan leirin kurjia olosuhteita, kirjoitetaan paljon lapsista ja naisista sekä kuvaillaan ihmisten kokemaa pelkoa. Yllä oleva katkelma liittyy erityisesti passiivisten uhrien hallinnan diskurssiin. Heitä *kirjataan* ja *marssitetaan*, he ovat toiminnan passiivisia kohteita. Tämä vielä tapahtuu kuin *liukuhihnalta*, kuin kyseessä olisivat tavarat tuotantoketjulla. Kirjoittaja on huomannut kohtelun, joka vaikuttaa kasvottomien massojen hallinnoimiselta, ei ihmisten, yksilöiden tai persoonien, kohtelulta. Kirjoituksessa jäädytään kuitenkin ikään kuin tilanteen kauhistelun tasolle, maalaamaan mielikuvaa ihmisten kohtelusta kuin esineinä. Mielikuva passiivisesta kasvottomasta massasta jää vastaanottajan mieleen.

Vastaava on myös eräs väliotsikko EU-Turkki –sopimuksen jälkeen: *”Monen kerroksen väkeä – Kreikassa alkaa tulijoiden armoton lajittelu”* (HS 19.3.2016a). *Lajittelu* viittaa jälleen hyvin tekniseen toimintaan, jonka kohteena siirtolaiset ovat. Lisäksi toimintaa luonnehditaan *armottomaksi*, mikä vielä korostaa lajiteltavien alisteista asemaa lajittelijoihin nähden. Tällaisen tyyppinen kielenkäyttö ja sellaisten verbien ja verbimuotojen valinta, jossa siirtolaiset olivat toiminnan kohteena, oli toistuvaa läpi aineiston.

Erityinen huomio kiinnittyi pelastaja – pelastettava suhteeseen, joka näkyi elokuun uutisoinnissa, kun Välimeren pelastusoperaatiot sekä hukkumisluvut nousivat otsikoihin. Siirtolainen oli tässä toiminnan kohde, pelastettava objekti, kun taas Eurooppa aktiivinen (ja hyveellinen) pelastaja. Kuten mainitsin tutkielmani teoriaosuudessa, autettavista ja auttajista kirjoittelu omalta osaltaan myös legitimoit auttajan toimintaa, tässä tapauksessa siis rannikkovartiostojen ja Frontexin operaatioita

Välimerellä. Operaatioitahan on myös kritisoitu laajasti, sillä niihin liittyy valvonnan ja hallinnan elementtejä ja Välimerellä partioinnin on nähty olevan osoitus ulkorajojen tiukentamisesta ja samalla vaarantavan oikeuden ja tosiasiallisen mahdollisuuden turvapaikanhakuun. Lisäksi Nato-operaatio Sophian aloittaminen Välimerellä on aiheuttanut kritiikkiä ja huolta ihmisoikeuksien vaarantumisesta, käännytyksistä esimerkiksi Libyaan ja militarisoidun rajan kehittämisestä (esim. Amnesty International 2017; Faleg & Blockmans 2015).

Myös persoonattomuus korostui kirjoittelussa, kun pakolaisista ja siirtolaisista, välillä kymmenistä tuhansista pakolaisista ja siirtolaisista, kirjoitettiin toistuvasti homogeenisena massana. Teksteissä kerrottiin syitä, joiden vuoksi he ovat tulleet Eurooppaan, kuinka he pelkäävät Välimeren ylitystä ja millaisia toiveita heillä on tulevaisuudestaan. Persoonattoman massan mielikuvaa lisäsivät jatkuva saapuneiden ja kuolleiden lukujen toistelu. Douzinasin (2007) mukaan uhrit kuvataankin usein viattomina, voimattomina ja avuttomina ihmismassoina, joilla ei ole persoonallisuutta (Douzinas 2007, 12–13). Seuraava katkelma on erityisen yleistävä, sillä siinä siirrytään pidemmälle kuin kasvottoman massan kuvaamiseen:

”Pakolaiset ja siirtolaiset ovat usein paitsi epätoivoisia myös hyvin päättäväisiä ihmisiä, joita kiinnostaa vain määränpää.” (HS 9.3.2016)

Katkelmassa esitetään totuutena oletus siitä, millaisia luonteenpiirteitä kaikilla siirtolaisilla ja pakolaisilla on. Eurooppaan lähtöä suunnittelevien jopa miljoonien epäsäännöllisten siirtolaisten yleensä hyvin henkilökohtaiset ja yksilölliset persoonallisuuden ominaisuudet, kuten päättäväisyys, niputetaan yhdeksi kaikkia näitä ihmisiä kuvaavaksi ominaisuudeksi. Myös ajatus siitä, että jokaisella ihmisellä olisi sama tavoite ja kiinnostus (määränpää) on erittäin yleistävä. Samalla tavalla jo uhkakehyksessä esittelemäni kielelliset keinot puhua siirtolaisista hallitsemattomana massana, toimivat myös osana tätä kehystä.

Helsingin Sanomien kenttäreportaasit vilisevät tunteita herättäviä rinnastuksia siirtolaisten ja eurooppalaisten välillä. Kosilla tehty reportaasi rinnastaa kreikkalaisen lomaparatiisin turvapaikanhakijoiden leiriin. Rinnastus on sinänsä osuva, sillä heitä on majoitettu hylättyyn turistihotelliin nimeltä Captain Elias:

”Captain Eliasin hylätyt käytävät ovat täyttyneet viime kuukausina uudenlaisista matkustajista, jotka ovat ylittäneet Egeanmeren kiihkerissä kumiveneissä henkensä uhalla. [--] Siivu ylikypsää vesimelonia, pala patonkia ja paistettuja kasviksia foliokipossa – siinä Captain Eliasin buffetpöytä. Sekin on luksusta hylätyssä hotellissa,

jossa ei ole sähköä tai lämmintä vettä. Captain Eliasin asukkaat kutsuvat irvokasta lomaparatiisiaan vain sanalla camp, leiri.” (HS 7.8.2015)

Rinnastus uudenlaisiin matkustajiin ja buffetpöytään on kuitenkin myös voimakas tunteisiin vetoava keino. Sillä pyritään vaikuttamaan lukijaan ja mielestäni sillä haetaan jonkin tasoista shokkiefektiä. On ilmiselvää, että alikehittyneiden maiden konfliktialueilta epäsäännöllisesti EU:n alueelle suunnanneet, pääosan omaisuudestaan kotimaahansa jättäneet henkilöt, jotka vielä ovat saapuneet kantokyvyltään heikoille Kreikan saarille, kohtaavat hyvin erilaisen tilanteen kuin varakkaat länsimaiset turistit. Lisäksi sanvalinnat, kuten *kiikkerät kumiveneet* sekä *henkensä uhalla* saapuminen ovat omiaan korostamaan näiden ihmisten heikkoa asemaa.

Vastaavia rinnastuksia löytyy myös Idomenissa maaliskuussa 2016 tehdystä leiriolosuhteista kertovasta reportaasista:

” [--] Piman Ali [--] katsoo, kun hänen viisivuotias tyttärensä Sama Ibrahim esittää hittiirretyn tunnuskappaletta pimeässä leirissä vähän ennen nukkumaanmenoaikaa. Tuhansien suomalaistytöjen tavoin Sama rakastaa Frozen-sadun Elsaa. ” (HS 6.3.2016c)

”Näkymä Idomenissa on kuin suviseurat helvetistä. Värikkäät kupoliteltat täplittävät peltoa. Avustusjärjestöjen isoihin valkoisiin teltoihin mahtuu vain murto-osa leirin asukkaista.” (HS 6.3.2016c)

Reportaasissa kuvataan kylmyyttä, tauteja ja mutaista peltoa. Reportaasi on tehty tilanteessa, jossa Kreikan ja Makedonian vastainen raja on suljettu ja tuhannet ihmiset ovat jääneet jumiin rajalle. Naisten ja lasten määrää korostetaan. Tässä myös syyrialaista tyttö Sama Ibrahim rinnastetaan suoraan suomalaistytöihin ja hänen äitinsä kokemaa huolta lapsistaan kuvaillaan. Rinnastuksella haetaan selvää kontrastia ja tilanteen epäreiluutta ja pyritään herättämään vastaanottajan myötätunto. Entä jos oma lapsesi joutuisi elämään näin? Leiriolosuhteiden kuvailu jatkuu rinnastuksella *kuin suviseurat helvetistä*. Suviseurat on uskonnollinen kesäjuhlaan, jossa on tapana yöpyä teltoissa leiriolosuhteissa. Lausahduksella tuodaan rinnastus jälleen suoraan suomalaisiin mieliin ja haetaan mahdollisimman suurta kontrastia uskonnollisen suuren kesäjuhlan ja leirihelvetin välillä.

6.4.2. Kenen uhreja?

Joissakin aineiston teksteissä, erityisesti kentällä kirjoitetuissa tilannereportaaseissa, näkyi alusta asti asetettu lähtöoletus siitä, että kirjoituksessa esitellyt ihmiset ovat paenneet oikeutetusta syystä kotimaastaan. He ovat siis kotimaansa ja kotialueensa tilanteen ja valtaapitävien uhreja ja heidän

henkilökohtainen kriisinsä johtuu siitä. Tämä kävi ilmi taustoituksista, joissa avattiin lyhyesti Lähi-idän konfliktia ja yleisiä syitä lähdölle, sekä suorista lainauksista, joissa siirtolaiset saivat itse kertoa minkä vuoksi he ovat jättäneet kotimaansa. Heidän kertomuksiaan niistä syistä, joiden vuoksi heidän oli lähdettävä, ei reportaaseissa kyseenalaisteta tai esimerkiksi mainita, että haastatellun tarinaa ei voida vahvistaa. Vastoin tätä kuitenkin esimerkiksi erään miehen (HS 27.8.2015b) kertoessa, että häntä salakuljettanut vene on uponnut Välimerellä ja että rajavartioston joukot pelastivat hänet, on tekstiin lisätty huomio, ettei tätä tarinaa voida vahvistaa. Ihmisten kertomukset kotimaidensa tilanteesta sekä heidän henkilökohtaisista ja pakottavista syistään lähteä otetaan annettuina. Tämä vahvistaa mielikuvaa siitä, että kaikki nämä ihmiset todella ovat paenneet pakon edessä.

Idomenia käsittelevä kenttäraportti (HS 27.8.2016) on hyvä esimerkki tästä: *”Monien tulijoiden tarinoita kuunnellessa ei syntynyt epäselvyyttä siitä, ovatko he kotimaassaan kärsineet.”* Jutussa nostetaan esimerkeiksi kahden miehen kertomukset sodasta ja pommeista. Heidät esitetään voimakkaasti kotialueensa uhreina.

Kenttäraportit eivät kuitenkaan olleet ainoita laatuaan, vaan siirtolaistilanteeseen johtaneita syitä avattiin esimerkiksi näin:

” Sisällisodan katveessa Irakiin ja Syyrian on noussut jihadistijärjestö Isisin hirmuvalta. Isis haluaa tappaa ja alistaa valtaansa muslimit, kristityt, juutalaiset, jesidit – kaikki, jotka eivät taivu heidän julman ideologiansa edessä.

Ihmiset pakenevat tuota hulluutta kauhun vallassa, eikä ihme.” (HS 22.8.2016)

Kyseessä on ainoa aineiston kirjoitus, joka on omistettu pelkästään siirtolaistilanteeseen johtaneiden syiden arvioinnille. Kyseessä ei ole analyttinen kirjoitus, vaan ulkomaansivujen näkökulma-artikkeli, jossa toimittaja avaa yksinkertaistetusti syitä siirtolaisten liikkeelle lähtemiselle Lähi-idästä. Kirjoituksesta kuten myös ylläolevasta katkelmasta huokuu vahva ajatus siitä, että lähtö Eurooppaan on täysin oikeutettu ja ymmärrettävä teko. Nämä ihmiset pakenevat *kauhun vallassa* hirmuvaltaa, jossa ISIS haluaa tappaa ja alistaa heidät. Kirjoituksessa siirtolaiset myös esitetään vahvasti ISISin uhreina ja Euroopalla nähdään olevan vastuu vaikuttaa lähtömaan tilanteeseen sekä auttaa alueelleen saapuneita, turvapaikkaa hakevia ihmisiä. Ajatus siitä, että Eurooppaan tulleet ihmiset ovat paenneet sotaa ja kauhuja, sisältää jo kansainvälisen oikeuden näkökulmasta ajatuksen siitä, että nämä henkilöt ovat tulleet EU-alueelle laillisesti ja että heidän tulee saada kansainvälistä suojelua. Kirjoitus loppuu näin:

”Hätää kärsivien turvapaikanhakijoiden auttaminen on tässä urakassa vain välttämätöntä ensiapua.” (HS 22.8.2016)

Sen lisäksi, että siirtolaiset esitettiin lähtöalueidensa konfliktien uhreina, heidät esitettiin myös EU:n ja EU:n jäsenvaltioiden uhreina. He olivat tulleet Eurooppaan etsimään turvaa, mutta Eurooppa, vastoin odotuksia, esti heidän pääsyn alueelleen ja kohteli heitä huonosti:

”Ovi Eurooppaan sulkeutui naisten ja lasten edestä – pakolaisten enemmistö ei enää ole nuoria miehiä. Syyrialainen Iwan, 9, on nukkunut kaksi viikkoa mutaisella pellolla. Pääsy Eurooppaan on epävarmaa.” (HS 6.3.2016c)

Kosilta tehdyssä reportaasissa nostettiin erään siirtolaismiehen lainaus:

”Minusta tämä näyttää siltä, kuin olisimme jossain kehitysmaassa. Ei vessoja, ei vettä. Mitä tässä voi sanoa, olemme odottaneet [rekisteröitymistä] jo kymmenen päivää”, Shareef sanoi uutistoimisto Reutersin mukaan. ”Onko tämä Eurooppaa? Jos tämä on Eurooppaa, voimme mennä takaisin Syyriaan, Maliin tai Jemeniin.” (HS 13.8.2015a)

Sen lisäksi, että kirjoittelussa tuodaan ilmi Euroopan luoneen olot, joissa pakolaislapset nukkuvat mutaisella pellolla epävarmana tulevaisuudestaan ja konfliktialueilta saapuvat siirtolaiset jopa kyseenalaistavat, voiko Eurooppa olla tällainen olosuhteiden ollessa niin huonot, tämän tyylinen kirjoittelu tukee myös Euroopan kriisi-kehystä. Voiko ihmisoikeuksia kunnioittava rikas Eurooppa kohdella konfliktialueilta saapuvia tällä tavalla?

Siirtolaisten esitettiin jääneen myös EU-politiikan ja sen nopeiden muutosten uhreiksi:

”Idomenin leiriläiset ovat jääneet vanhojen ja uusien käytäntöjen väliin. EU:n kyvyttömyys johdonmukaiseen pakolaispolitiikkaan on johtanut tilanteeseen, jossa tuhannet lapset odottavat seuraavaa nytkähdystä nukkuen mudassa.” (HS 6.3.2017)

Unionin kyvyttömyys on siis johtanut tilanteeseen, jossa tuhannet lapset kärsivät. Lasten kärsimyksen korostaminen on tehokasta, kun halutaan puhua uhreista: lapset nähdään kaikista viattomimpina siirtolaistilanteeseen. He ovat lisäksi hyvin haavoittuva ryhmä, eikä monen ihmisen oikeustajuun sovi lasten kaltokohtelu. Kirjoituksessa olisi toinen sävy, mikäli siinä puhuttaisiin myös niistä aikuisista miehistä, joita leirillä on.

Aineistossa oli nähtävissä siirtolaisten niin sanottu tuplauhriutuminen: aluksi he olivat lähtömaansa uhreja ja saapuessaan Eurooppaan, heistä tuli myös unionin ja sen jäsenvaltioiden uhreja. Unionin olisi tämänkin kehyksen valossa pitänyt pystyä johdonmukaisesti puuttumaan ja reagoimaan siirtolaistilanteeseen. Nyt ei ollut kuitenkaan kyse uhkakehyksen mukaisesta tehokkaasta rajojen turvaamisesta tai ihmisvirtojen pysäyttämisestä, vaan Eurooppaan pyrkivien *pakolaisten* inhimillisestä ja lainmukaisesta kohtelusta. Euroopan unionin kyvyttömyys päätöksentekoon oli yhteistä molemmissa kehyksissä, mutta päätösten tavoitteet erosivat toisistaan.

Helsingin Sanomien maaliskuun 2016 lopun pääkirjoituksessa otettiin voimakkaasti kantaa EU-Turkki sopimukseen ja siihen, miten EU-kohtelee siirtolaisia. EU-Turkki sopimuksen myötä siirtolaisten kriisi tuntui syventyvän:

”EU:n onkin vaikea olla vakuuttava. Unionin päättäjät käyvät kauppaa hengenhädässä pakenevilla ihmisillä – muun muassa siksi, että päättäjien oma poliittinen asema ei horjuisi pakolaisvastaisuuden kasvaessa.” (HS 19.3.2016b)

Jälleen kerran sana ”pakolainen” on valittu kuvaamaan Euroopan alueelle tulleita ja pyrkiviä siirtolaisia. Heidän kuvataan lisäksi olevan hengenhädässä. Tästä huolimatta EU:n päättäjät toimivat itsekkäästi ja tekevät poliittiset päätökset oma vallanjanonsa edellä. Tässä siirtolaisista on tullut eurooppalaisten poliitikkojen itsekkyyden uhreja.

Siirtolaiset esitetään myös salakuljettajien uhreina. Helsingin Sanomissa 29.8.2015 julkaistussa artikkelissa kosken Itävallasta löytynyttä salakuljetusrekkaa, jonka sisälle oli menehtynyt 71 ihmistä, kerrotaan salakuljettajien huijaavan rahaa henkensä edestä pakenevilta ihmisiltä. Autosta löytyneisiin uhreihin viitataan termillä ”pakolainen”, jolloin korostetaan heidän muutenkin järkyttävän kuolemansa kohtuuttomuutta. Artikkelissa kuvataan myös, kuinka Eurooppaan ja sen sisällä salakuljetettavat ihmiset elävät sodan ja vainon keskellä. Tekstissä korostetaan mielikuvaa, että heillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin antautua salakuljettajien armoille. Myös EU ja jäsenvaltiot saavat jutussa kritiikkiä osakseen, sillä EU ei ole saanut kitkettä salakuljetusta eikä rikollisverkostoja. Näin ollen Itävallassa menehtyneet ihmiset sekä muut heidän tilanteessaan olevat näyttävät salakuljettajien ja EU:n uhreina. Kuten aikaisemminkin, siirtolaisten alisteinen asema ja passiivisuus korostuvat, heille *myydään unelmia, salakuljetetaan ja rahastetaan.*

Tilanteet, jossa aineistossa annettiin ääni siirtolaisille, vahvistivat pakolaisten kriisi –kehystä. Haastatteluita ja suoria lainauksia siirtolaisilta näkyi ainoastaan kentällä tehdyissä reportaaseissa sekä yhdessä henkilö-jutussa, joka oli tehty Saksaan asettuneesta miehestä. Kaikissa tapauksissa, joissa siirtolaisia esiteltiin henkilöinä, persoonina ja heidän ajatuksiaan julkaistiin, kyseessä olivat sellaiset henkilöt, joihin ”meidän” on helppo samastua. Oli insinööriä, englanninkielenopettajaa, perheen äitiä ja Frozen- elokuvaa rakastava pikkutyttö. Kosilla tehdyssä jutussa mainittiin leiriltä löytyvän lääkäreitä, yliopisto-opiskelijoita ja arkkitehtejä. Samalla kun näiden henkilöiden samanlaisuutta ”meihin” korostettiin, korostettiin myös heidän erilaisuuttaan muihin leiriläisiin.

””Ei tämä ole paikka lapsille”, Chionidou sanoo ja osoittaa ruokajonoa, jossa on juuri puhjennut tappelu. Nuori mies kuristaa toista ja heittää tämän viereisen teltan päälle. Teltasta pakenee pieni tyttö.” (HS 6.3.2016c)

Tällä tavalla joistakin henkilöistä, tiettyjen kriteerien ja kategorioiden kautta (koulutus, ikä ja sukupuoli) rakennettiin enemmän ”meidän” kaltaisiamme. Heillekin leirillä olevat ”toiset” olivat vieraita, pelottavia, arvaamattomia ja väkivaltaisia. Teksteissä siirtolaisista tehtiin toistensa uhreja ja huomionarvoista on erityisesti se, että uhreja olivat ”meidän” kaltaistemme. Ääni annettiinkin vain niille, jotka olivat näennäisesti kuin me.

”Syyriassa keskiluokkaista elämää viettänyt nainen on turhautunut likaisiin ja vaarallisiin olosuhteisiin Kosin hotellileirillä. Hänen kaltaisiaan on Captain Eliasissa lukuisia: insinöörejä, lääkäreitä, arkkitehtejä ja yliopistojen opiskelijoita – riittävän nuoria, terveitä ja varakkaita selvitäkseen pakomatka.” (HS 7.8.2015)

Jokaisesta leirejä kuvanneesta tekstistä löytyi viittauksia siihen, kuinka naiset ja lapset pelkäsivät leireillä oleskelevia väkivaltaisia miehiä ja että leirin kiristynyt tunnelma pelotti heitä. Lisäksi viitattiin esimerkiksi syyrialaiseen Taleban-järjestöä paenneeseen englanninopettajaan, joka kertoi mieluummin käyttävänsä vähät rahansa ruuan ostamiseen, kuin seisomiseen avustajien ruokajonossa. Syyksi hän kertoi, että hänen vahvuutensa ei ole fyysinen voima vaan ajattelu. Tällaisia ihmisiä me tekstin vastaanottajatkin todennäköisesti haluamme kotimaihimme? Entä kaikki muut sotaa paenneet ihmiset, myös ne, jotka tappelevat leipäjonoissa tai joita lapset pelkäävät leireillä. Ovatko he suojelua ansaitsevia uhreja?

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1. Kehykset asetettuna Entmanin kehysmalliin

Kuten menetelmä-luvussa esittelin, käytin analyysissäni myös Entmanin kehysmallia, jonka mukaan kehyksestä voidaan löytää ongelma, ongelman syy, ongelman vaikutukset ja ratkaisu ongelmaan. Olen koonnut kehysanalyysin avulla aineistostani löytämät kehykset Entmanin mallin mukaisesti taulukkoon (Taulukko 2.). Entman antaa tällä tavoin oivan työkalun analyysini tulosten jäsentelyyn. Kehysten purkaminen osiin ja asettaminen Entmanin malliin antaa käsityksen siitä, kuinka eri kehyksissä tilannemääritelmä oli todella tehty eri kehyksissä hyvin eri lähtökohdista.

7.1.1. Taulukko 2: Tulokset asetettuna Entmanin kehysmalliin.

Kehys	Ongelma	Syy	Ongelman vaikutukset	Ratkaisu
Uhka	Siirtolaistilanne heikentää EU-alueen turvallisuutta, yhtenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta	Siirtolaisuuden vääjäämättömyys; rikollisuus on osa siirtolaisuutta; heikko rajavalvonta; epäonnistunut ihmismassojen hallinta	EU-alueen turvallisuustilanne huononee; kansainvälinen rikollisuus; vakaus ja järjestys EU-alueella kärsivät	Parempi ihmisten valvonta ja hallinta; tehokas rajavalvonta; yhteistyö EU-maiden välillä; yhteistyö kolmansien maiden (erityisesti Turkki) kanssa; vääjäämättömyyteen ei ratkaisua
EU:n kriisi	Siirtolaistilanne haastaa EU:n perusperiaatteet (vapaa liikkuvuus, ihmisoikeudet, yhteiset menettelytavat ja pelisäännöt); asettaa EU:n alisteiseen asemaan suhteessa Turkkiin	Kansallisvaltioiden omat intressit ja reaktiot; EU:n huono kyky reagoida yhtenäisesti	EU uhkaa mennä rikki; Schengen ei toimi; taloudelliset vaikeudet ja kriisi kriisissä; jäsenvaltioiden riittäisyys; riippuvaisuus Turkista	Yhtenäinen EU-politiikka; vastuunjako jäsenvaltioiden kesken; lähtöalueiden kriisin ratkaiseminen
Pakolaisten kriisi	Pakolaiset kärsivät niin kotimaassaan, matkalla kuin EU:ssa	Pakolaisten kotialueen sodat; EU:n epäonnistunut vastaanotto; EU:n tiukka rajapolitiikka; salakuljettajien toiminta; toiset siirtolaiset leireillä	Naisten ja lasten kärsimys EU:n alueella; pakolaiset kuolevat matkalla kohti Eurooppaa	Vastuunjako EU-jäsenvaltioiden välillä; ihmissalakuljetuksen lopettaminen; pakolaisten vastaanottaminen EU-maihin

Kuten taulukosta ilmenee, uhkakehyksessä ongelmaksi muodostui se, että siirtolaistilanne heikentää EU-alueen turvallisuutta ja vakautta sekä vaarantaa sen itsemääräämisoikeuden. Tämän nähtiin johtuvan siitä, että siirtolaisuus ilmiönä on vääjäämätön ja siihen ilmiönä siihen liittyy esimerkiksi

rikollisuutta. Tämä yhdistettynä epäonnistuneeseen rajavalvontaan ja epäonnistuneeseen ihmismassojen hallintaan siirtolaistilanne tulee vaikuttamaan EU-alueen turvallisuustilanteeseen negatiivisesti. Lisäksi kansainvälinen rikollisuus uhkaa lisääntyä ja vakaus ja järjestys unionin alueella kärsivät. Ratkaisuna kehysten asettamaan ongelmaan kehys tarjosi tehokkaampaa rajavalvontaa ja ihmisten kontrollointia ja tiiviimpää yhteistyötä erityisesti unionin jäsenvaltioiden, mutta myös kolmansien maiden välillä. Ilmiön vääjäämättömyyteen ei ollut ratkaisua. EU:n kriisi – kehysten kohdalla ongelmana taas oli se, että siirtolaistilanne haastaa unionin perusarvot ja asettaa EU:n alisteiseen asemaan suhteessa Turkkiin. Tilanteeseen oli päädytty, koska siirtolaistilanne paljasti, että jäsenvaltiot toimivat kansallisten etujensa mukaisesti, usein jopa yhteisiä sääntöjä vastaan. Tämän vaikutuksesta jopa EU:n olemassaolo vaarantui ja se joutui tilanteeseen, jossa se oli riippuvainen Turkista. Ratkaisuna kehyksestä nousi yhteinen politiikka jäsenvaltioiden kesken sekä lähtöalueiden kriisin ratkaiseminen, jotta siirtolaisuus loppuisi. Pakolaisten kriisi –kehyksessä huolen kohde siirtyi siirtolaisiin itseensä. Heidän nähtiin kärsivän niin kotimaassaan, matkalla Eurooppaan ja EU:ssa. Tämän nähtiin johtuvan kotialueiden huonosta tilanteesta, EU:n epäonnistumisesta vastaanoton ja rajapolitiikan suhteen sekä salakuljettajien toiminnasta. Leireillä he kärsivät myös toistensa toimesta. Ongelman vaikutuksina tuotiin esiin erityisesti naisten ja lasten kärsimys sekä se, että pakolaisia hukkuu Välimeren tai muutoin menehtyy matkalla Eurooppaan. Ratkaisuna näihin ongelmiin nähtiin pakolaisten vastaanottaminen EU:n alueelle (naiset ja lapset korostuivat jälleen), ihmissalakuljetuksen lopettaminen ja parempi yhteistyö unionin jäsenvaltioiden välillä.

Seuraavaksi siirryn analyysini tulosten pohdintaan ja arvioin Helsingin Sanomista löytyneitä kehymiä vasten unionin ja jäsenvaltioiden tekemään politiikkaa.

7.2. Pohdinta

Analyysissäni pyrin D'Angelon a) -vaihtoehdon mukaiseen kehysten tunnistamiseen aineistosta sekä b) -vaihtoehdon mukaiseen tarkasteluun siitä, miten kehykset on luotu. Tunnistin aineistostani kolme eri kehystä, jotka olivat siis 1) Uhkakehys 2) Euroopan kriisi –kehys ja 3) Pakolaisten kriisi –kehys. Kehykset oli luotu pitkälti sanavalintojen, metaforien ja vertausten kautta. Lisäksi esimerkiksi Euroopan kriisi-kehyksessä rakentui tarina, jossa kriisin syyt ja seuraukset oli esitetty selkeästi. Tämän jälkeen purin kehykset Entmanin kehysmallin mukaisesti osiin siten, että erotin kehyksistä ongelman, syyn, ongelman vaikutukset ja kehyksessä esitetyn ratkaisun. Ne on esitelty taulukossa 2.

Helsingin Sanomien kirjoittelu uudelleen rakentaa tutkielmassa käytetyn teoreettisen viitekehyksen antamia ennako-oletuksia siltä osin, että siirtolaisuus esitetään uhkana ja siirtolainen itse kutistuu passiiviseksi hallinnan objektiksi ja uhriksi tai toisaalta uhkaavaksi henkilöksi. Ennako-oletukseni olikin, että Helsingin Sanomat kehystää siirtolaisuutta uhkana eurooppalaisille valtioille ja EU:lle ja että tämä uhka saattaa näyttäytyä EU:ta yhdistävänä tekijänä. Oletin myös, että Helsingin Sanomien kirjoittelu esittää siirtolaiset passiivisina ja toiminnan objekteina. Nämä kaikki elementit olivat löydettävissä aineistostani. Olin kuitenkin yllättynyt, kuinka suuren painoarvon erityisesti maaliskuun 2016 kirjoittelussa Euroopan kriisi –kehys sai. Tässä kehyksessä siirtolaisten asettama uhka ja ongelmat asettuivatkin EU:n yhteistä identiteettiä heikentäväksi ja vaarantavaksi tekijäksi, kun jäsenvaltiot toimivat itsenäisesti. Yllättävintä oli, että merkittävään EU:ta kriisiyttävään rooliin nousi Turkki, eivät siirtolaiset. Turkki ja pakotettu yhteistyö sen kanssa toimi uhkana EU:n identiteetin kannalta perustavanlaatuisille arvoille. Siirtolaiset jäivät tässä kaikessa sivuosaan, he jäivät pelinappuloiksi, ”hallinnan objekteiksi” EU:n ja Turkin välisen ja voimasuhteen ruotimisessa.

Aineistosta nousi myös toinen tulkinta EU-Turkki –sopimuksesta. Sen myötä EU siirtyi jälleen yhtenäisyyden polulle ja kohti eurooppalaista ratkaisua, kun Turkki-sopu saatiin aikaan. Tämä heijastelee erittäin selvästi Bigon ajatusta siitä, että eurooppalainen identiteetti uhkaa rakentua yhteisten vihollisten varaan ja siirtolaisuuden pysäyttäminen on keino luoda tunne yhteisestä identiteetistä. Tässä niin Turkki kuin EU:n alueelle pyrkivät siirtolaisetkin näyttävästi ”toisena”, jota vasten EU oli niistä eroava toimija. Bigon mukaan eurooppalaista identiteettiä on alleviivannut epävarmuus, sillä unionin kääntöpuolena on ollut ristiriita sen välillä, että unioni on heterogeeninen, mutta samalla on koettu paineita luoda yhtenäistä politiikka. Unioni on kuitenkin onnistunut olemaan samanmielinen tiukentuvasta ulkorajapolitiikasta, jolloin yhteinen, eurooppalainen identiteetti on rakentunut Bigon siirtolaisuuden pysäyttämiseksi ja tiukemmille ulkorajoille. (Bigo 2005, 60.)

Helsingin Sanomissa Turkki-sopu esitettiin käännekohtana, jossa EU:n jäsenvaltiot löysivät lopulta yhteisen sävelen ja yhteiset ratkaisut. Yhtäkkiä sopimuksen synnyttyä Helsingin Sanomissa kirjoitettiin ensimmäistä kertaa, että Eurooppa on onnistunut viemään läpi yhteisen, konkreettisen ratkaisun ja suunta näytti olevan kääntynyt eripuraisesta Euroopasta kohti yhteistä linjaa. Vielä sopimusta edeltävinä päivinä kirjoitettiin, että Eurooppa on pakotettu sopimukseen vastentahtoisesti. Lukijasta tuntui kuin EU olisi kirjoittelun perusteella löytänyt yhteisen linjansa ja identiteettinsä Bigon hengessä, jossa yhteistä identiteettiä rakentaa yhteinen tiukentuva rajapolitiikka ja muiden sulkeminen ”meidän” kategorian ulkopuolelle. Tässä tapauksessa identiteetti rakentui siis vasten

Turkkia ja vasten siirtolaisia. Näin Helsingin Sanomat osallistui omalta osaltaan eurooppalaisen identiteetin vahvistamiseen ulossulkemisen kautta.

Ei voida kuitenkaan ajatella, että siirtolaistilanne olisi lähtökohtaisesti vahvistanut EU:n identiteettiä Helsingin Sanomien kirjoittelussa. Euroopan kriisi –kehyksessä esiin noussut jäsenvaltioiden keskinäinen eripura ja itse käytännön politiikassakin tapahtuneet yksittäisten valtioiden suvereenit päätökset mm. raja-aidoista tai rajatarkastusten käyttöönotosta – tai toisaalta rajojen pitämisestä auki – ovat osoitus siitä, ettei Helsingin Sanomien kirjoittelu EU:n ja jäsenvaltioiden harjoittamasta siirtolaispolitiikasta ole missään nimessä pelkästään eurooppalaisen identiteetin rakentamisen väline. Tämä oli nähtävissä myös käytännön politiikan tasolla: vuosien 2015-2016 siirtolaistilanteessa tehdyt yksittäisten jäsenvaltioiden omat linjanvedot ottivat käytännössä etäisyyttä unioniin ja eurooppalaisuuteen. Valinnat siitä, miten valtiot toimivat tässä tilanteessa viestittivät selvästi etäisyyden ottamista unionista (kuten Unkari ja sen rakentama aita) tai toisaalta eurooppalaisiin arvoihin sitoutumista (kuten Merkelin julistus ottaa kaikki syyrialaiset vastaan).

Helsingin Sanomat esitti ajoittain voimakastakin kritiikkiä EU-politiikkaa ja jäsenvaltioiden harjoittamaa politiikkaa kohtaan. Erityisen paheksuttavana nähtiin suvereenit päätökset sulkea rajoja tai rakentaa raja-aitoja. Kritiikin pääkohde oli kuitenkin EU-Turkki –sopimus. Myös EU:n kyvyttömyys toimia Välimeren humanitaarisen kriisin edessä, ihmisten odotuttaminen leireissä sekä kyvyttömyys toimia yhteistyöhön nähtiin paheksuttavana. Helsingin Sanomien antama kritiikki oli mielestäni hyvin linjassa käytännön politiikkaa arvioineen tutkimuskirjallisuuden kanssa, jonka mukaan EU ei pystynyt erityisesti vuonna 2015 ottamaan käyttöön riittävästi konkreettisia toimia Välimeren humanitaarisen tilanteen parantamiseksi, ei löytänyt riittävästi luottamusta ja solidaarisuutta jäsenvaltioiden välillä, jotta yhteiset vastuunjako-ohjelmat olisivat toimineet ja keskittyi liiaksi turvallisuuskeskeisiin politiikkoihin.

Helsingin Sanomien kirjoittelusta loisti poissaolollaan ajatus siitä, että Eurooppaan tulisi luoda laillisia reittejä, joita pitkin siirtolaiset voisivat saapua unionin alueelle kokematta vaarallista merimatkaa tai huonoja leiriolosuhteita. Helsingin Sanomat ei myöskään voimakkaasta unioniin kohdistuneesta kritiikistä huolimatta mennyt pintaa syvemmälle ja selittänyt, mikä EU:n lainsäädännössä on johtanut siihen, etteivät siirtolaiset voi esimerkiksi lentää turvallisesti unionin alueelle. Tämä on merkillistä, sillä taustoittavia ja analysoivia tekstejä julkaistiin verrattain paljon. Esimerkiksi kahdessa jutussa keskityttiin nimenomaan salakuljetukseen ja sen taustailmiöihin, kuitenkin kertaakaan avaamatta tarvetta salakuljetukselle muutoin kuin toteamalla, etteivät

lähtömaista tulevat ihmiset saa viisumeita. Tämä todennäköisesti johtuu siitä, ettei sanomalehdessä yksinkertaisesti ole aikaa, eikä sen tarkoitukseen ole, taustoittaa ilmiöitä pohjamutia myöten. Joka päivälle on tuotettava uutta materiaalia kiireisessä aikataulussa, jolloin vallitsevat tilanneanalyysit, kehykset, toistuvat. Näin ollen aidosti analyttiselle journalismille jää vähän aikaa. Samalla myös on huomioitava lukijat, joille media jatkuvasti pelkistää ja yksinkertaistaa ilmiöitä laidasta laitaan. On kuitenkin sääli, että julkaisu, joka on jo tehnyt valinnan lähteä toistuvan kriittiselle linjalle jotakin politiikkaa kohtaan, ei asetu esittämään kritisoimalleen ongelmalle ratkaisua tai menemään syvemmälle kritisoimaansa ongelmaan.

Sama ilmiö näkyi myös EU-politiikan konkreettisista saavutuksista uutisoimisessa. Helsingin Sanomissa ei voimakkaasta EU:n saamattomuutta kohtaan esitetystä kritiikistä huolimatta avattu unionin jo käyttöön ottamia työkaluja, kuten uudelleensijoitus-mekanismia tai sen julkaisemia lyhyen ja pitkäkätäimen toimia ja niiden käyttöönoton aikataulua. Välimeren valvonta- ja pelastusoperaatioiden vahvistamisesta uutisoitiin lyhyesti. Tämä toki johtune osittain myös siitä, ettei muita merkittäviä EU-tason päätöksiä kuin Turkki-sopimus tehty tarkastelemillani ajanjaksoilla.

Sama täsmentymättömyys näkyi siinä, ettei Helsingin Sanomat valitettavasti avannut aineistossani olleissa jutuissa lainkaan pakolaisen määritelmää tai niitä tiukkoja edellytyksiä, joita kansainvälisen suojelun myöntäminen vaatii. Tunteisiin vetoavissa jutuissa, joissa kerrottiin esimerkiksi naisten ja lasten jättämisestä rajojen ulkopuolelle, annettiin ymmärtää, että he ovat kansainvälisen suojelun tarpeessa avaamatta sitä tosiasiaa, ettei moni näistäkään henkilöistä täytä tiukkaa pakolaisen kategoriaa. Tällaiset avaukset olisivat omalta osaltaan voineet johtaa myös sen pohtimiseen, onko kansainvälisen suojelun kategoria liian ulossulkeva ja EU:n siirtolaispolitiikka tätä kautta ongelmallinen. Tästä olisi jälleen päästy ajatukseen siitä, että muiden väylien avaaminen unionin alueelle on tärkeää ja nostettu tätä näkökulmaa julkiseen keskusteluun. Ei siis pelkästään siksi, että fyysinen saapuminen olisi mahdollisimman turvallista, vaan myös siksi, että kansainvälisen suojelun kategoria on varsin rajattu. Kansainvälisen suojelun kategorian ulossulkevuutta on tosin myöhemmin käsitelty kriittisessä hengessä Helsingin Sanomissa, kun Suomeen vuonna 2015 saapuneet turvapaikanhakijat ovat saaneet Maahanmuuttovirastolta kansainvälistä suojelua koskevia päätöksiä ja kielteisten päätösten määrä on ollut suuri.

Silmiinpistävää oli se, ettei siirtolaistilannetta käsitelty lainkaan positiivisesta näkökulmasta. Kirjoittelussa ei siis avattu mahdollisuuksia tai positiivisia seurauksia, joita siirtolaistilanne voisi Euroopalle tuoda. Vastaavasti ei myöskään kirjoitettu esimerkiksi siirtolaisia itseään käsittelevissä

jutuissa yhdestäkään henkilöstä näkökulmasta, jossa hänen siirtymisensä Eurooppaan olisi tuottanut hänelle hyvän lopputuloksen, vaan kirjoittelu keskittyi heidän kokemaansa epävarmuuteen, pelkoon, ahdistukseen, huonoihin leirioloihin ja negatiivisiin kokemuksiin kotimaasta tai matkareitiltä.

Analyysini siis paljasti, että Helsingin Sanomien kirjoittelu kehysti Euroopan siirtolaistilannetta 2015 – 2016 varsin kriisi-painotteisesta näkökulmasta, kuitenkin siten, että tilannetta kehystettiin kolmen toisistaan erottuvan kehyksen kautta: 1) Uhkakehyksen 2) Euroopan kriisi –kehyksen ja 3) Pakolaisten kriisi –kehyksen. Uutisointi näyttäytyi kriittisenä sekä EU:n tekemää politiikkaa kohtaan, kuten myös jäsenvaltioiden itsenäisiä ratkaisuja kohtaan. Helsingin Sanomat vahvisti ja uudelleen rakensi käsitystä heikosta eurooppalaisesta identiteetistä. Tästä poikkeustapauksena nousi Turkki-sopimus, joka yllättäen kääntyi osoitukseksi yhdessä ja päättäväisesti toimivasta EU:sta. Samalla siirtolaisuuden mahdollisuuksista ei kirjoitettu lainkaan, eikä muita siirtolaisuuden muotoja tukevan politiikan tarpeesta kirjoitettu. Entmanin näkemys kehyksestä, joka sisältää syyn, ongelman ja ratkaisun, oli tässä tutkimuksessa hyödyllinen, sillä se ohjasi analyysissä huomion kehyksessä tarjottuihin ratkaisuihin. Näin myös minun oli mahdollista huomata, että Helsingin Sanomissa tarjotut ratkaisut jäivät täsmentymättömiksi, eivätkä juuri sisältäneet avauksia totutun tilannemääritelmän ulkopuolelta tai tuoneet konkreettisia avauksia.

8. LÄHTEET

Aineisto

HS 1.8.2015: “Ulkoasianvaliokunta hyväksyi pikaisesti Välimeri-operaation”, Liimatainen, Karoliina. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 3.8.2015: “1800 siirtolaista pelastui Välimerellä”, Ortamo, Simo. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 7.8.2015: “Tuhannet siirtolaiset yllättivät Kreikan lomasaaret – Kosilla hylätty hotelli muuttui pakolaisleiriksi”, Liimatainen, Karoliina. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 13.8.2015a: “Siirtolaismäärät ovat ajaneet Kosin kaaokseen”, Tuohinen, Petteri. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 13.8.2015b: “Lomasaarilla on Kreikan akuutein kriisi”. Liimatainen, Karoliina. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 18.8.2015: “Pakolaisvirrat syntyvät kriiseistä eivätkä avustusoperaatioista”. Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 19.8.2015: “”Miksi lähes kaikki pakolaiset ovat nuoria miehiä?””, Mykkänen, Pekka. Helsingin sanomat. Uutisartikkeli.

HS 20.8.2015: “Siirtolaisvyöry Eurooppaan paisui”, Niskakangas, Tuomas. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 22.8.2015a: “Siirtolaisia ammuttiin kyynelkaasulla”. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 22.8.2015b: “Pakolaiskriisin jäljet johtavat Syyriaan”, Huusko, Jukka. Helsingin Sanomat. Näkökulma-artikkeli.

HS 23.8.2015: “Makedonia päästi siirtolaiset yli rajan”, Hannula, Tommi ja Zidan, Aishi. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 24.8.2015: “Siirtolaisuus Saksan suurin ongelma”. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 25.8.2015: ”EU-johtajat: Yhteinen linja turvapaikkapolitiikkaan”, Petterson, Maria. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 26.8.2015: ”Saksa ryhtyi sanoista tekoihin” Petterson, Maria, Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 27.8.2015: ”Välimeren kriisi on siirtynyt lännestä itään”, Similä, Ville. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 27.8.2015: ”Tuhansia siirtolaisia tuupitaan kiireellä kohti pohjoista”, Mykkänen, Pekka. Helsingin sanomat. Uutisartikkeli.

HS 28.8.2015: ”Kymmeniä siirtolaisia löytyi kuolleenä Itävallassa”. Palttala Pipsa ja Perttu, Jukka Helsingin sanomat. Uutisartikkeli.

HS 29.8.2015: ”Salakuljettajat rahastavat siirtolaiskriisillä”. Pettersson, Maria ja Juujärvi, Tiina. Helsingin sanomat. Uutisartikkeli.

HS 30.8.2015: ”Salakuljettajat rahastavat siirtolaiskriisillä – pitävät itseään hyvinä tyyppinä”, Pettersson, Maria ja Juujärvi, Tiina. Helsingin sanomat. Uutisartikkeli.

HS 31.8.2015a: ”Uudet esteet kääntävät ihmisvirran Sloveniaan”, Hannula, Tommi. Helsingin Sanomat. Näkökulma-artikkeli.

HS 31.8.2015b: ”Unkarin aita ei ole valmis – eikä se edes pidättelisi siirtolaisvirtaa”, Mykkänen, Pekka. Helsingin sanomat. Uutisartikkeli.

HS 1.3.2016a: ”EU ei tiedä, keitä täällä on”. Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 1.3.2016b: ”Rajatarkastuksista uhkaa tulla arkipäivää Euroopassa”, Kähkönen, Virve .Helsingin Sanomat. Tausta-artikkeli ulkomaansivuilla.

HS 1.3.2016c: ”Tuhannet turvapaikanhakijat yrittivät ryntäystä aidan läpi Kreikasta”, Tuohinen, Petteri. Helsingin Sanomat.

HS 1.3.2016d: ”Schengen pelkää rajattoman Euroopan tuhoa – HS vieraili rajasopimuksesta tunnetussa pikkukylässä”, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 2.3.2016a: ”EU-maiden riitely pahentaa kriisiä kaikkien kannalta”, Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 2.3.2016b: ”YK: Välimeren yli tullut jo 131 000 pakolaista ja siirtolaista tammi–helmikuussa”, Niemeläinen, Jussi. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 6.3.2016a: ”EU:lla on kiire, Turkilla ei – ja Erdoğan tietää sen”. Kähkönen, Virve. Helsingin Sanomat. HS-analyysi.

HS 6.3.2016b: ”Lehti: EU aikoo sulkea Balkanin reitin”, Turtiainen, Suvi. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 6.3.2016c: ”Ovi Eurooppaan sulkeutui naisten ja lasten edestä – pakolaisten enemmistö ei enää ole nuoria miehiä”, Turtiainen, Suvi ja Rautaheimo, Kaisa. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 6.3.2016d: ”EU ja Turkki tänään huippukokouksessa: Tavoitteena sulkea Balkanin pakolaisreitti kokonaan”, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. HS-Analyysi.

HS 8.3.2016a: ”Turkki on vain osa kriisin ratkaisua”, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. Tausta-artikkeli.

HS 8.3.2016b: ”Turkki asetti EU:lle uusia vaatimuksia”, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 9.3.2016a: ”Oliko EU:n ja Turkin sopimus läpimurto vai moraaliton pohjanoteeraus?”, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. HS-Analyysi.

HS 9.3.2016b: ”UNHCR arvostelee EU:n ja Turkin pakolaissopua”, Niemeläinen, Jussi. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 9.3.2016c: ”Turkki vie ja EU vikisee”, Tuohinen, Petteri. Helsingin Sanomat. Näkökulma-artikkeli.

HS 9.3.2016d: ”Turkki tekee tilin lännen ahdingosta”, Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 10.3.2016: ”Slovenia ja Kroatia sulkevat rajansa”. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 11.3.2016a: ”Pakolaissopimuksen jälkeen katse palaa ihmisten hätään”. Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 11.3.2016b: ”Ministeri Orpo uskoo pakolaiskriisin laantuvan”, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 13.3.2016: ”Isä Saksassa, perhe Kreikassa – syksyllä yksin tulleet miehet odottavat yhä perheitään”, Rajamäki, Tiina. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 17.3.2016: ”Suomalaiset mepit arvostelevat EU:n ja Turkin pakolaissopua – ”On vaara, että EU käyttää Turkkiä omien ongelmiansa roskakorina””, Mykkänen, Pekka. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS18.3.2016: ”EU:n kallis ihmiskauppa”, Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 19.3.2016a: ”Nyt saadaan salakuljetus loppumaan” – EU-huippukokous synnytti ristiriitaisen sopimuksen”, Mykkänen, Pekka ja Rautio, Paavo. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 19.3.2016b: ”EU keskittyi itsensä pelastamiseen”. Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

HS 20.3.2016a: ”Sipilän käsin piirtämä prosessikaavio pakolaisten palauttamisesta käännettiin muille EU-johtajille – tältä kaavio näyttää”, Mykkänen Pekka. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 20.3.2016b: ”Viime hetken leima Eurooppaan – ”Oletko ihan varma, että sopimus astuu voimaan vasta huomenna, ei tänään?””, Turtiainen, Suvi ja Gandara, Rio. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 21.3.2016: ”Turkki-sopimus astui voimaan, mutta pakolaisia tuli tavallista enemmän – HS seurasi veneiden saapumista Kreikan Lesbokselle”, Turtiainen, Suvi ja Gandara, Rio. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 22.3.2016: ”Karkotukseen asti lukkojen takana – Kreikka siirtää pakolaisia suljettuun vastaanottokeskukseen”, Turtiainen, Suvi. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 28.3.2016: ”Merireitti Eurooppaan on hiljentynyt Turkki-sopimuksen jälkeen – pääsiäisenä rantautui selvästi aiempaa vähemmän pakolaisveneitä”, Turtiainen, Suvi. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 31.3.2016: ”Siirtolaisten määrä Kreikassa kasvoi äkisti”. Helsingin Sanomat. Uutisartikkeli.

HS 31.3.2016: ”Huutokauppa Syyrian pakolaisilla”. Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus.

Tutkimuskirjallisuus

Adepoju, Aderanti, Femke van Noorloos & Annelies Zoomers (2010): “Europe’s Migration Agreements with Migrant-Sending Countries in the Global South: A Critical Review”. *International Migration* 48 (3): 42-75.

Agamben, Giorgio (1996): *Mezzi senza fine. Nota sulla politica*. Torino: Bollati Brinighieri. Suom. Keinot vailla päämäärää. Reunamerkitöjä politiikasta. Helsinki, Tutkijaliitto 2001.

Anderson, Malcolm (1997): *Frontiers and State Formation in the Modern World*. Polity Press.

Bade, Klaus J. (2004): “Legal and illegal immigration into Europe: experiences and challenges”, *European Review* 12 (3): 339–375.

Bigo, Didier (2009): “Immigration controls and free movement in Europe” *International Review of the red cross* 91(875): 579 – 591.

Bigo, Didier (2005): ”Frontier Controls in European Union. Who is in Control?”. Teoksessa (toim.) Didier Bigo & Elspeth Guild: *Controlling frontiers: free movement into and within Europe*. Aldershot: Ashgate. s. 49-100.

Bosewell, Christina (2003): ”The external dimension of EU immigration and asylum policy.” *International affairs* 79(3): 619-638.

Brookes, Heather Jean (1995): “”Suit, tie and a touch of juju”– the ideological construction of Africa: a critical discourse analysis of news on Africa in the British press”. *Discourse & Society* 6(4): 461–494.

Burgess, J. Peter (2011): ”Introduction – Security, migration and integration”. Teoksessa Burgess, J. Peter, Peter Gutwirth, Serge (toim.) *A Threat Against Europe? Security, Migration and Integration*. Brussels University Press.

Buzan, Barry & Hansen, Lene (2009): *Evolution of International Security Studies*. Cambridge University Press.

Buzan, Wæver & Wilde (1998): *Security: a new framework for analysis*. Lyenne Rinnier Publishers, UK.

Cardwell, Kaunert & Léonard (2013): "Introduction". *International Migration* 51(6): 24-25.

Carling, Jørgen & Hernández-Carretero, María (2011): "Protecting Europe and Protecting Migrants? Strategies for Managing Unauthorised Migration from Africa". *The British Journal of Politics and International Relations* 13: 42–58.

Carrera, S. Blockmans, D. Gros and E. Guild (2015): "The EU's Response to the Refugee Crisis: Taking Stock and Setting Policy Priorities". *CEPS Essay No. 20 / 16 December 2015*.

C.A.S.E Collective (2006): "Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto". *Security Dialogue* 37(4): 443–487.

Ceyhan, Tsoukala (2002): The Securitization of Migration in Western Societies: Ambivalent Discourses and Policies. *Alternatives* 27: 21-39.

Dal Lago, Alessandro (1999): "Epähenkilöt." *Tiede ja Edistys*, 24(4): 265–289.

D'Angelo, Paul (2002): "News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman" *Journal of Communication* 52(4):870-888.

Delanty, Gerald (1995): *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 1995.

D'Oultremont, Clementine & Martin, Anna (2015): "The migration crisis: a stress test for European values" *European Policy Brief* nro. 38.

Douzinas, Costas (2007): "The many faces of humanitarianism". *Parrhesia* 2:1-28.

Entman, Robert M. (1993): Framing: Toward Clarification of A Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4): 51-58.

Ferris, Elisabet G.(1985): *Refugees and International Relations*. Praeger Publishers.

Fierke K.M. (2007): "Constructivism". Teoksessa Dunne, Tim – Milja Kurki – Steve Smith (toim.): *International Relations Theories – Discipline and Diversity*. Oxford University Press: 177-194.

Foucault, Michel (1978): *The history of sexuality*. Volume one: an introduction. [1976]. Lontoo: Allen Lane.

Gammeltoft-Hansen, Thomas (2011): *Access to Asylum – International Refugee Law and the Globalisation of Migration Control*. Cambridge University Press.

Gamson, William A, David Croteau, William Hoynes & Theodore Sasson: "Media Images and the Social Construction of Reality" *Annual Review of Sociology* 18: 373-393.

Gebrewold, Belachew (2007): "Migration Theories and African Migration to Europe" Teoksessa Gebrewold (toim.) *Africa and Fortress Europe - Threats and Opportunities*. Routledge London: 85-106.

Geddes (2005): "Europe's Border Relationships and international migration relations". *JCMS* 43(4):797-806.

Gitlin, Todd (1980): *Whole World Is Watching*. Berkeley: University of California Press.

Goffman, Erwin (1974): *Frame analysis: an essay on organization of experience*. Cambridge: Harvard University Press.

Goodwin-Gill, G. S. (1989): *The refugee in international law*. Oxford: Clarendon Press.

Goodwin-Gill, G.S. (2014): "The international Law and Refugee Protection". Teoksessa Fiddan-Qasmiyeh Elena, Loescher Gil, Long Katy & Nando Sigona (toim.) *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*. Oxford University Press: 36-47.

Goodwin-Gill, G. S. & McAdam, Jane (2007): *The Refugee in International Law*. Oxford University Press.

Heckmann, Friedrich (2004): "Illegal Migration: What Can We Know and What Can We Explain? The Case of Germany", *The International Migration Review* 38(3): 1103-1125.

Horsti, Karina (2003a): "Global Mobility and the Media". *Nordicom Review – Nordic Research on Media & Communication* 24(1): 41–54.

Horsti, Karina (2003b): "Turvapaikkapolitiikan muuttuvat ulottuvuudet Euroopassa". *Kosmopolis* 33(4): 7–25.

Horsti, Karina (2005): *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University Press.

Huysmans, Jef (2006): *The Politics of Insecurity, Fear Migration and Asylum in the EU*. Routledge, London & New York.

Huysmans, Jef & Squire, Vicki (2009): "Migration and Security" Teoksessa Dunn Cavelty, Myriam and Mauer, Victor (toim.). *Handbook of Security Studies*. London, UK: Routledge.

Karakayali, S. & E. Rigo. (2010): "Mapping the European space of circulation" Teoksessa N. De Genova ja N. Peutz (toim.) *The Deportation Regime: Sovereignty, Space and the Freedom of Movement* Duke University Press: 123-144.

Karvonen, Erkki (2000).: Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 2: 78–84.

Laitinen, Ilkka (2007): "Frontex and African Illegal Migration to Europe" Teoksessa Gebrewold, Belachew (toim.): *Africa and Fortress Europe - Threats and Opportunities*. Routledge London: 127-138.

Lavenex, S. & E. M. Uçarer (2002): *Migration and the externalities of European integration*. Lanham: Lexington Books.

Lavenex, Sandra & Rahel Kunz (2008): The Migration–Development Nexus in EU External Relations. *Journal of European Integration* 30(3): 439-457.

Leonard, S. (2009): 'The creation of FRONTEX and the politics of institutionalisation in the EU external borders policy' *Journal of Contemporary European Research* 5(3): 371-388.

Loescher, Gil (1994): "The international refugee regime: Stretched to the limit?" *Journal of International Affairs* 47 (2).

Monar, J. (2005): "The European Union's 'Integrated Management' of External Borders" Teoksessa De Bardeleben, J. (toim.) *Soft or Hard Borders? Managing the Divide in an Enlarged Europe*. Aldershot: Ashgate: 145-161.

Mountz, Alison (2010): *Seeking Asylum: Human Smuggling and Bureaucracy at the Border*. University of Minnesota Press.

Neisser, Henrich (2007): "European Migration Policy", teoksessa Gebrewold, Belachew (toim.) *Africa and Fortress Europe*. s. 139-158.

Norton, Matthew (2011): "Narrative structure and emotional mobilization in humanitarian representations: the case of the Congo Reform Movement, 1903–1912" *Journal of Human Rights* 10 (3): 311-338.

Parvikko, Tuija (2002): "Politiikka ilman polista – pakolainen paradigmana 2000-luvun politiikassa". *Kosmopolis* 32(1): 41–59.

Pietikäinen, Sari (2002): "Etniset vähemmistöt uutisissa". Teoksessa Raittila, Pentti (toim.), *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: Tampere University Press: 14–30.

Pollak, J. & P. Slominski (2009): "Experimentalist but not Accountable Governance? The Role of Frontex in Managing the EU's External Borders" *West European Politics* 32 (5): 904-924.

Samers, Michael (2004): "An emerging geopolitics of illegal immigration in the European Union" *Paper prepared for the European Journal of Migration and Law* 6(1):27-45.

Said, Edward (2011): *Orientalismi* [1978]. Suomentanut Kati Pitkänen, Helsinki: Gaudeamus University Press.

Scheel, Stephan & Squire, Vicki (2014): "Forced Migrants as "Illegal" Migrants. Teoksessa Fiddan-Qasmiyeh Elena, Loescher Gil, Long Katy & Nando Sigona (toim.) *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*. Oxford University Press: 188–199.

Schrover Marlou, Joanne van der Leun, Leo Lucassen & Chris Quispel (2009) : “Introduction” Teoksessa Schrover, Marlou, van der Leun, Joanne, and Lucassen, Leo, (toim.). *Illegal Migration and Gender in a Global and Historical Perspective*. Amsterdam, NLD: Amsterdam University Press, 2009.

Waever, Ole. & Carlton, David. (1993): *Identity, migration, and the new security agenda in Europe*. London: Pinter.

Walters, William (2010): “Migration and Security” Teoksessa Peter Burgess (toim.) *The Handbook of New Security Studies*. London Routledge: 217-228.

Worster, William Thomas (2012):” The Evolving Definition of the Refugee in Contemporary International Law” *Berkeley Journal of International Law* 94:94-160.

Zetter, R. (1991):” Labeling Refugees: Forming and Transforming a Bureaucratic Identity” *Journal of Refugee Studies* 4(1): 39–62.

Euroopan unionin päätöksenteko

COM (2002) 233 Final: Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille (2002): Kohti Euroopan unionin jäsenvaltioiden yhdenmättyä valvontaa. 7.5.2002.

COM (2011) 743 Final: Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta (2011): ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Maahanmuuttoa ja liikkuvuutta koskeva kokonaisvaltainen lähestymistapa. Bryssel, 25.4.2012.

COM (2016) 120 Final: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle ja neuvostolle - Etenemissuunnitelma Schengen-järjestelmän normaalin toiminnan palauttamiseksi. Bryssel, 4.3.2016.

Dublinin yleissopimus (1997): Convention determining the State responsible for examining applications for asylum lodged in one of the Member States of the European Communities.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 562/2006, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2006, henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta yhteisön säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö). Strasbourg 15.3.2006

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU (2011): Vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle. 13.12.2011.

Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013 (2013): annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta. Bryssel 26.6.2013.

Eurooppa-neuvosto, Puheenjohtajan päätelmät (1999): Tampereen Eurooppa-neuvosto 15. ja 16. lokakuuta 1999. 200/1/99.

Eurooppa-neuvosto, Puheenjohtajan päätelmät (2001): Laekenin Eurooppa-Neuvosto 14.-15. joulukuuta 200. 300/1/01.

Neuvoston asetus (EY) N:o 343/2003: annettu 18 päivänä helmikuuta 2003, niiden perusteiden ja menettelyjen vahvistamisesta, joiden mukaisesti määritetään kolmannen maan kansalaisen johonkin jäsenvaltioon jättämän turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio. Bryssel 18.2.2003.

Neuvoston asetus (EY) N:o 2007/2004: annettu 26 päivänä lokakuuta 2004, Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston perustamisesta. Luxemburg 26.10.2004.

Neuvoston direktiivi 2001/51/EY: annettu 28 päivänä kesäkuuta 2001, 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 26 artiklan määräysten täydentämiseksi.

Tukholman ohjelma (2010): Avoin ja turvallinen Eurooppa kansalaisia ja heidän suojeluaan varten. 4.5.2010.

Internet-lähteet

Amnesty International (2017): *Annual Report; Italy 2016/2017* (2017): Saatavissa: <<https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/italy/report-italy/>> (Luettu 4.5.2017)

Asylum Information Database (2017): Greece Country Report. Saatavissa: <<http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece>>

(Luettu 1.5.2017)

BBC (6.2.2016): Europe Migrant Crisis: Razor wire fence failing in Hungary. Saatavissa: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-35624118>>
(Luettu 23.3.2017)

Carrera Sergio and Guild Elspeth (2016): "EU-Turkey plan for handling refugees is fraught with legal and procedural challenges". *Series: CEPS Commentary 10.3.2016*. Saatavissa: <<https://www.ceps.eu/publications/eu-turkey-plan-handling-refugees-fraught-legal-and-procedural-challenges>>
(Luettu 31.3.2017)

Collett, Elizabeth (2016): "The Paradox of the EU-Turkey Refugee Deal". *Migration Policy Institute, Commentary March 2016*. Saatavissa: <<http://www.migrationpolicy.org/news/paradox-eu-turkey-refugee-deal>>
(Luettu 31.3.2017)

Euroopan Komissio (2009): *Clandestino Project, Final Report, 23 November 2009: Undocumented Migration: Counting the Uncountable. Data and Trends Across Europe*. Saatavissa: <<https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/clandestino-final-report.pdf>>
(Luettu 27.4.2017)

Euroopan Komission internetsivut, Migration and Home Affairs, Global Approach to Migration and Mobility (2017): Saatavissa: <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/global-approach-to-migration_en>
(Luettu 4.5.2017)

Euroopan Komission internetsivut, Schengen Area (2017): Saatavissa: <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en>
(Luettu 29.4.2017)

Euroopan komissio, lehdistötiedote (9.11.2016): "Jäsenvaltioiden on täytettävä sisäisiä siirtoja ja uudelleensijoittamista koskevat sitoumuksensa". Bryssel 9. marraskuuta 2016. Saatavissa: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3614_fi.htm>
(Luettu 29.4.2017).

Eurooppa-neuvoston lehdistötiedote (2016): "European Council Conclusions on migration" (18.2.2016). Saatavissa: <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/18-euco-conclusions-migration/>>
(Luettu 30.4.2017)

Euroopan Parlamentti, Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs (2016): *Internal border controls in the Schengen area: is Schengen crisis-proof? Study for the LIBE committee*. Saatavissa:

<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571356/IPOL_STU\(2016\)571356_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571356/IPOL_STU(2016)571356_EN.pdf)>

(Luettu 19.2.2017)

Eurostat (2017): Asylum Statistics. Saatavissa: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics>

(Luettu 29.3.2017)

Faleg, G. & Blockmans, S. (2015): "EU Naval Force EUNAVFOR MED sets sail in troubled waters", *CEPS Commentary*, CEPS, Brussels. Saatavissa:

<https://www.ceps.eu/system/files/CEPS%20Commentary%20EUNAVFOR%20G%20Faleg%20%20Blockmans_0.pdf>

(Luettu 7.5.2017)

The Independent (8.12.2016): EU says member states can start deporting refugees and migrants back to Greece from March. Saatavissa: <<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/europe-refugees-migrants-greece-march-a7462921.html>>

(Luettu 9.4.2017)

IOM (2017): Missing Migrants Project.

Saatavissa: <<https://missingmigrants.iom.int/mediterranean>>

(Luettu 9.4.2017)

IOM (2015): Mixed Migration Flows in the Mediterranean and Beyond Compilation of available data and information report in period 2015. Saatavissa:

<<http://doe.iom.int/docs/Flows%20Compilation%202015%20Overview.pdf>>

(Luettu 29.3.2017)

Jorry (2007): "Construction of a European Institutional Model for Managing Operational Cooperation at the EU's External Borders: Is the FRONTEX Agency a decisive step forward?" CEPS Challenge Programme, Research Paper No. 6. Saatavissa: <<https://www.ceps.eu/system/files/book/1483.pdf>>

(Luettu 7.5.2017)

KHO:2016:53: Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 20.4.2016. Taltiointinumero: 1503

Diaarinumero: 1581/1/15. Saatavissa:

<<http://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1461070950098.html>>

(Luettu 23.3.2017)

Rosling, Hans (22.4.2015): Youtube-video: "*Why Boat Refugees Don't Fly! - Factpod #16*".
Saatavissa: <<https://www.youtube.com/watch?v=YO0IRsfrPQ4>.>
(Katsottu 29.4.2017).

UNHCR (2017): Operational Portal, Refugee Situations: Mediterranean Situation. Saatavissa:
<<http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean?id=1782>).>
(Luettu 9.4.2017)